

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

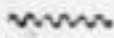
ΑΘΗΝΩΝ

Αναμνηστικὸς

Αμνηστῶν Ἰσχυράτων

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Δὲν προτίθεμαι νὰ γράψω τὴν ἱστορίαν τοῦ περι-
 βοήτου Πρωσσογαλλικοῦ πολέμου. Τοῦτο ἐναπόκει-
 ται εἰς ἄλλους, εὐμαθεστέρους καὶ ἐμπειροτέρους
 ἐμοῦ. Σκοπὸς μόνος τῶν σημειώσεων τούτων εἶναι
 νὰ τηρήσω εἰς τὴν ἰδίαν μνήμην τὰ συμβεβηκότα
 ὧσων μετέσχον ἢ ὅσα αὐτοῖς ὁμμασιν εἶδον κατὰ τὸν
 πόλεμον τοῦτον, εἰς τὴν γωνίαν αὐτοῦ ἢ τὴν τύχην με ἐρ-
 ρίψεν. Ἐνίοτε δ' ἴσως συμβῆ ν' ἀναφέρω καὶ τινα ἐξ
 ἀκοῆς μόνον περιελθόντα εἰς ἐμὲ, ἀλλὰ σχέσιν ἔχον-
 τα μετὰ τῆς ἰδίας μου ἐνεργείας, ἢ ἰδιαιτέραν ἀπο-
 τελέσαντα ἐντόπωσιν ἐπ' ἐμοῦ ἐπὶ τῶν γεγονότων ἐκείνων,
 ὅτε τόσαι καὶ τόσον ἰσχυραὶ ἦσαν αἱ ἐντυπώσεις.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

K. E. I. N. E.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ
 Κ. Ε. Ι. Ν. Ε.
 ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
 ΒΡΜΘ. ΕΙΣΑΓ. 2,263

πραβινο
 ἀναμνηστικὸς
 ἀμνηστῶν ἰσχυράτων

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ

ΤΟΥ ΑΙΜΥΛΙΟΥ Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗ

Ἐγεννήθη τὴν 11(23) Ἰουνίου 1852, εἰς Κηφισίαν, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ χωρικοῦ Κούρτη· ἐβαπτίσθη δὲ εἰς τὴν ἰδίαν, τὴν 3 Αὐγούστου.

Τὴν 1(13) Ἰουλίου 1861 ἀπῆλθα εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου, μετὰ τῶν ἀδελφῶν μου κατετάχθη καὶ ἐσπούδαζον εἰς τὸ ἐν Ὀξωνίᾳ σχολεῖον τῆς Μαγδαληνῆς.

Τὴν 1 Ἰουλίου 1863 μετέβημεν εἰς Βερολίνον, καὶ μετὰ τριμήνον ἀπὸ τῆς διαμονῆς ἐπανήλθομεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλίγοις μῆνας πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Βασιλέως Γεωργίου, οὗ εἶδα τὴν πανηγυρικὴν καὶ ὠραιοτάτην εἰσέλασιν εἰς τὰς Ἀθήνας.

Τὴν 1 Σεπτεμβρίου 1866 ἀπήλθομεν εἰς Τεργέστην. Ἐπειδὴ ἔμωσ ἐπεκράτει ἐκεῖ χολέρα, μετέβημεν καὶ διεμείναμεν ἐπὶ ἓνα μῆνα εἰς Ἀδελσβέργ, ὅπου ἐπεσκέφθημεν καὶ τὸ περίφημον σπήλαιον. Ἐπανήλθομεν δ' ἔπειτα εἰς Τεργέστην, ὅθεν, μετὰ τετράμηνον διαμονῆν, ἐστάλην εἰς Βερολίνον. Ἐνα δὲ μῆνα μετὰ ταῦτα ἦλθε καὶ ἡ μήτηρ μου μεθ' ὅλης τῆς οἰκογενείας, μεθ' ὧν συνοικῶ πρὸ ἐνὸς ἡμέρη μηνός, περιμένων τὴν ἀ-

ς'

δειαν τῆς εισόδου μου εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τῶν Εὐελπίδων. Εἶναι δὲ αὕτη ἡ 24 Μαρτίου 1869, καὶ εἰμὶ ἡλικίας 13 ἐτῶν καὶ 8 μηνῶν.

[Ἡ ᾠδεια ἦν μετὰ πυρετώδους ἀνυπομονησίας περιέμενε, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν λοιπῶν του σημειώσεων, τῇ ἐδόθη τῇ 4 Μαΐου (ν.) 1867, καὶ κατετάχθη εἰς τὴν τρίτην τάξιν τοῦ Σχολείου. Εἶχε δὲ προαχθῆ εἰς τὴν πρώτην, ὅταν κατὰ τὰ 1870 ἐξεβράγη ὁ πόλεμος.

Ἀπεβίωσε δ' ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὴν νύκτα τῆς 21—22 Ἀπριλίου 1874, ἐκ τῶν συνεπειῶν στηθικῆς ἀσθενείας, ἧς τὸ σπέρμα ἔλαβεν ἐκ τῶν κακουχιῶν τοῦ πολέμου].

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΟΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΥ

Α΄.

Ἐν Παρισίοις διέτριβον ἐν ἀδείᾳ ὅτε ἡ Γαλλία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Πρωσίας, καὶ ἀφορμὴν εἶχον νὰ ἰδῶ τὸν ἐνθουσιασμὸν τῆς Γαλλικῆς πρωτεύουσας, ὅν, ὡς ἔκτοτε ἔμαθον, ὑπεξέκαιον καὶ αὐτοκρατορικὰ χρήματα καὶ κλητῆρες ἀστυνομικοὶ, καὶ ν' ἀκούσω ἀδόμητον τὸν Μασσαλιωτικόν, ν' ἀκούσω δὲ προσέτι καὶ τὸν λαὸν εἰς τὰ Boulevards, ὅπου ἀνεμιγνυόμην μετ' αὐτοῦ τὸ ἑσπέρασ, κραυγάζοντα καὶ Berlin, à Berlin!

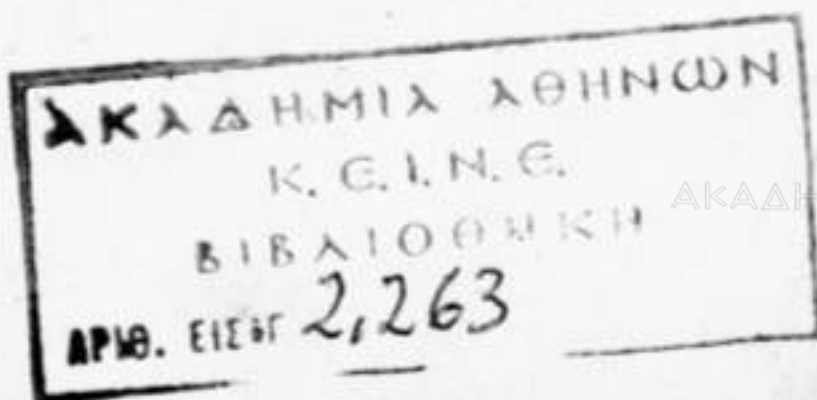
Ἄλλὰ τὸ ἐπιφώνημα τοῦτο δι' ἐμὲ μόνον ἐπέπρωτο νὰ πραγματοποιηθῆ, διότι ἀμέσως ἔλαβον διαταγὴν νὰ ἐπανέλθω εἰς τὴν θέσιν μου τὴν ἐν τῇ σχολῇ· ἐννοεῖται δὲ ὅτι οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἦτον δυνατὸν νὰ μοι ἐπέλθῃ ἡ ἰδέα τοῦ ν' ἀπειθήσω καὶ, οὕτως εἰπεῖν, νὰ λειποτακτήσω ὅταν ἐκτύπα τῶν κινδύνων ἡ ὥρα (1). Οὕτω λοιπὸν πειθαρχῶν ἀνε-

(1) Ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς πρὸς τὸν πατέρα του, ὅστις τὸν παρεκίνει νὰ μὴ ὑπάγῃ εἰς τὸν ξένον πόλεμον, φυλάττων ἑαυτὸν διὰ τὴν πατρίδα του.

Βερολίνον, τὴν 28 Ἰουλίου 1870.

Φίλτατε πᾶτερ!

Μετ' εὐχαριστήσεως θὰ ἐπροσπάθουν νὰ ἐκτελέσω τὴν

χώρησα. Κατὰ τὰ μεθόρια ὑπῆρχε κίνδυνος μὴ οἱ
τελῶναι, πολυπραγμονοῦντες εἰς τὸ κιβώτιόν μου,
ἀνακαλύψωσι τὴν πρωσσικὴν στολὴν, ἣν φρονίμως
εἶχον κρύψει εἰς τὸ βάθος αὐτοῦ, καὶ μὴ ἐγινόμεν ὁ
πρῶτος τοῦ πολέμου αἰχμάλωτος. Ἄλλ' εὐτυχῶς
τόσον ἦτον τὸ πλῆθος τῶν ἀποδημούντων, καὶ τόσος
εἰς τὰ τελωνεῖα ὁ θύρυβος, ὥστε διέβην ἀπαρατή-
ρητος, καὶ ἔφθασα σῶος εἰς Βερολίνον.

Ἐνταῦθα εὔρον καὶ εἰς τὸ σχολεῖον τῶν Εὐελπί-
δων τὴν αὐτὴν συγκίνεσιν ἣν ἤσθάνθη πᾶς ὁ Γερ-

θέλλησίν σου ἐάν ἦτο δυνατόν. Ἄλλὰ πρέπει νὰ ὑπάγω καὶ
ἐγὼ εἰς αὐτὸν τὸν πόλεμον. Δὲν δύναμαι νὰ βεβαιώσω ὅτι
τὰ γράμματά μου θὰ σοὶ ἐγγιῶνται τεκνικᾶ ἐκ τοῦ πεδίου
τῆς μάχης, ἀλλὰ θὰ προσπαθῶ νὰ σοὶ γράψω μίαν λέξιν,
ἐάν μοι τὸ ἐπιτρέψῃ ὁ κενός.

Οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἐπίστασα ἐάν πρέπει νὰ ὑπάγω ἢ ὄχι.
Νομίζω ὅτι πᾶς εἰμίας καὶ ἀφοβος ἀνὴρ, ὅστις σικαιοθελῶς
ἐξέλεξε τὸν στρατὸν εἰς ὃν ὑπηρετεῖ, οὐδέποτε ἠμπορεῖ νὰ
ἐγκαταλείψῃ αὐτὸν ἐν καιρῷ πολέμου, ὅσον καὶ ἂν ἀνήκῃ
εἰς τὴν πατρίδα του. Ἡ περίστασις ἦλθε· θὰ δεῖξω πῶς σκέ-
πτονται καὶ πῶς πολεμοῦν οἱ Ἕλληνες· καὶ ἐάν μείνω ἐπὶ
τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ὁ Θεὸς μ' ἔβαλεν ἐπὶ τῆς γῆς, ὁ
Θεὸς μὲ παίρνει... Εἰς ἐμὲ γράψε πρὸς τὸ παρὸν εἰς τὸ
Cadettencorps, ἕως οὔ νὰ σοὶ εἰπῶ τὴν νέαν διαβύθυσιν.
Περιμένομεν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν τὴν διαταγὴν εἰς ποῖον
τάγμα θὰ ὑπάγωμεν, διότι ἡ διαταγὴ τοῦ νὰ ὑπάγωμεν
ἐδόθη ἤδη, καὶ βεβαιοῦται ὅτι τὸ σάββατον (30) θ' ἀνα-
χωρήσωμεν. Ἐγὼ, ἐννοεῖται, θὰ ἔμβω εἰς τὸ Πυροβολικόν.

Καίρε, φίλτατε πάτερ. Ἐάν πέσω, πίπτω διὰ τὸ καθή-
κον καὶ τὴν τιμὴν μου. Μὴ μὲ κλαίετε. Ὑπάρχουν ἀξιώ-
τεροι ἐμοῦ. Εἴμεθα Ἕλληνες, καὶ τὸ ὠραιότερον τέλος ἐνός
Ἕλληνος εἶναι νὰ πέσῃ εἰς τὴν μάχην.

Ὁ ἀγαπῶν σε υἱός σου
ΑΙΜΥΛΙΟΣ.

μανικός λαός κατὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου. Ἐκορυφώθη δ' αὕτη εἰς ἐνθουσιασμόν, ὅτε ἐγνώσθη ὅτι ὁ Βασιλεὺς προὔτιθετο νὰ πέμψη εἰς τὸν στρατὸν τοὺς Εὐέλπιδας τῆς ἀνωτέρας τάξεως ὡς ἀνθυπασπιστὰς φέροντας ξίφος ἀξιοματικῆς. Τί ἀνώτερον ἐδύνατο νὰ ὄνειρευθῆ μαθητῆς προορίζων ἑαυτὸν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἄρεως; Ποῖον εὐρύτερον καὶ πρακτικώτερον σχολεῖον δι' αὐτὸν παρὰ τοιοῦτον πεδῖον πολέμου;

Εἶχον ἤδη συγκροτηθῆ αἱ αἵματηραὶ μάχαι τοῦ Wæerth καὶ Weissenburg, καὶ ἡ ἥττα τοῦ ΜακΜαῶν, τοῦ ἀρίστου τῶν Γάλλων στρατηγῶν, εἶχε συσκιάσει τὸν ἐπὶ Ναπολέοντος τοῦ Α' μεσουρανήσαντα ἥλιον τῆς στρατιωτικῆς δόξης τῆς Γαλλίας, ὅτε, τὴν 4(16) Ἰουλίου 1870, ἦλθεν ἡ παρὰ πάντων ἀνυπομόνως περιμενομένη διαταγὴ τῆς ἐξόδου τῶν. Ἀνέκαθεν ἡ πρόθεσίς μου ἦτο νὰ ὑπηρετήσω εἰς τὸ πυροβολικόν, καὶ τότε ἡ τύχη μὲ κατένειμεν εἰς τάγμα πυροβολικόν, διαταχθὲν νὰ σταθμεύσῃ εἰς ἐπαρχιακὴν τινα πόλιν τῆς βορείου Γερμανίας.

Τὴν ἐπαύριον δ' ἀναχωρήσας, ἔφθασα μετὰ διήμερον σιδηροδρομικὴν ὁδοιπορίαν εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην, ἣν περιττὸν νομίζω νὰ περιγράψω, ὡς καὶ τὴν ἐν αὐτῇ διαμονήν μου. Ἀρκοῦμαι δὲ μόνον μνημονεύων, ὅτι μετὰ πολλῆς δυσαρεσκείας διέμενον ἐν αὐτῇ, διότι ἐκεῖ οὐδ' ἔβλεπον, οὐδ' ἐδιδασκόμην, οὐδ' ἔπραττόν τι, ἐν ᾧ ἐμάνθανον ὅτι εἰς τὸ μέγα θέατρον τοῦ πολέμου τὰ πρωσσικὰ ὄπλα εἶχον ἄρει τὰς

νίκας τῆς 16 καὶ 18 Αὐγούστου· πρὸς τὸ Vionville καὶ τὴν Gravelotte, διὰ θυσίας ὀλοκλήρων καταστραφέντων ταγμάτων.

Ἄλλὰ τοιαῦτα τὰ τῶν ἀνθρώπων. Ἡ εἶδησις αὕτη, ἡ ἐνσταλάζουσα τὸ πένθος εἰς τόσας καρδίας γονέων καὶ συγγενῶν, εἰς ἐμὲ ἤχησεν ὡς ἐλπίς· διότι μετὰ τὰς δύο τελευταίας μάχας μεγάλη ὑπῆρχεν ἀνάγκη νὰ συμπληρωθῶσι τὰ δεκατισθέντα σώματα, καὶ καθ' ἡμέραν ἤρχοντο διαταγαί, καὶ ἄνθρωποι καὶ ἵπποι ἐστελλοντο εἰς αὐτά. Ἄλλ' ἡμέρα διεδέχετο τὴν ἡμέραν, καὶ εἰς ἐμὲ οὐδεμία διαταγή ἤρχετο· καὶ ὅτε ποτ' ἐξέφρασα τὴν περὶ τούτου λύπην μου εἰς ἀνώτερον ἀξιωματικόν, ὅστις εὐμενῶς μοὶ ὠμίλει, ἔλαβον ἀπάντησιν ταπεινοῦσαν μὲν ἐμὲ, χαρακτηρίζουσαν δὲ τὴν ἀστυρότητα τοῦ πρωσικοῦ στρατοῦ, ὅτι δὲν ἡμῶν εἰσέτι ἰκανῶς ἔμπειρος εἰς τὰ τοῦ πυροβολικοῦ, καὶ δὲν ἐδυνάμην νὰ χρησιμεύσω «ἐκεῖ κάτω.»

Εὐτυχῶς ὅμως τοιαύτη φαίνεται ὅτι δὲν ἦτον ἡ γνώμη τοῦ σωματάρχου μου, καὶ ταχέως ἀφορμὴ μοὶ ἐδόθη νὰ γνωρίσω τῆς ἀνθρωπίνου τύχης τὸ εὐμετάβολον. Ἡ 28 τοῦ Αὐγούστου ἦτον ἡμέρα, νομίζω, Κυριακὴ, ὅτε οἱ ἀξιωματικοὶ καθήμενοι εἰς τὴν τράπεζαν καὶ περιμένοντες τὸν ζωμόν, εἶδομεν αἰφνης εἰσελθόντα τὸν λοχαγόν μου. Ἀποτεινόμενος δὲ πρὸς ἐμὲ, «Ἀνθυπασπιστὰ, μοὶ εἶπεν, ἂν εἰς δύο ὥρας εἶσαι ἕτοιμος, δύνασαι ν' ἀπέλθῃς μετὰ τῶν ἄλλων εἰς τὸ θέατρον τοῦ πολέμου.»

Μεγίστη ὑπῆρξεν ἡ συγκίνησίς μου εἰς τὸ ἀπρασ-
δόκητον ἄκουσμα. Ὡς ἠλεκτρικῶς ἀνεπήδησα, ἀπό-
φασιν ἔχων ἐντὸς δύο ὥρων ὅπως δήποτε νὰ εἶμαι
ἕτοιμος. Ἄλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτον ὅσον εὐκόλον
ἐνόμιζον, καὶ ἂν ἡ ἀπόφασίς μου δὲν ἦτο στερεω-
τάτη, θὰ ἔμενον βεβαίως ὀπίσω· τόσα εἶχον νὰ
παρασκευάσω, καὶ τόσους τύπους νὰ ἐκπληρώσω.
Πρῶτον ὄφειλον νὰ παρουσιασθῶ εἰς τοὺς διαφόρους
ἀξιωματικούς μου, δι' ἃ ἀπητήθη ἡμίσεια ὥρα.
Ἐπειτα ἀνάγκη ἦτον νὰ λάβω νέαν στολὴν, διότι
ἡ παλαιὰ ἐν ταῖς κακουχίαις τοῦ πολέμου ἐπὶ πολὺν
καιρὸν δὲν θὰ ἔμενεν ἀκεραία· ἡ φροντίς δ' αὕτη
μοὶ ἀφῆρσεν ἔτι μίαν ὥραν. Ἐλοιπε δ' εἰσέτι τὸ
ἐφίππιον (ἢ σέλλα), ἐν τῶν κυριωτέρων μερῶν τῆς
ἀποσκευῆς, πρὸ πάντων διὰ τοῦτο, διότι περιέχει
τὰ θυλάκια εἰς ἃ δύναται ὁ κριματικὸς νὰ ἐνα-
ποθέσῃ ὅσα πράγματα λαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ. Ἄλλ'
αἱ κλείς τῆς ἀποθήκης ἔλειπον, ἔλειπε καὶ ὁ ἄνθρω-
πος ὅστις εἶχεν αὐτάς· οὐδεὶς ἤξευρε ποῦ ἐπῆγεν,
οὐδεὶς ποῦ κατόκει καὶ ποῦ ἐδυνάμην νὰ τὸν ζη-
τήσω. Λυπὰ καὶ ἄλλα προσκόμματα μοὶ ἔφερον
σχεδὸν πυρετόν· ἔτρεχον πανταχοῦ, τὰ ἀδύνατα κα-
θίστων δυνατά· τέλος ἡ κλείς εὑρέθη, ἡ θύρα ἠνεώ-
χθη, καὶ... ἐφίππιον δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὴν ἀποθήκην!

Ἄμέσως ἀπεφάσισα νὰ στρέψω ἀλλαχοῦ τὰς ἐρεύ-
νας μου· ἀλλὰ ρίψας ἐν βλέμμα εἰς τὸ ὥρολόγιόν
μου, εἶδα ὅτι μόνον δέκα λεπτά μοὶ ἔμενον ἔτι μέ-
χρι τῶν δύο ὥρων. Τότε εἶπα· «Ἐμπρός! εἶμι στρα-

τιώτης. Τὸ ξίφος μου μοὶ ἀρκεῖ.» Καὶ σπεύσας εἰς τὴν οἰκίαν μου, ἣτις ἔκειτο ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πρὸς τὸν σταθμὸν, ἤρπασα μικρὸν δισάκιον τοῦ ὑπηρέτου μου, τὸ χρησιμεῦον εἰς τοὺς στρατιώτας ἵνα φέρωσι τὸν ἄρτον των κατὰ τὰς ὁδοιπορίας, ἔρριψα εἰς αὐτὸ ἐν ὑποκάμισον, τινὰ μανδύλια, κτλ., ἔλαβον τὸ δισάκιον εἰς τὸν ὦμον, καὶ ἐκίνησα διὰ τὴν Γαλλίαν.

B.

Ἡ σιδηροδρομικὴ ἀμαξοστοιχία ἡμῶν συνέκειτο ἐξ 20 ἀμαξῶν, αἵτινες ἔφερον 52 ἀνθρώπους καὶ 105 ἵππους, τεθέντας πάντας κατὰ τὴν τελευταίαν στιγμὴν ὑπὸ τὰς ἐμὰς ἀποκλειστικὰς διαταγὰς, διότι ἤμην ὁ ἀνώτερος μεταξὺ αὐτῶν. Δὲν ἤξεύρω ἂν ἡ σιδηροδρομικὴ αὕτη ὁδοιπορία ἤρρεσεν εἰς τοὺς ἵππους, καὶ περὶ τούτου ἔχω τὰς ἀμφιβολίας μου· εἰς τὰ ἀνθρώπινα ὁμῶς ἔντα βεβαίως δὲν ἤρρεσε, διότι ἤμεθα στενώτατα εἰς τὰς ἀμάξας, οὔσας πάσας τῆς τρίτης τάξεως. Ἐγὼ τὴν πρώτην νύκτα ἐπροσπάθησα νὰ κοιμηθῶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς ἀμάξης, ἀλλ' «ἀνευ ἀποτελέσματος», ὃ δ' ἀνατέλλων ἥλιος διέκοψε πρῶτος τὰς σκέψεις μου περὶ τοῦ ὅτι τὸ κοιμηθῆναι ἐν τῷ σιδηροδρομικῆς ἀμάξης, τρίτης τοῦλάχιστον τάξεως, συγκαταριθμεῖται μετὰ τῶν ἀδυνάτων πραγμάτων.

Ἐν τούτοις κατὰ τὴν ἡμέραν ἡ ὁδοιπορία ἦτον ἱκανῶς εὐάρεστος, καὶ αἱ πόλεις δι' ὧν διηρχόμεθα

Ὑπεδέχοντο ἡμᾶς μετὰ δεξιώσεων καὶ ἐνθουσιασμοῦ. Μόλις τοῦ πολέμου κηρυχθέντος, εἶχον ὀργανισθῆναι εἰς πάσας τὰς πόλεις δι' ὧν ἔμελλον τὰ τάγματα νὰ διέλθωσιν, ἑταιρίαι, ἐκ τῶν πρώτων μάλιστα κυριῶν αὐτῶν συγκείμεναι, καὶ σκοπὸν ἔχουσαι νὰ προσφέρωσι τροφάς, ζύθον καὶ σιγάρα εἰς τοὺς στρατιώτας. Εἰς ἕκαστον σταθμὸν ἐπομένως μᾶς ἀπήντων αἱ ἐπιτροπαὶ τούτων τῶν κυριῶν, ἃς παρηκολούθουν πᾶσαι αἱ νεάνιδες τῆς πόλεως, λευκὰ ἐνδεδυμέναι, ἄνθη φέρουσαι, καὶ προσάγουσαι εἰς ἡμᾶς ἐπὶ δίσκων ἄρτον μετὰ βουτύρου, κτλ. Ἐννοεῖται δ' ὅτι πρὶν ἀναχωρήσωμεν ἐξ ἑκάστου σταθμοῦ, προσηρχομένη ἐγὼ εἰς τὴν ἐπιτροπὴν, καὶ ἠγαθήν αὐτὴν ἐν ὀνόματι τῶν στρατιωτῶν καὶ ἀληθῶς αἱ εὐχαριστίαι αὐταὶ ἐκ τῆς καρδίας ἐστέρχοντο, διότι αὕτη ἦταν ἡ μόνη τροφὴ ἣς ἐγεύθημεν καθ' ἕλκον τὸ διάστημα τῆς ὁδοιπορίας.

Ἄφ' οὗ δ' ὑπερέβημεν τὴν Κολωνίαν καὶ εἶδομεν τὴν λαμπρὰν τῆς μητρόπολιν, ἣ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ παρετείνετο παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ῥήνου, ὥστε ἀφορμὴ μᾶς ἐδίδετο νὰ θαυμάσωμεν τὸ ἐπὶ καλλονῇ τοσοῦτον περίφημον τοῦτο μέρος τῆς Γερμανίας. Τὴν περιγραφὴν αὐτοῦ παραλείπω, διότι ὑπὸ πολλῶν ἄλλων καὶ ἰκανωτέρων μου πολλάκις ἔγινε, καὶ διότι εἶναι ἄσχετος πρὸς τοῦ προκειμένου πολέμου τὰς ἀναμνήσεις. Δὲν δύναμαι ὅμως νὰ παρέλθω ὑπὸ σιωπὴν μικρὰν τινα πόλιν ἣν εὕρισκω ἐν τῇ μνήμῃ μου κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην. Εἰς τὸν

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

σταθμὸν αὐτῆς εὐρέθημεν ἰστάμενοι ὅτε ἐξυπνήσαμεν, τὴν πρώτην μιᾶς τῶν ἡμερῶν τῆς ὁδοιπορίας μας. Μετ' ἐκπλήξεως δ' ἐμάθομεν ἐκεῖ ὅτι ὅλην τὴν νύκτα εἶχομεν μεταχειρισθῆ διὰ νὰ προχωρήσωμεν μόνον κατὰ δύο χιλιόμετρα, καὶ διαταγὴ ὅτι εἶχε δοθῆ εἰς τοὺς ἐκεῖσε προϊσταμένους, ν' ἀναχαιτίσωσι τὴν ἀμαξοστοιχίαν ἡμῶν μέχρι τῆς ἑσπέρας, διότι δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἔμελλε νὰ διαβιβάσῃ ὁ σιδηρόδρομος τραυματίας ἐκ τῶν νοσοκομείων τοῦ πεδίου, ἅτινα ἦσαν πλήρη. Ἡ εἶδησις αὕτη μᾶς ἐχαροποίησε, διότι ἡ μικρὰ πόλις αὕτη ἔκειτο εἰς ὠραιοτάτην θέσιν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ῥήνου, ὅστις αἰφνιδίως ἐμφανίζεται ἐμπρὸς αὐτῆς, ῥέων ἐπ' αὐτὴν κατ' ὀρθὴν γωνίαν, ὡς ἂν ἤθελε νὰ τὴν καταποντίσῃ, καὶ πάλιν στρέφεται πρὸς βορρᾶν ὀρθογωνίως ὡς ἂν εἰ τῇ ἐχάριζε τὴν ζωὴν ἀφ' οὗ τὴν ἠπέλιπσε, καὶ ἀπέρχεται ῥέων πρὸς ἄλλα πεδία. Αἰτία δὲ τῆς ἀποτόμου στροφῆς ταύτης εἶναι ὀγκῶδες ὄρος ἐπιπροσθοῦν εἰς τοῦ ποταμοῦ τὴν ὁδὸν, καὶ ἐμπρὸς αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ποταμοῦ ἐγειρόμενος μέλας βράχος, περὶ οὗ πολλὰ ἱστοροῦσι σκοτειναὶ παραδόσεις, καὶ παρ' οὗ κατὰ μέρος καὶ ἡ πόλις ἐπονομάζεται Münster am Stein, Μητρόπολις παρὰ τῷ λίθῳ.

Διήλθομεν δὲ τὴν ἡμέραν πᾶσαν εἰς περιπάτους καὶ μικρὰς ἐκδρομὰς, τρεφόμενοι ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς, ἧς τὸ ἐπιμελέστερον μέλος ἦν νέα Ὁλλανδῆ, κατὰ τὸ κάλλος ἐξέχουσα. Μετὰ πλείστης ἀγαθότητος αὕτη ἀνεμίγνυτο μετὰ τῶν στρατιωτῶν, τοὺς ἡρώτα

περὶ τῶν ἀναγκῶν των, καὶ ἔγραφε τὰς ἐπιστολάς ἐκείνων δι' οὓς ἡ τοιαύτη ἐργασία πολὺν θ' ἀπῆτει καιρόν. Οὕτως ἔφθασεν ἡ ἐσπέρα. Ἐμέλλομεν δὲ ν' ἀναχωρήσωμεν κατὰ τὰς ἐννέα, καὶ οἱ στρατιῶται ἐζήτησαν παρ' ἐμοῦ τὴν ἄδειαν ν' ἀπέλθωσι κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο καὶ νὰ εὐχαριστήσωσι τὴν ἀγαθὴν νεάνιδα, ἣτις εἶχεν ἤδη ἀποσυρθῆ εἰς τὴν οἰκίαν της. Ἀγοράσαντες λοιπὸν ἕκαστος κηρίον, ἀνῆψαν αὐτὰ, καὶ ἐν συνοδίᾳ ἐπορεύθησαν πρὸς τὸν οἶκόν της, ψάλλοντες δημοτικὰ ᾄσματα. Ἐξηκολούθησαν δὲ οὕτω μέχρις οὗ ὁ πατὴρ αὐτῆς ἐξῆλθεν εἰς τὸν ἐξώστην, καὶ τότε εἰς τῶν στρατιωτῶν προβάς ἐξέφρασεν ὅλων τὴν εὐγνωμοσύνην πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς τὴν θυγατέρα του. Ἐκάλεσε ὁ ἄλλοτε καὶ ταύτην ὁ πατὴρ, ἅμα ἔμαθεν ὅτι περὶ αὐτῆς ἐτρόχειτο, ἀνευχαρίστησαν αὐτοῖς, καὶ διέταξε νὰ τοῖς δοθῶσι σιγάρα καὶ οἶνος, καὶ ἡ δαδουγία ἐπέβη οὕτως. Ἐπελθούσης δὲ τῆς ἐννάτης, ἀνεχωρήσαμεν.

Οὕτως ἐξηκολουθοῦμεν ὁδοιποροῦντες, μένοντες δηλαδὴ ἀνὰ ὃ ἢ 6 ὥρας ἑκάστοτε εἰς ἕκαστον μέρος, μέχρις οὗ μετὰ τινὰς ἡμέρας ἀφίχθημεν εἰς Remilly, μικρὰν Γαλλικὴν πόλιν, ἧς πέραν μᾶς εἶπον ὅτι ὁ σιδηρόδρομος δὲν ἐπροχώρει, διότι αἱ γραμμαὶ ἦσαν κατεστραμμέναι, ὅθεν εἶχομεν νὰ καταβῶμεν, καὶ νὰ ζητήσωμεν τὴν τύχην μας ὡς ἐδυνάμεθα. Τοῦτο δὲ καὶ ἐξετελέσαμεν ὡς ἔπεται· ἕκαστος τῶν στρατιωτῶν ἀνέβη ἓνα τῶν ἵππων, ἔχοντα μόνον ἐν σχοινίον περὶ τὸν λαιμὸν καὶ οὐδεμίαν ἄλλην ἵπ-

ποσκευήν, διότι οὐδὲ ἐν ὑπῆρχεν ἐφίππιον· ἔσυρε δὲ καὶ ἕτερον ἵππον ἐκ τοῦ σχοινίου, διότι οἱ ἵπποι ἦσαν 105 οἱ δὲ ἄνδρες 52. Καὶ ἐγὼ δὲ ἀνέβην ἐπίσης ἵππον μόνον σχοινίον ἔχοντα, καὶ οὕτως εἰσήλασα εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐγὼ ὅστις ὠνειρευόμην ἐμαυτὸν νέον ἱππότην ἐπὶ μέλανος λαμπροστολίστου ἵππου εἰσορμῶντα εἰς τὸ στάδιον τῆς δόξης, καὶ διὰ βραχείας ἀλλ' ἐκπληκτικῆς νίκης κερδίζοντα εὐθὺς τὴν πρώτην ἡμέραν τοὺς πτερνιστῆράς μου. Τὸ μάθημα τοῦτο κατὰ τῶν φαντασιοσκοπιῶν εἰς ἃς οἱ νέοι ἐμπίπτουσιν ἦτον ἤδη σκληρὸν, ἀλλ' ἔμελλε δυστυχῶς ν' ἀποβῆ ἔτι πολὺ σκληρότερον· ὁ δὲ θεὸς τοῦ πολέμου ἐφαίνετο ἀπόφασιν ἔχων εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς νὰ μᾶς καταδείξῃ ὅτι ἡ ποίησις ἦν περὶ πολέμου περιέχουσι τὰ βιβλία εἶναι στιλπνὸν περι-
 κάλυμμα ὑφ' ᾧ ἀπεύχομαι εἰς τοὺς ποιητὰς νὰ εἰσδύσωσι.

Φθινόπωρον ἦτον ἤδη καὶ ὁ μὴν Σεπτέμβριος, ὅτε περὶ τὴν ἕκτην ὥραν μ. μ. ἀνεχωρήσαμεν ἐκ τοῦ Remilly. Ὁ ἥλιος δὲν εἶχε δύσει εἰσέτι, καὶ ὁ κόσμος ἐφαίνετο εἰς εἰρήνην ἀναπαυόμενος. Ἀλλὰ, μετὰ δύο ὥρας, βαρέα σύννεφα κατεσκότισαν τὸν οὐρανὸν, οἱ ἀστέρες παντελῶς ἐξέλιπον, καὶ ἤρχισε νὰ πίπτῃ λεπτὴ βροχή· ἡμεῖς δ' ἐπροχωροῦμεν πάντοτε· ἀλλ' ἡ ὁδὸς, διάβροχος καὶ ἀναλυομένη, ἐγίνετο ἀνά πᾶν

βῆμα δυσχερεστέρα. Ἐπειδὴ ὅμως ἀνθρωπίνη κατοικία οὐδαμοῦ ἐφαίνετο, ἐβαδίζομεν, ἐμπρὸς πάντοτε, μίαν, δύο, τρεῖς ὥρας, καὶ ἔφθασε τὸ μεσονύκτιον. Ἄνθρωποι καὶ ἵπποι ἦσαν ἤδη ἀπηυδημένοι. Ἄλλ' εἴμεθα εἰς παντελὲς σκότος, εἰς μέρος ἄγριον, ἴσως οὐχὶ μακρὰν τοῦ ἐχθροῦ, ἴσως ὅμως οὐχὶ μακρὰν καὶ τῶν φίλων, διότι τὸ τάγμα ἡμῶν ἐστάθμευε πρὸ τοῦ Μῆτς, καὶ ἡμεῖς ἐκείνην τὴν διεύθυνσιν εἶχομεν λάβει. Πιθανὸν ὅμως ἐπίσης νὰ εἴμεθα καὶ ὑπὸ τὰ τηλεβόλα γαλλικοῦ τινος προχώματος, ἢ καὶ ἔτι πιθανώτερον νὰ ἐπλανήθημεν εἰς παντελῆ τινὰ ἐρημίαν.

Ἐν ᾧ λοιπὸν ἀμηχανῶν ἐσχεπτόμην περὶ τοῦ πρακτέου, ἐλύθη ἀπροσδοκῆτως, καὶ ἀνεξαρτήτως ἐμοῦ, τὸ ζήτημα, διότι ἡ στενωπὸς ἣν ἠκολουθοῦμεν ἐτελείωνεν αἴφνης ἐν μέσῳ ἀγροῦ, καὶ περαιτέρω οὐδ' ἴχνος αὐτῆς ὑπῆρχεν. Ἀνάγκη ἐπομένως νὰ μείνωμεν ὅπου ἦμεθα. Ἀλλὰ πῶς καὶ τοῦτο; πῶς νὰ οἰκονομηθῶμεν ἐν βαθεῖ σκότει; Ἄλλη μέριμνα αὕτη. Τοῦτο κατ' ἐμαυτὸν συζητήσας, ἀπεφάσισα νὰ πορευθῶ μόνος πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ τόπου καὶ ζήτησιν χωρίου τινός, εἰς ᾧ ἄνθρωποι καὶ ἵπποι ν' ἀναπαυθῶσιν ὑπὸ στέγας μέχρι τῆς πρωΐας, διότι καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ εἶχον ἀναπαύσεως μεγίστην ἀνάγκην. Διατάξας ἐπομένως τοὺς στρατιώτας νὰ μὴ μετακινηθῶσιν ἀπὸ τοῦ μέρους ὅπου ἴσταντο, ἵνα μὴ ἐμπέσῃ κανεὶς τῶν εἰς τινὰ βόθρον, ἀνεχώρησα ἐγὼ μόνος, καὶ ἐπλανώμην ὡς τυφλὸς διὰ τῶν

χωραφίων. Μετὰ δ' ἡμισείας ὥρας ματαίαν ἔρουναν, δὲν ἐτόλμησα νὰ μακρυνθῶ περισσότερον, καὶ ἠναγκάσθην νὰ ἐπιστρέψω, ἵνα μὴ πλανηθῶ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἔμενον πάντοτε εἰς τὸ αὐτὸ μέρος, καὶ ἐβλασφήμουν.

Ἐν ἐλλείψει δὲ καλητέρου σχεδίου πρὸς τὸ παρὸν, διέταξα καθεὶς νὰ δέσῃ τὸ σχοινίον τῶν ἵππων του πέριξ τῆς χειρός του, καὶ νὰ κατακλινθῇ ὅπου καὶ ὅπως ἤθελεν. Ἐπόμενος δὲ καὶ ὁ ἴδιος εἰς τὴν ἰδίαν διαταγὴν μου, ἐπλαγιάσαμεν ὅλοι ἐντὸς τοῦ ὕδατος, ὃ εἶχομεν καὶ κάτωθεν, καὶ ἄνωθεν ἐξακολουθοῦν νὰ πίπτῃ δι' ὅλης τῆς νυκτός. Ὑπὸ τοσοῦτον δυσμενεῖς δὲ περιπτώσεις διατελοῦντας, οὐδ' αὐτὸς κἂν ὁ Μορφεύς, ὁ ἄλλως φίλος τῶν πτωχῶν, ἠθέλησε νὰ μᾶς πλησιάσῃ, καὶ αὐτὸν ἀντικατέστησεν ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ θεὰ τῶν σκέψεων. Ἐσκεπτόμην δ' ἐν γένει περὶ τῆς ἀβρότητας ἐν ἣ συνήθως ζῶσιν οἱ ἄνθρωποι, περὶ τῆς διαφορᾶς μεταξὺ ποιήσεως καὶ ἀληθείας, καὶ περὶ τοῦ μαθήματος ὃ ἡ φύσις μᾶς ἐδίδε, καὶ ὠμολόγουν εἰς ἑμαυτὸν ὅτι οὐδέποτε εἶχον λάβει τόσον μεγάλα διδάγματα εἰς τοσοῦτον μικρὸν χρόνον.

Μόλις δ' ἡ ῥοδοδάκτυλος ἠώς ἤρχισε διαχέουσα τὰ φῶτά της, καὶ ἀνέστημεν, καὶ, ἀπαριθμήσεως γενομένης, εὗρέθη ὅτι οἱ μὲν ἄνθρωποι ἦσαν πάντες παρόντες, τέσσαρες ὅμως ἵπποι δραξάμενοι τῆς εὐκαιρίας εἶχον δραπετεύσει ὀπίσω πρὸς τὸν εἰρηνικὸν βίον. Ἡ βροχὴ ἐν τούτοις ἔπαυσε, καὶ ὁ ὀφθαλ-

μὸς τῆς ἡμέρας ἔδειξεν εἰς ἡμᾶς τὴν ὁδὸν μας, κει-
 μένην πλησιέστατα τοῦ ἀγροῦ εἰς ἣν εἶχομεν προσ-
 παθήσει νὰ κοιμηθῶμεν. Εἰσήλθομεν λοιπὸν εἰς αὐ-
 τὴν, ἔχοντες ἄνωθεν ἡμῶν τὸν οὐρανὸν κατηφῆ. Περὶ
 δὲ τὴν μεσημβρίαν ἤρχισε πάλιν νὰ βρέχη, καὶ τὸ
 ἔδαφος τετμημένον ὅν ἐνταῦθα, λοφῶδες καὶ ὀλισθη-
 ρὸν, ἀπέβαινε πάλιν δύσβατον εἰς τοὺς ἵππους, οἵτι-
 νες τὴν νύκτα μόλις εἶχον ἀναπαυθῆ. Πλὴν δὲ τούτου
 ἤρχισε νὰ γίνηται ἐπαισθητὴ καὶ ἡ πείνα, εἰς βαθ-
 μὸν ὥστε συνέλαβα τὴν ἐγωϊστικὴν ἀπόφασιν εἰς τὸ
 πρῶτον χωρίον ὃ ἠθέλομεν ἀπαντήσῃ νὰ μείνω ἐπὶ
 δύο ἢ τρεῖς ὥρας, καὶ νὰ θρέψω τοὺς στρατιώτας
 μου διατάττων αὐτοῖς νὰ συλλέξωσιν ὅ, τι τρόφιμον
 εὔρωσιν, ἔστω καὶ τὸ τελευταῖον κενάχιον ἄρτου
 τῶν χωρικῶν. Ἀλλὰ πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ αὐστηροῦ
 τούτου σχεδίου ἔπρεπε πρῶτον ν' ἀπαντηθῆ ἡ χω-
 ρίον, καὶ τοιοῦτο δὲν ἀπηντήσαμεν, πλὴν ἐνὸς μι-
 κροῦ, ὅπερ ἦν πλήρες στρατιωτῶν, καὶ, ὡς μᾶς εἶπον,
 πρὸ πολλοῦ ἄλλους κατοίκους δὲν εἶχεν. Ἐννοεῖται
 ὅτι οἱ μεταβατικοὶ κάτοικοι αὐτοῦ τροφᾶς δὲν εἶχον
 νὰ μᾶς δώσωσιν· ἀντ' αὐτῶν ὁμῶς μᾶς ἔδωκαν ὁδη-
 γίας, εἰπόντες ἡμῖν ὅτι μετ' οὐ πολὺ θὰ φθάσωμεν
 εἰς τὴν Μοζέλην, ποταμὸν εἰσρέοντα εἰς τὸν Ῥῆνον,
 ὅτι θὰ περάσωμεν αὐτὴν ἐπὶ γεφύρας ἐκ λέμβων
 κατασκευασμένης, καὶ τότε ὅτι θὰ εὔρεθῶμεν πλη-
 σίον τοῦ ἡμετέρου συντάγματος.

Μετὰ δυσχερεστάτην δὲ καὶ κινδυνώδη ὁδοιπορίαν
 ἐπέκεινα τῶν δύο ὡρῶν ἐπὶ τῆς σειρᾶς τῶν λόφων

ἥτις ὑπερτείνει τὴν δεξιὰν ὄχθην τῆς Μοζέλης, ἐφθάσαμεν τέλος εἰς τὴν γέφυραν, ἣν εἶχον κατασκευάσει τοῦ ἡμετέρου σώματος οἱ μηχανικοὶ, καὶ διαβάντες αὐτὴν, εἰσῆλθομεν μετ' ὀλίγον εἰς εὐρὺ χωρίον ἐπίπεδον· εἰς τὸ βάθος δ' αὐτοῦ εἶδομεν ἀνεμόμυλον, ὅστις μᾶς εἶπον ὅτι ἐχρησίμευεν ὡς κατοικία εἰς τὸν ἡμέτερον συνταγματάρχην. Ἐξῆλθε δ' οὗτος μετ' ὀλίγον ἐν μέσῳ ῥαγδαίας βροχῆς, καὶ ἀφ' οὗ ἤκουσε μετὰ τινος δυσαρεσκείας τὴν ἱστορίαν τῶν τεσσάρων ἀπολωλότων ἵππων, κατένειμεν ἡμᾶς εἰς τοὺς διαφόρους λόχους, καὶ ἐμὲ ἰδίως μετὰ τινῶν ἄλλων εἰς τὸν πέμπτον λόχον τῶν 6 λιτρῶν, ἀνήκοντα εἰς τὸ τρίτον τάγμα.

Μετὰ μιᾶς δὲ περὶ τοῦ ὄρατος νέαν ὁδοιπορίαν, ἐφθασα εἰς τὰς σκηνάς τοῦ τάγματός μου, καὶ εἰσῆλθα εἰς τὴν σκηνὴν ἣν μοὶ ἐδείξαν ὡς τὴν τοῦ ταγματάρχου. Ἦτον ἤδη νύξ, ἡ σκηνὴ ἦν ἀφώτιστος, καὶ εἰς τὰ ἐνδότερα αὐτῆς οὐδὲν διέκρινον· ἤκουσα δὲ μόνον φωνὴν προερχομένην ἐκ τοῦ κατὰ γῆς ἐρριμμένου ἀχύρου, ἥτις μὲ ἠρώτα τί ἐζήτουν. Ἀνέφερα τότε πόσοι ἄνθρωποι καὶ ἵπποι εἶχον σταλῆ εἰς τὸ τρίτον τάγμα καὶ πόσοι εἰς ἕκαστον λόχον, καὶ ἐκεῖθεν ἐπορεύθην πρὸς τὴν σκηνὴν τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ λόχου μου, ν' ἀναφέρω τὴν ἀφιξίν μου... Ἄλλ' ὦ τοῦ εὐώδους θυμιάματος! Ἐπὶ τῆς τράπεζης ἐντὸς πινακίδος ἔκειτο ἀτμίζον ὀλόκληρον beefstake, εἰς δ' εἶχον προσηλώσει τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ φαίνεται ὅτι μετὰ τοσαύτης ὀρέξεως τὸ ἐκύτταζον, ὥστε ὁ

λοχαγός μὲ προσεκάλεσε νὰ καθήσω εἰς τὴν τράπεζαν καὶ νὰ θεωρήσω τὸ βειφστὲκ ὡς ἰδιοκτησίαν μου, προσθέτων ὅμως ὅτι ἡ καλητέρα χρῆσις ἦν ἐδυνάμην νὰ κάμω αὐτοῦ ἦτο νὰ τὸ ἀφήσω εἰς τὴν θέσιν του, διότι ἦτον κακὸν καὶ σκληρόν. Σκληρόν καὶ κακὸν λέγει ; Μέλι καὶ ζάχαρις ἦτο· μόλις ἐπρόφθασα ν' ἀποκριθῶ ὅτι δὲν εἶχον γευθῆ τίποτε ἐπὶ ὀκτῶ ἡμέρας, καὶ τὸ βειφστὲκ εἶχε καταβροχθισθῆ. Μετ' ὀλίγον δὲ τὰ βλέφαρά μου ἤρχισαν ν' ἀρνῶνται ὑπηρεσίαν, καὶ ῥιφθεὶς ἐπὶ τοῦ ἀχύρου ἐντὸς τῆς σκηνῆς, ἀπεκοιμήθην ἐνδεδυμένος.

Δ'.

Ἡ δ' ἐπαύριον ἦτον μία τῶν ὠραιότερων τοῦ φθινοπώρου ἡμερῶν, καὶ ἀνέτελλεν ὅτε ἀφηνίσθην. Μὴ ἔχων νὰ ἐνδυθῶ, ἐξῆλθον ἀμέσως ὡς εἶχον τῆς σκηνῆς, καὶ ἔρριψα πέριξ μου τὰ βλέμματα ἐπὶ τὴν γῆν ταύτην τῆς ἐπαγγελίας, εἰς ἣν πολλάκις ὠνειρευόμην ὅτι εἰσῆλαυνον ἀνδραγαθῶν. Καὶ τῷ ὄντι ἐφαίνετο ὡς γῆ τῆς ἐπαγγελίας· τοσοῦτον ἦτον ὠραία. Ἐμπρὸς ἡμῶν ἠγείρετο μικρὸς λόφος, ὅστις ἔκρυπτεν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν τὸ Μέτς, ἡ εἰλικρινέστερον, ὅστις ἔκρυπτεν ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἐν τῷ Μέτς. Πρὸς τὰ δεξιὰ ἐξήρχετο ἀποτόμως τῆς γῆς ὑψηλὸς λόφος, ὅμοιος πρὸς τὸν Λυκαβητὸν, ἀφαιρέσει τοῦ λίθου θν ἡ Ἀθηνᾶ ἀφῆκε νὰ πέσῃ ἐπ' αὐτόν. Ἐσκήνουν δ' ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Hauri-

mont, ὡς ὁ λόφος ὠνομάζετο, δύο τῶν ἡμετέρων ἀξιωματικῶν, τὴν ἐντολὴν ἔχοντες νὰ κατασκοπεύωσι τῶν Γάλλων τὰ κινήματα. Ὅπισθεν δ' ἡμῶν ὑπῆρχον ἔτι ὑψηλότεραι σειραὶ, αἵτινες ἐδύναντο νὰ μᾶς χρησιμεύσωσιν εἰς θέσεις ὑποχωρήσεως, παρουσιαζομένης ἀνάγκης.

Ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἦτον κυριακὴ, καὶ εἶχομεν ἐκκλησίαν. Εἰς τὰς ἐννέα συνήχθημεν περίξ μικρᾶς τραπέζης κατεσκευασμένης ἐκ κλάδων δένδρων, καὶ προωρισμένης ν' ἀντικαταστήσῃ τὴν ἀγίαν τράπεζαν. Ἡ τελετὴ ἤρχισε διὰ τῆς ἀπονομῆς τοῦ παρασήμου τοῦ σιδηροῦ σταυροῦ εἰς τινὰς ἀνδρείους διακριθέντας ἐν ταῖς τελευταίαις μάχαις. Αἰφνης ἀντηχεῖ μακρόθεν κρότος κανονίου. Ὁ ἱερεὺς διέκοψε πρὸς στιγμὴν τὸν λόγον του, καὶ μακρὰ καὶ ἀνέσυχρος σιγὴ ἐπακράτησε. Δεῦτερός πυροβολισμός! «Στρατιώται, ἐπανέλαθε ποτε ὁ ἱερεὺς, ἀκούστε τοὺς πυροβολισμοὺς τούτους; Εἶσιν οἱ τελευταῖοι παλμοὶ μεγάλου ἔθνους ζητοῦντος νὰ θραύσῃ τὰ δεσμά του καὶ νὰ ἐπιπέσῃ ἐφ' ἡμᾶς. Ἄλλ' ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν, καὶ μᾶς προστατεύει. Εἰς αὐτὸν ἡ δόξα! Ἀκούσατε καὶ θαυμάσατε τὴν μεγαλοδυναμίαν του. Ὡς ξίφος λαμβάνων τὸν Βασιλέα καὶ τὸν στρατὸν ἡμῶν, ἐπέφερεν εἰς τὴν Γαλλίαν φοβεράν πληγὴν. Ὁ Μὰκ Μαὼν μεθ' ὅλου τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ, συγκειμένου ἐκ 80,000 ἀνδρῶν καὶ 20,000 ἵππων, παρεδόθη εἰς χεῖράς μας παρὰ τὸ Σεδάν, καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων, ὁ ἀνεψιὸς τοῦ μεγάλου Ναπολέοντος,

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

εἶναι αἰχμάλωτος ἡμῶν. Εὐχαριστεῖτε τὸν Θεὸν διὰ τὴν βοήθειάν του.»

Ἄδυνατῶ νὰ περιγράψω τὰ αἰσθήματα τῆς στιγμῆς ἐκείνης καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν στρατιωτῶν. Οἱ βαρεῖς τῶν Γάλλων πυροβολισμοὶ, συμμιγνύμενοι μετὰ τῶν ἀτελευτήτων Hurrah ! τῶν ἡμετέρων, τοιαύτην ἐπέφερον γενικὴν συγκίνησιν, ὥστε καὶ οἱ γηραιότεροι, καὶ αὐτοὶ οἱ σιδηροῖ πολεμισταὶ τοῦ Königsgrätz, τοῦ Mars-la-Tour καὶ τῆς Γραβελόττης δὲν ἐδύναντο νὰ κρατήσωσι τὰ δάκρυα, ἀναλογιζόμενοι τὴν ἀνδρίαν καὶ τὸ νέον κατόρθωμα τοῦ γέροντος ἥρωος, τοῦ Βασιλέως των. Πάντες ἐνόμιζον τὸν πόλεμον τελειώσαντα, καὶ πείπειμαι ὅτι ἡ ἰδέα αὕτη οὐκ ὀλίγον συνετέλεσεν ἵνα ἡ δοξολογία ἧτις μετὰ ταῦτα ἐψάλη εἰς τὸν Θεόν, τελεσθῆ μετ' ἀσυνήθους τῶν καρδιῶν θερμότητος. Ναι, Κύριε, Σε εὐχαριστοῦμεν, Σοὶ ἀποδίδομεν τὰ πάντα καὶ ἂν ἡ θέλησίς Σου εἶναι νὰ ἐξακολουθήσῃ ἀκόμη ὁ φονικὸς αὐτὸς πόλεμος, δὲν ἀνήκει εἰς ἡμᾶς νὰ δικάζωμεν τὰ ἔργα Σου.

Μετὰ τὸ γεῦμα, ὃ εἵχομεν ἐτοιμάσει οἱ ἴδιοι, καὶ ἐπιτυχέστατα, μὲ προσεκάλεσεν ὁ λοχαγὸς μου ν' ἀναβῶμεν ὁμοῦ ἔφιπποι εἰς τὸ Hautimont, καὶ τὴν πρόσκλησιν ἐδέχθην, ἐννοεῖται, μετὰ μεγάλης χαρᾶς. Ὄταν δ' ἐφθάσαμεν εἰς τὴν κορυφὴν, λαμπρὸν πανόραμα παρέστη εἰς τὴν ὄψιν ἡμῶν. Διὰ μέσου τῆς θαυμασίας σκηνογραφίας ἔρρεεν ἐν Μοζέλη, καὶ ἐπ' αὐτῆς ἔκειτο τὸ Μέτς, ὃ ἀραιὰ ὁμίχλη, διαλαμ-

πομένη ὑπὸ ωραίου ἡλίου, ἐδείκνυεν ὡς ἐναέριόν τινα πόλιν, ὡς τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ. Ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου κωδονοστασίου τῆς μητροπόλεως ἐκυμάτει μεγάλη Γαλλικὴ σημαία· πρὸς τ' ἀριστερὰ δὲ τῆς Μοζέλης ἦσαν ἰδρυμένα ἐπὶ τῶν λόφων τὰ ὄχυράματα τῆς Plarreville καὶ τοῦ S' Quentin, καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ τὸ τοῦ S' Julien, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐκάθηντο οἱ τρομεροὶ δράκοντες, οἱ φύλακες τῆς παρθενίας τοῦ Μῆτς, οἵτινες ἀπὸ τῆς πρωίας δὲν εἶχον παύσει τρύζοντες τοὺς ὀδόντας, δὲν ἤξεύρομεν διατί. Φαίνεται δ' ὅτι μικρόν τι πρωσσικὸν ἀπόσπασμα τοὺς ἠρέθισε.

Μεταξὺ τοῦ Μῆτς καὶ ἡμῶν ἔκειτο μέγα πλῆθος χωρίων. Ἦτο δὲ ἡ πεδιάς τόσον εἰρηνικὴ καὶ ἡσυχος, ὥστε οὐδεὶς ἔδυνάτο νὰ φαντασθῇ ὅτι τρομερὸς πόλεμος ἐπέκειτο ἐπ' αὐτῆς, ἂν δὲν ἤκουε τὸν συνεχῆ κανονοβολισμὸν, καὶ δὲν ἐβλέπεν ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν χωρίων ἦσαν κατεστραμμένα.

Ε΄.

Ἄφ' οὗ δὲ εἶδα τὸ Μῆτς καὶ τὴν περίχωρον ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ Haurimont, μεγάλην ἐπιθυμίαν εἶχον νὰ γνωρίσω ἐκ τοῦ ἐγγυτέρω τὸν τόπον. Ἦ δ' εὐκαιρία δὲν ἔμελλε νὰ λείψῃ ἐπὶ πολὺ. Εἰς τῶν συντρόφων μου ἀξιωματικῶν διετάχθη τὴν ἐπιούσαν « νὰ εὔρη » δύο φορτηγοὺς ἀμάξας. Τὸ δὲ « εὔρισκειν » ἦτον εἰς τὴν στρατιωτικὴν γλῶσσαν τῶν καιρῶν ἐ-

κείνων ὁμώνυμον τοῦ « λαμβάνειν. » Εὐκόλως δὲ, ζητήσας, ἔλαβον καὶ ἐγὼ τὴν ἄδειαν τοῦ νὰ τὸν συνοδεύσω, καὶ οὕτως ἀνεχωρήσαμεν περὶ μεσημβρίαν, ἀφ' οὗ ἐφάγομεν τὸν εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον περίφημον γενόμενον ῥεβιθόζωμον (Erbswurstsuppe). Ἡ δὲ φήμη αὐτοῦ προῆλθεν ἐκ τοῦ ὅτι οἱ κύριοι οἱ εἰς χεῖράς των ἔχοντες τὴν τροφήν τοῦ στρατοῦ, ἐφαντάσθησαν ὅτι καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου ἐδύναντο νὰ διατηρῶσι τὴν ζωὴν τῶν στρατιωτῶν διὰ βραστῶν ἐρεβίνθων. Καὶ πρὸς τὸ παρὸν μὲν δὲν εὐρίσκομεν ὅτι εἶχον ἄδικον, διότι ὁ ζωμὸς μᾶς ἐφαίνετο ἐξάαιρετος. Ἀλλὰ, παρατεινομένου τοῦ πολέμου, ὁ στρατὸς τόσον ἀηδίασε πρὸς τὴν μονότονον τροφήν, ὥστε ὅπου διήρχετο τὰ γίμνα, ἔβλεπέ τις συνήθως μετὰ τὴν διάβασιν τὴν ὁδὸν πλήρη τοῦτου τοῦ ἐρεβινθαλαντοζωμου. Ἐντεῦθεν ἡ παροιμιακὴ περιφημότης αὐτοῦ.

Ἀναχωρήσαντες λοιπὸν περὶ τὴν μεσημβρίαν, προσανέβημεν τὴν Μοζέλλην, καὶ δὲν εὐρομεν τὴν χώραν τόσον ὠραίαν ὅσον μακρόθεν ἐφαίνετο. Διαβάντες δὲ τὸν ποταμὸν ἐπὶ τῆς γεφύρας τοῦ Hauscourf, ἐφθάσαμεν τὸ ἑσπέρας εἰς μέγα χωρίον, τὸ S' Ay. Ἐνταῦθα «εὐρομεν» μίαν ἄμαξαν ἠγοράσαμεν δὲ καὶ διὰ τὰς οἰκιακὰς ἢ μᾶλλον σκηνικὰς ἡμῶν ἀνάγκας ὀλίγα αὐγά, βούτυρον, πινάκια, ποτήρια καὶ ὀλίγον οἶνον εἰς βαρυτάτας τιμὰς, καὶ ἐπεστρέφομεν φαιδροὶ διὰ τῆς ὠραίας ἡσύχου ἑσπέρας, ὡς ἐργάται οἵτινες ἐτελείωσαν τῆς ἡμέρας τὴν ἐρ-

γασίαν, ὅτε...εἰς κανονοβολισμὸς, καὶ μετ' αὐτοῦ ἀντηχοῦσι σαλπίσματα, καὶ τάγματα ἵππικοῦ τρέχουσι πρὸς τὸ Μέγας. Εὐκατάληπτος εἶναι ἡ ἀνησυχία ἡμῶν, εἰς ἣν ἀνεμίγνυτο καὶ τις ἀρειμάνιος ἐνθουσιασμὸς.

Τὸ πρῶτόν μου κίνημα ὑπῆρξε νὰ θυσιάσω εἰς τὸν θεὸν τοῦ πολέμου αὐγά, πινάκια καὶ ποτήρια. Ἐπειτα δὲ, ὡς ὁ Δογκιχώτης κατὰ τῶν μύλων, ἐμπρὸς ἀμφοτέροι, νὰ κατατροπώσωμεν τοὺς Γάλλους. Τὸ στρατόπεδον ἡμῶν πρὸς ὃ ἐπορεύθημεν εὔρομεν ὀλως ἔρημον· ἀνέβημεν ἐπομένως εἰς τὸν μικρὸν λόφον τὸν ἐπιπροσθούντα αὐτοῦ, καὶ ἐκεῖ εὔρομεν τὴν κανονοστοιχίαν παρατεταγμένην, ἠτοιμασμένην ὡς εἰς μάχην, καὶ διαταγὰς περιμένουσαν. Ὑπεδέχθησαν δ' ἡμᾶς μετὰ μεγίστης χαρᾶς οἱ ἀξιωματικοί, ὅχι τόσον, πρέπει νὰ τ' ὁμολογήσωμεν, δι' ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ τὴν ἐπικουρίαν τῶν βραχυόνων μας, ὅσον διὰ τὸν οἶνον ὃν ἔφερον, καὶ ὃν δὲν εἶχον θυσιάσει μετὰ τῶν ἄλλων πραγμάτων. Ἐκαθήσαμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς περὶ ἓν πυροβόλον καὶ ἐπεριμένομεν, πίνοντες τὸν οἶνον, τραγωδοῦντες καὶ εὐθυμοῦντες, ὥστε ἤθελέ τις πιστεύσει ὅτι εἴμεθα εἰς καφφενεῖον μᾶλλον παρά εἰς μάχην. Ἄλλ' αὐτὴ ἤδη ἡ τράπεζα ἐφ' ἧς ἴσταντο αἱ πλώσκει ἡμῶν ἤρκει ὅπως μᾶς ἐνθυμίζῃ τὴν θέσιν μας. Πρὸς τὸ παρὸν ἔμενε αὕτη ἡσυχος· ἀλλ' εἰς πᾶσαν στιγμὴν ἐδύνατο ν' ἀνάψῃ καὶ νὰ βροντήσῃ, φέρουσα καταστροφὴν καὶ φόνον εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὡς ἔπραττον αἱ ἀδελφαί της τοῦ Plappeville καὶ τοῦ S' Quentin.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Οὕτως ἐπεριμένομεν μέχρι τοῦ μεσονυκτίου, ὅτε ἦλθε πρὸς ἡμᾶς στρατηγὸς ἀγγελιαφόρος. Τί μᾶς φερεν; εἰρήνην ἢ πόλεμον; Πρὸς τὸ παρὸν ἔφερε τὴν εἰρήνην. «Ἐπιστρέψατε, μᾶς εἶπεν, εἰς τὰς σκη-
τάς σας, καὶ μὴ λησμονῆτε ὅτι οἱ Γάλλοι δύνανται ἀ-
πᾶν ἐπανέλθωσι, καὶ ὅτι εἴσθε φρουροὶ τῆς πατρίδος.»
Τὸ κατ' ἐμὲ βεβαίως δὲν τὸ ἐλησμόνουν, διότι κατ' ὄ-
ναρ ἔβλεπον ὅτι οἱ Γάλλοι ἐπέπιπτον καθ' ἡμῶν,
ὅτι ἐγὼ μόνος ἔσωζον τὴν κανονοστοιχίαν καὶ τὸν
στρατὸν, καὶ ὅτι ὁ Βασιλεὺς ὁ ἴδιος μ' ὠνόμαζεν ἀν-
θυπολοχαγὸν, παιανίζούσης τῆς μουσικῆς πάντοτε
δυνατώτερον, δυνατώτερον, δυνατώτερον . . . ἕως ὅ-
του ἐξύπνησα, καὶ ἀκόμη ἔπαιζεν. Ἦτο δὲ τὸ ἀφυ-
πνιστήριον.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Ἐπὶ μίαν ὁλόκληρον ἑβδομάδα οὐδὲν ἄλλο εὕρι-
σκω εἰς τὰς σημειώσεις μου, εἰμὴ «βρέχει. Φοβερά
βροχή· σχεδὸν ἀδύνατον νὰ ἐξέλθωμεν τῆς σκηνῆς·
τὸ μαλακὸν χῶμα, πατούμενον ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν
ἵππων, γίνεται πηλὸς καὶ βόρβορος εἰς ὃν κινδυνεύει
τις νὰ βυθισθῆ.» Ἴδου αἱ σημειώσεις μου. Καὶ τῶ
ὄντι ὁ καιρὸς ἐκεῖνος ἔμεινεν εἰς τὴν μνήμην μου ἐν-
τετυπωμένος. Αἱ περιγραφαὶ τῶν συγχρόνων ἐφημε-
ρίδων ἦσαν οὐδὲν κατὰ σύγκρισιν τῆς ἀληθείας. Εἶ-
ναι δὲ φυσικὸν τοῦτο, διότι οἱ μὲν κύριοι ἐφημεριδο-
γράφοι κατῴκουν εἰς τὰ χωρία, ἡμεῖς δ' εἰς τὰ χω-

ράφια. Ἦναγκασμένοι ἕνεκα τῆς ὑπηρεσίας νὰ ἐξερ-
 χώμεθα τῶν σκηνῶν πολλάκις τῆς ἡμέρας, εἶμεθα
 τὸ ἑσπέρας ὡς σπόγγοι βεβρεγμένοι μέχρι τοῦ δέρ-
 ματος, καὶ ἡ λάσπη ἔφθανεν ἕως τὰ γόνατα ἐκείνων
 ὅσοι εἶχον τὴν τύχην νὰ μὴ ἐμπέσωσιν ὀλόκληροι εἰς
 βόθρον τινά. Τὰς πρώτας ἡμέρας ἐπροσπαθοῦμεν νὰ
 καθαρίζώμεθα πρὶν κατακλινθῶμεν εἰς ὕπνον· ἀλλὰ
 βλέποντες τὸ μάταιον τοῦ ἀγῶνος, ἐξωκειώθημεν
 τέλος τόσον πρὸς τὴν λάσπην, ὥστε ἐκοιμώμεθα
 μετ' αὐτῆς, μιμούμενοι κατὰ τοῦτο τινὰ ζῶα τῆς
 γνωριμίας μας.

Ἐννοεῖται δὲ ὅτι καὶ ἡ σκηνὴ ἅπαξ διαβραχεῖσα,
 ἄφηνεν ἀκωλύτως τὸ ὕδωρ νὰ διαπερᾷ τὸ ὕφασμα,
 ὥστε καὶ τὸ ἄχυρον ἐφ' οὗ ἐκοιμώμεθα ἦτον κάθυ-
 γρον καὶ αὐτὸ . . . Βορρρ! Ῥίγος καταλαμβάνει τὸ
 σῶμα μου ὅταν ἐνθυμῶμαι ἐκείνην μας τὴν κατά-
 στασιν. Ἡ βροχὴ δὲν ἔπαυε δι' ὅλης τῆς νυκτός,
 ὥστε τὴν πρωΐαν, ὅτε ἠνοιγόμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς, εὐ-
 ρισκόμεθα ἕκαστος ἐντὸς μικρᾶς λίμνης. Ἡ ἀκούσιος
 δ' αὕτη ψυχρολουσία καθίστα τὰ μέλη τοῦ σώματος
 ἡμῶν ἀκίνητα, ἕως ὅτου, ἵνα ἀποδώσῃ αὐτοῖς τὴν
 πρώτην ἐλαστικότητα, ἐρχόμενος ὁ ὑπηρέτης μᾶς
 ἔδιδεν εἰς ἕκαστον 7—8 ποτήρια καφρὲς, καὶ ἐν
 ποτήριον . . . ρακί. Τὸ ποτὸν τοῦτο, τὸ ὁποῖον οὐδέ-
 ποτε πρὶν εἶχον πῖει ἢ ἔπιον ἔπειτα, τὸ ὁποῖον τό-
 σον κατεφρόνου, τὸ ἔπινον τότε εἰς ποτήρια ὕδατος.
 Ἐγὼ δὲν πταίω· τὴν εὐθύνην ἔχουν οἱ Γάλλοι.

Μεταξὺ δὲ τῶν βροχερῶν καὶ τῶν βορβορωδῶν

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ἡμερῶν δὲν πρέπει οὐδὲ δύναμαι νὰ λησμονήσω τὴν
τοῦ Σεπτεμβρίου. Καὶ τότε, ὡς καὶ τὰς ἄλλας, ἔ-
βρεχε κρουνηδόν· τὴν δ' ἐβδόμην ὥραν τῆς ἐσπέρας
καλούμεθα εἰς τὰ ὄπλα. Ἐκατὸν βημάτων ἀνάβασιν
εἶχομεν ἵνα ἔλθωμεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου καὶ
εἰς τὰς θέσεις μας· ἀλλὰ τὰ ἑκατὸν βήματα ἦσαν
ἑκατὸν δυσκολίαι, καὶ γιγαντιαία ἦτον ἡ ἐργασία.
Ἡ βροχὴ εἶχε τοσοῦτον μαλάξει τὴν γῆν, ὥστε εἴ-
κοσιν ἵπποι δὲν ἤρκουν νὰ σύρῳσιν ἐν πυροβόλον·
καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἵπποι ὧν ἐπεβαίνομεν, ἀγωνιζόμε-
νοι νὰ προβῶσιν, ἐπιπτον ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν, καὶ οἱ
ἄνθρωποι, κολλῶντες εἰς τὸν πηλόν, δὲν ἐδύναντο
νὰ σπεύσωσιν εἰς βοήθειαν τῶν ἵππων. Ὅλοι ἐνοοῦ-
μεν ὅτι ἂν οἱ Γάλλοι ἐπῆρχοντο τὴν ὥραν ἐκείνην,
εἴμεθα πάντες αἰχμάλωτοι, καὶ τὸ Μετς ἐσώζετο.
Ἀλλ' εὐτυχῶς εἶχον καὶ οἱ Γάλλοι τὸ αὐτὸ ἐμπό-
διον, καὶ ἔτι μεγαλῆτερον, διότι οἱ ἵπποι ἡμῶν ἦσαν
καλλήτεροι.

Μετὰ δίωρον δὲ μέγαν ἀγῶνα ἐν τῷ μέσῳ τῆς
βροχῆς, κατωρθώσαμεν τέλος ν' ἀναβιβάσωμεν δύο
ἐκ τῶν πυροβόλων, ἐξ αὐτῶν δὲ τὸ ἐν εἶχε τὸ στό-
μιον πρὸς ἡμᾶς ἐστραμμένον, καὶ μᾶς ἦτον ἀδύνα-
τον νὰ τὸ στρέψωμεν πρὸς τοὺς ἐχθρούς. Ὅστις δὲν
γνωρίζει τὸν Πρωσικὸν στρατὸν, δὲν ἠξεύρει ποῖον
φοβερὸν κόπον, ποίαν ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐργασίαν
προῦποθέτει ἡ λέξις «ἀδύνατον.» Ὁ Πρῶσσοσ στρα-
τιώτης δὲν τὴν λέγει συχνάκις, ἀλλ' ὅτε τὴν εἶπῃ,
δηλοῖ αὕτη τὸ ἀκατόρθωτον μετὰ τὴν ἐξάντλησιν

πασῶν τῶν δυνάμεων. Τοῦτο συνέβη καὶ ἤδη· οὐχ ἦττον ὁμως δὲν ἐπαύσαμεν προσπαθοῦντες· καὶ, μέχρι τοῦ μεσονυκτίου, ἐκ τῶν ἅ πυροβόλων εἶχομεν ἀναβιβάσει τὰ ὕ, ὅτε... μᾶς ἦλθε διαταγὴ νὰ τὰ ἐπιστρέψωμεν.

Ὅσον καὶ ἂν εἶχον οἰκειωθῆ πρὸς τὴν πρωσικὴν πειθαρχίαν, ἄνευ τινὸς θαυμασμοῦ ὁμως δὲν εἶδα ὅτι εἰς τὴν παλίμβουλον ταύτην διαταγὴν οὐδεὶς ἐψιθύρισεν οὐδ' ἐμεμψιμοίρησε, καὶ ὅτι πάντες ἠσθάνοντο ὅτι ἐδῶ πρὸ πάντων εἶχον νὰ δείξωσι τὴν ἀνδρίαν των. Κατ' ἐμὲ ἦ ἐν τῇ μάχῃ ἀνδρία εἶναι πολὺ κατωτέρα τῆς ἀνδρίας τοιούτων στιγμῶν. Ἐκεῖ ἐκ διαταγῆς βιάζομαι νὰ ὑπάγω, ἐκ καθήκοντος νὰ ἵσταμαι παθητικῶς περιμένων ἂν δὲν θὰ ἔλθῃ σφῆρα νὰ μὲ χτυπήσῃ. Ἄλλως τε τίς εἶναι τοσοῦτον ἀμβλὺς ὥστε νὰ μὴ ὁρᾷ ἐμπρὸς ὅταν κράζῃ ἢ σάλπιγγι; Αὕτη ἡ ἀνδρία μεγάλην ἀξίαν δὲν ἔχει. Ἀλλὰ τῶν εἰς τὴν σκοτεινὴν καὶ ἀγρίαν ἐκείνην νύκτα ὑπὸ τῆς θελήσεώς των μόνον παροτρυνομένων, ὑπὸ τῆς συναισθήσεως τοῦ καθήκοντος ἐνισχυομένων νὰ ἐντείνωσι πάσας τὰς δυνάμεις των μέχρι τῶν ἐσχάτων αὐτῶν ὀρίων, καὶ ἐνῶ βλέπουσι τοὺς συντρόφους των ἀπηρηκότας καὶ πίπτοντας περὶ αὐτῶν, αὐτοὶ ἐν μέσῳ πάντων τῶν κινδύνων ἀσμάτιον συρίζοντες νὰ ἐπιμένωσιν ἀγωνιζόμενοι πρὸς τ' ἀδύνατα, τοῦτο λέγω ἀνδρίαν ἀξίαν παντὸς θαυμασμοῦ. Ἡ συνήθεια καλεῖ ἥρωας τῶν πολέμων τοὺς τραυματίας. Ἀλλὰ τοῦ ἀπομάχου, οὐ σφῆρα ἀπέκοψε τὸν βραχίονα, ποσάκις δὲν εἶναι ἀνδρειότερος ἄλλος ἄτρωτος στρα-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

τιώτης, ὅστις εἰς πλείστας ἐρρίφθη μάχας, ἀφειδῶν ἑαυτοῦ, καὶ ὑπὸ τῆς τύχης μόνον ἐσώθη!

Ἐν τούτοις ἡ κατάβασις τῶν πυροβόλων ὑπῆρξεν εὐκολωτέρα τῆς ἀναβάσεως, καὶ περὶ τὰς δύο ἐζητοῦμεν ἤδη ὅλοι τῶν ἀχύρων τὰς κλίνας, ὀλίγον φροντίζοντες ἂν τὰ ἄχυρα ἔπλεον ἐντὸς λίμνης. Ὅσα μέσα ἐφεῦρεν ὁ ἄνθρωπος διὰ νὰ προκαλῆ τὸν ὕπνον καὶ νὰ ἠδύνη αὐτὸν, μᾶς ἔλειπον ὅλα, καὶ ὅμως ποτὲ γλυκύτερον δὲν ἐκοιμήθημεν. Ἡ δ' ἐπιοῦσα ἦτον εὐτυχῶς ἡσυχίας ἡμέρα, καὶ τοῦτο ἦτον ἀναγκαῖον εἰς ἀνάληψιν τῶν ἡμετέρων δυνάμεων.

Ἐμάθομεν δὲ ὅτι ἡ ἐργασία τῆς προτεραίας μᾶς διετάχθη ἵνα δείξωμεν εἰς τοὺς Γάλλους ὅτι οἷος δήποτε καὶ ἂν ἦναι ὁ καιρὸς, ὁ πρωσικὸς στρατὸς εἶναι πάντοτε ἔτοιμος ν' ἀντιταχθῆ εἰς τὰς ἐξόδους τῶν καὶ νὰ τὰς ἐμποδίσῃ, καὶ ὅτι αἱ πυροβολισμοὶ ἡμῶν σκοπὸν εἶχον νὰ ἐξαπατήσωσι τοὺς Γάλλους ὡς πρὸς τὰ ἡμέτερα κινήματα. Ἐμάθομεν δὲ προσέτι μετ' οὐκ ὀλίγης εὐχαριστήσεως, ὅτι ἀπὸ τοῦδε ἐμέλλομεν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας νὰ κατοικῶμεν εἰς μικρὸν χωρίον τὸ Pierrevilliers, καὶ ἐπὶ τρεῖς νὰ ἐπανερχώμεθα εἰς τὰς σκηνὰς ἡμῶν.

Z.

Κατ' ἀρχὰς οὐδεὶς ἤθελε νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἐδόθη τοιαύτη διαταγή. Ἀλλὰ βαθμηδὸν ἐπεκυρώθη ἡ εἴ-

δησις, καὶ μίαν κυριακὴν μετέβημεν ἀληθῶς εἰς τὴν νέαν παρεμβολὴν μας. Τὸ χωρίον ἀπέειχεν ὡς ἑπτὰ χιλιόμετρα ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου, καὶ ἦτο μικρόν· ἀλλὰ μεγίστη ὑπῆρξεν ἡ χαρὰ ἡμῶν ὅτι ἐβλέπομεν οἰκίαν πάλιν, καὶ ἀνθρωπίνας μορφὰς ἄλλας ἀπὸ τὰς ἐδικὰς μας, καὶ μετ' ἀγαλλιᾶσεως ἀνελογιζόμεθα ὅτι καὶ ἂν βρέχη δὲν θὰ κοιμώμεθα εἰς τὴν ὑγρασίαν. Ἐνταυτῷ δὲ οἱ Γάλλοι κάτοικοι τοῦ χωρίου ἔρριπτον εἰς ἡμᾶς περιεργείας βλέμματα, καὶ μᾶς ἐχαιρέτων ταπεινότατα.

Παράδοξον μᾶς ἐφαίνετο ὅτι εὔρομεν τὸ χωρίον κατοικούμενον μόνον ὑπὸ γερόντων. Ἐρωτήσας ὁμῶς μετὰ ταῦτα ἄρτιον τινα περὶ τούτου, ἔμαθα ὅτι ὅλοι οἱ νέοι ἔσαν εἰς τὸν πόλεμον, αἱ δὲ νέαι γυναῖκες ὅτι εἶχον φόβον, φοβούμεναι τοὺς «βαρβάρους Ἡρώσσους.» Ἰδύρομεν δὲ μετέπειτα ὅτι ἡ αὐτὴ ἰδέα περὶ τῆς βαρβαρότητος ἡμῶν ἐπεκράτει καθ' ὅλην τὴν Γαλλίαν, καὶ ἅμα ἐπλησιάζομεν, αἱ γυναῖκες ἔφευγον ἢ ἐκρύπτοντο· ἀλλ' ἀφ' οὗ καλήτερον μᾶς ἐγνώρισαν, ὡμολόγουν ὅτι οἱ στρατιῶται ἡμῶν προσεφέροντο πρὸς αὐτὰς μετὰ περισσοτέρου σεβασμοῦ παρὰ οἱ Γάλλοι ἀξιωματικοί.

Ἄμα δ' ἐφθάσαμεν εἰς τὸ χωρίον, ἡ πρώτη μου φροντὶς ὑπῆρξε νὰ κατοικίσω τοὺς ἵππους, καὶ ἡ δευτέρα νὰ εὔρω κατοίκημα καὶ δι' ἑμαυτόν. Εὔρον δὲ μετὰ πολλῆς δυσκολίας μικρὸν δωμάτιον, καὶ ὀλίγον ἄχυρον, ἀντιπροσωπεῦον κλίνην, καὶ, ὡς τῆς πολυτελείας! ἓν πιλωτὸν ἐφάπλωμα! Ὁ δ' οἰκοδε-

σπότης μου ἦτον πτωχὸς γεωργὸς, καλλιεργῶν μικρὸν κηπάριον ὀπισθεν τῆς καλύβης.

Εὐτυχῶς διὰ τῶν Γαλλικῶν μου κατώρθουν, εἰ καὶ μετὰ δυσκολίας ἐνίοτε, νὰ γίνωμαι καταληπτὸς εἰς τοὺς χωρικοὺς τούτους, ὧν τινες ὠμίλουν μόνον ἀκατάληπτόν τι δημοτικὸν *patois*. Εἰς τὸν Ἀμφιτρύονά μου κατέστησα ταχέως καταληπτὸν ὅτι ἐπείνων καὶ ἐδίψων, καὶ ἀμέσως μοὶ ἔφερε κρέας καὶ οἶνον, καὶ καθήσας πλησίον μου, ἤρχισε νὰ μοὶ διηγῆται ὅτι εἶχεν υἷον ὅστις ἐκλείσθη εἰς τὸ Μῆτς, καὶ πόσον λυπηρὸν τῷ ἦτον νὰ ἔχη νὰ τρέφῃ ἐμὲ, ἐν ᾧ ὁ υἷός του ἀπέθνησκε τῆς πείνης. Οὐχ ἦττον ὅμως ἦτον ὁ δυστυχὴς γέρον φιλοφρονέστατος πρὸς ἐμὲ, καὶ μοὶ ἔδιδεν ὅ,τι ἠδύνατο. Κατ' ὀλίγον δὲ συνέλαβε πολλὴν ἀγάπην πρὸς ἐμὲ, ὥστε καὶ ὅτε ἀνεχώρησαμεν ἐκ τοῦ Μῆτς μ' ἐφίλησα, καὶ μοὶ εἶπεν ὅτι πολὺ τὸν παρηγόρησα εἰς τὰς θλίψεις του διὰ τῶν περιποιητικῶν λέξεων τὰς ὁποίας τῷ ἔλεγον.

Αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι παρῆλθον ἐν ἡσυχίᾳ, καὶ μόνον ἅπαξ ἐκλήθημεν εἰς τὰ ὄπλα, ὅτε μάχη συνεκροτεῖτο· ἔπειτα δὲ πάλιν ἐπεστρέψαμεν εἰς τὰς θέσεις μας. Καὶ ἦτον μὲν ἡ τελευταία ἀλλαγὴ αὐτῶν εὐχάριστος, ἀλλ' ὁ βίος ἡμῶν πολὺ ἀπείχε τοῦ νὰ ἦναι γλυκὺς, καὶ ἡ κατὰ τριήμερον μετάβασις εἰς τὸ στρατόπεδον μεγάλως συνετέλει εἰς τὸ νὰ τὸν πικραίνῃ. Ἐν τούτοις δ' οἱ Γάλλοι μᾶς εἶχον ἀφήσει τόσον ἡσύχους, ὥστε βαθμηδὸν ἤρχισαμεν νὰ λησμονῶμεν ὅτι εἴμεθα ἀπέναντι φοβεροῦ ἐχθροῦ, καὶ ἡ μόνη

μέριμνα ἡμῶν σχεδὸν ἦτον πῶς νὰ μαγειρεύωμεν τροφήν ὀλίγον καλητέραν, ἢ πῶς νὰ στρώνωμεν ὀλίγον μαλακωτέρας τὰς κλίνας μας.

Πρὸς τὸν τελευταῖον ὅμως τοῦτον σκοπὸν ἀπη-
τεῖτο μεγάλη ποσότης ἀχύρου, δι' ἧ καὶ ἀπεφασί-
σαμεν, εἰς ἄλλος ἀξιωματικὸς καὶ ἐγὼ, ν' ἀπέλ-
θωμεν λίαν πρωτὴ τὴν ἐπαύριον εἰς ἀναζήτησιν νέας
προμηθείας. Ἰππεύσαντες ἐπομένως, ἐπορεύθημεν
κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς Moyeuve, μικρᾶς πόλεως
κειμένης μεταξὺ Mèts καὶ Thionville, καὶ προέβη-
μεν μεταξὺ τῶν λόφων οἵτινες περικλείουσι τὴν κοι-
λάδα τῆς Μοσέλλης. Ἡ χώρα ἦτον ὠραία, καὶ τὰ
μεγάλα δάση ἔδιδον εἰς αὐτὴν ἄγριον χαρακτῆρα,
καὶ ἔτι ἀγριώτερον διότι ἤξεύρομεν ὅτι ἦσαν πλήρη
ἐλευθεροσκαπευτῶν (franc-tireurs, κακῆς μι-
μνήσεως τῶν παρ' ἡμῶν κλεφτῶν), οἵτινες πρὸ ὀλί-
γων ἡμερῶν εἶχον ἐπιπέσει εἰς ἀπόσπασμα ἰππικοῦ
καὶ τὸ εἶχον καταλάβει. Ἀφ' ἐτέρου ὅμως αἱ χαριέ-
σταται χαράδραι, ἃς διέρρουν πανταχοῦ ρυάκια σπεύ-
δοντα πρὸς τὴν Μοζέλλην, ἔδιδον εἰς τὰς θέσεις ἐ-
κείνας ὄψιν γλυκεῖαν καὶ εἰρηνικὴν.

Τέλος δ' εὐρέθημεν εἰς μικρὸν ὄροπέδιον, καὶ διήλ-
θομεν αὐτό· εἰς τὸ τέλος δ' αὐτοῦ ἐξετείνετο πυκνὸν
δάσος, καὶ ἀπέναντι ἡμῶν ἡ ὁδὸς ἐσχίζετο δίχα,
καὶ ὁ μὲν τῶν κλάδων αὐτῆς ἐβυθίζετο εἰς τὸ δάσος,
ὁ δὲ ἐστρέφετο πρὸς τὰ δεξιὰ. Ποῖον τῶν δύο ν' ἀ-
κολουθήσωμεν;

Εὐτυχῶς, ἢ μάλλον δυστυχῶς δι' ἡμᾶς, εἶδομεν

χωρικὸν ἐργαζόμενον ἐκεῖ πλησίον καὶ τὸν ἠρωτήσαμεν. Μᾶς εἶπε δ' αὐτὸς ὅτι ἀμφότεραι αἱ ὁδοὶ φέρουσιν εἰς Μογευνγε, καὶ ἡ διὰ τοῦ δάσους ὅτι ἦτον ἡ βραχυτέρα μὲν, χειροτέρα δέ. Μετὰ βραχεῖαν δὲ σύσκεψιν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς, βλέποντες ὅτι ἦτον ἐξώρας, ἀπεφασίσαμεν νὰ προβῶμεν διὰ τοῦ δάσους· καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐνομίζομεν ὅτι ὀρθῶς ἀπεφασίσαμεν· ἀλλ' ὅσον ἐπροχωροῦμεν, ἡ ὁδὸς ἐγίνετο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον κακῆ, καὶ τέλος εὐρέθημεν εἰς τὸ χεῖλος ἀποτόμου κρημνοῦ, εἰς ὃν ἡ ὁδὸς κατήρχετο ἐλικοειδῶς, ὡς κλίμαξ μᾶλλον παρὰ ὡς ὁδὸς, πρὸς τὴν κώμην Μογευνγε.

Νὰ στραφῶμεν ὀπίσω ἦτον ἀδύνατον, καὶ διότι ἦτον ἤδη ἐξώρας, καὶ διότι ἀκατάρκωτον θὰ ἦτον νὰ στρέψωμεν μεταξὺ τῶν δένδρων τὴν ἄμαξαν τῆς ἀποσκευῆς ὡς τῆς συνωδευόμεθα. Ὅτι δὲ προσέθετεν εἰς τὴν σπουδαιότητα τῆς θέσεως ἦτον ὅτι Γάλλοι τινὲς, βαρείας ἔχοντες ἀξίνας, ἐδενδροτόμουν ἐκεῖ πλησίον, καὶ ἅμα ἰδόντες ἡμᾶς ἤρχισαν νὰ συνάζωνται, καὶ ψιθυρίζοντες νὰ συσκέπτονται.

Καὶ ἡμεῖς ἐπίσης συνεσκέφθημεν ἐπὶ μίαν στιγμὴν περὶ τοῦ πρακτέου, καὶ ἀπεφασίσαμεν ὅτι τὸ μόνον θὰ ἦτον νὰ ὠθήσωμεν κατὰ κρημνοῦ τοὺς ἵππους ἡμῶν, εἰ καὶ ἐπὶ προφανεῖ κινδύνῳ τῶν τραχήλων μας, τὴν δὲ ἄμαξαν ν' ἀφήσωμεν εἰς τὴν τύχην τῆς. Ἄμ' ἔπος ἄμ' ἔργον· καὶ μεθ' ἡμίσειαν ὥραν εἴμεθα ὅλοι σῶοι κάτω καὶ εἰσήλθομεν εἰς Μογευνγε.

Ἄλλὰ τί τὸ ὄφελος; Μᾶς ἔλειπεν ἡ ἄμαξα, ἐν ᾧ

αὐτὴν διὰ νὰ φορτώσωμεν εἶχομεν ἔλθει τόσον μακρὰν. Δὲν ἔμενε λοιπὸν εἰμὴ ν' ἀφήσωμεν ἐκεῖ τοὺς ἵππους μας, καὶ ἀναβάντες πάλιν πεζοὶ, νὰ προσπαθήσωμεν νὰ σώσωμεν καὶ τὴν ἄμαξαν. Ἄλλ' εἶμεθα ἕξ, καὶ οἱ Γάλλοι ὑλοτόμοι τοὺλάχιστον δέκα. Περσευάσαμεν λοιπὸν τὰ ὄπλα μας, ἡμεῖς μὲν οἱ δύο ἀξιωματικοὶ τὰ ρεβόλβερ, οἱ δὲ στρατιῶται τὰ ξίφη των ἃ ἐγύμνωσαν, καὶ ὠρμήσαμεν κατ' εὐθείαν εἰς τὸν λόφον, ἀναβαίνοντες αὐτὸν πάλιν.

Οἱ Γάλλοι εἶχον συναχθῆ παρὰ τὴν ἄμαξαν, καὶ συνεζήτουν ἐπ' αὐτῆς. Ἄμα ὅμως εἶδον τὴν μικρὰν μὲν ἀλλὰ θαρραλέαν πολεμικὴν ἡμῶν παράταξιν καὶ τὰ γυμνὰ ἡμῶν ὄπλα, ἀπεσύρθησαν, μεμψιμοιρίας κατ' ἀρχὰς τονθορίζαντες, ἔπειτα δὲ, καθ' ὅσον ἐμακρύνοντο, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον μεγαλοφώνως ὑβρίζοντες ἡμᾶς, καὶ τὸ ἐπιθετικὸν ἄσπετον δὲν ἦσαν τὸ ἰσχυρότερον ἀρ' ὅσα μας ἀπηύθυνον. Ἄλλ' οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον προσέχοντες εἰς αὐτοὺς, ὠθοῦμεν δι' ὄλων ἡμῶν τῶν δυνάμεων τὴν πολύτιμον ἡμῶν ἄμαξαν, ἥτις, ὑπὸ τὸ ἴδιον βᾶρος τῆς ἐνδίδουσα, ἐκύλισε ταχέως ἕως κάτω, ἀλλ' ἐννοεῖται ὅχι καὶ αὐτὴ σώα καὶ ἀβλαβής. Οἱ στρατιῶται ὅμως δὲν ἤργησαν νὰ τὴν ἐπισκευάσωσιν. Ἐν Μογευνγε ὅμως δὲν εὖρομεν ὅ,τι ἐζητοῦμεν, καὶ ἐτράπημεν πρὸς ἐπιστροφὴν δι' ἄλλης ὁδοῦ.

Τὸ σκότος ἐπῆλθε μετ' οὐ πολὺ, καὶ ἐκ τοῦ Μῆτς ἠκούομεν πυροβολισμούς· ἀλλὰ συνειθισμένοι εἶμεθα εἰς τοῦτο, διότι συνέβαινε καθ' ἐκάστην. Ἐν τού-

τοις δ' ἐφθάσαμεν εἰς ἔπαυλιν, ὅπου εὔρομεν ὀλίγον ἄχυρον. Ἐν ᾧ δ' οἱ στρατιῶται ἡσυχολοῦντο φορτόνοντες αὐτὸ εἰς τὴν ἄμαξαν, ἐγὼ ἰστάμην πρὸ τῆς θύρας ὁμιλῶν πρὸς τοὺς χωρικούς, οἵτινες ἔκλαιον καὶ μᾶς παρεκάλουν νὰ μὴ τοῖς ἀφαιρέσωμεν ὅ,τι καὶ ἂν εἶχον, καὶ ὕβριζον τὸν Αὐτοκράτορα Ναπολέοντα ὅτι ἔφερε πάσας ταύτας τὰς συμφορὰς ἐπὶ τὴν κεφαλὴν των. Ἐρωτηθέντες δὲ παρ' ἐμοῦ πῶς ἐψήφισαν ἐπὶ τῆς πανδήμου ψηφοφορίας (plébiscite,) μοι εἶπον ὅτι ὁ δήμαρχος τοῦ Μέτς ἐπροσπάθει νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ ψηφίσωσι «Ναί,» ἀλλ' αὐτοὶ ἐψήφισαν «Οὐ.»

Η'.

Ἐν ᾧ δὲ συνομιλοῦμεν, εἶδομεν αἴφνης εἰς τὸν ὄριζοντα μεγάλην λάμψιν, καὶ ὁ καγνοβολισμὸς ἐγίνε φοβερός. Τί συνέβαινεν; Ἐπυρπολεῖται τὸ Μέτς; ἢ ἀπεπειρᾶτο ὁ στρατὸς ἡμῶν νὰ κυριεύσῃ αὐτὸ ἐξ ἐφόδου; Ἡ ἐπιχείρησις αὕτη εἶχεν ἤδη θεωρηθῆ ὡς ἀκατόρθωτος, καὶ ἂν περὶ αὐτῆς ἤδη ἐπρόκειτο, ἠθέλομεν ἀναμφιβόλως ἀπολέσει εἰς αὐτὴν χιλιάδας ζωῶν. Καὶ ἡμεῖς ἰστάμεθα ἐνταῦθα φορτόνοντες ἄχυρον ἀντὶ νὰ εἴμεθα εἰς τὴν μάχην! Ἐπηδήσαμεν ἀμέσως εἰς τοὺς ἵππους ἡμῶν, καὶ ἐμπρὸς πρὸς τὸ στρατόπεδον δι' ὅλης τῆς ταχύτητος τῶν ποδῶν αὐτῶν!

Ὅταν δ' ἐφθάσαμεν ἐκεῖ, εὔρομεν τὰς σκηναὶς τοῦ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

πεζικοῦ πυρπολουμένας, καὶ τὰς ἡμετέρας ἐντελῶς κενάς. Οὐδὲ εἷς ἄνθρωπος ζῶν νὰ μᾶς εἶπῃ ποῦ ἐπῆγον οἱ κάτοικοί των. Ἄφησαμεν λοιπὸν ἐκεῖ τὴν ἅμαξαν, καὶ ἐξωρμήσαμεν καλπάζοντες εἰς ἀναζήτησίν των.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ κανονοβολισμοὶ ἤκούοντο ἐξ ἀριστερῶν, ταύτην ἐτράπημεν τὴν διεύθυνσιν διὰ τῶν ἀγρῶν. Ἦτον δὲ σκότος βαθὺ καὶ ὁ ἵππος μου ἐνέπεσεν εἰς βόθρον· εὐτυχῶς ὄμως τὸν ἀνειλκύσαμεν, καὶ ἐξελθόντες ἀμφοτέροι ἀβλαβεῖς, εὔρομεν τέλος ὁδὸν ἣτις μᾶς ἔφερεν εἰς τὴν γέφυραν τῆς Μοζέλλης.

Ἐκεῖ δὲ εἶδομεν ἵππεία ἰστάμενον ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ ἐγκαρσίως, καὶ ἐκλαβόντες αὐτὸν ὡς ἓνα τῶν ἡμετέρων ἀγροφυλάκων, τῷ ἐφωνάξαμεν νὰ ἐκχωρήσῃ ἐκ τῆς ὁδοῦ ἡμῶν. Ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐκινήθη, καὶ ὁ μετ' ἐμοῦ ἀξιωματικὸς θυμωθεὶς ἤρχισεν νὰ τὸν ὑβρίζῃ. Ἄλλ' οὗτος ἔλαβεν ἡσυχῶς τὸ πρᾶγμα μέχρι οὗ ἐφθάσαμεν πλησίον του. Τότε δὲ στραφεὶς μᾶς εἶπε· «Κύριοι, δὲν φαίνεσθε γνωρίζοντές με. Εἰμὶ ὁ στρατηγὸς Voynach.»

Ἐννοεῖται ὅτι τῷ ἐζητήσαμεν συγγνώμην διότι δὲν τὸν ἀνεγνωρίσαμεν καὶ διὰ τὰς συνεπείας· μᾶς ἀπεκρίθη δὲ ὅτι βεβαίως εἶχομεν δίκαιον ἀποταθέντες πρὸς αὐτὸν αὐστηρῶς, διότι διέκοπτε τὴν ὁδὸν ἡμῶν· ἀλλ' ὅτι ὡς πρὸς τοῦτο αὐτὸς μᾶλλον εἶχε δίκαιον, διότι τὰ πυροβόλα ἡμῶν θὰ ἐπέστρεφον τάχιστα, καὶ δὲν εἶχομεν ἀνάγκην νὰ σπεύσωμεν κατόπιν αὐτῶν. Μᾶς προσέθηκε δὲ ὅτι οἱ Γάλλοι εἶ-

χον ἐπιχειρήσει μεγάλην ἔξοδον, ὅτι ἐνικήσαμεν αὐτούς, ὅτι αἱ ἡμέτεραι κανονοστοιχίαι δὲν μετέσχον τῆς μάχης, διετάχθησαν ὅμως νὰ μείνωσιν εἰς τὴν θέσιν των μίαν ὥραν ἀκόμη, καὶ ἔπειτα νὰ ἐπιστρέψωσιν. Ἀπεφασίσαμεν ἐπομένως νὰ ἐπιστρέψωμεν καὶ ἡμεῖς, φοβούμενοι ὅτι οἱ ἵπποι ἡμῶν δὲν θ' ἀνθέξωσι πλέον. Ἐφθασαν δὲ μετ' ὀλίγον καὶ τὰ πυροβόλα, καὶ οὕτω κατεκλίνθημεν κατακεκοπιακότες.

Ὀλόκληρον τὴν ἐπομένην ἑβδομάδα εἴμεθα πάντοτε ἐτοιμοπόλεμοι, διότι οἱ Γάλλοι ἐξηκολούθουν ἀδιακόπως μικρὰς ἐκδρομὰς, ἀλλὰ κυρίως εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τῆς Μοζέλλης, ὅπου ἐστάθμευεν ἡ ἡμέτερα ἐθνοφυλακὴ (Landwehr). Ἡμεῖς δὲ, ὄντες ἐστρατοπεδευμένοι εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην, καὶ εἰς θέσιν ὑψηλοτέραν, ἐπεβλέπομεν μετὰ πλείστης περιεργείας τὰς συνεχεῖς ταύτας συγκρούσεις.

Μία δ' ἐξ αὐτῶν ἐκίνησεν εἰς μέγαν βαθμὸν τὸ ἐνδιαφέρον ἡμῶν, διότι καθαρότατα διεκρίνομεν πάντα τὰ κινήματα τῶν Γάλλων, οἵτινες εἶχον προβῆ πειραιτέρω τοῦ συνήθους. Ἐβλέπομεν δὲ ἄριστα τὰς γραμμὰς αὐτῶν, καὶ ἂν ὅχι ἕκαστον ἄνδρα, ἀλλ' ἕκαστον πυροβόλον, καὶ πῶς αἱ πρωσικαὶ βόμβαι ἐνέσκηπτον μεταξὺ των καὶ τοὺς κατέστρεφον.

Περὶ δὲ τὸ τέλος τῆς μάχης προέκυψαν αἴφνης ἐκ μικροῦ δάσους δύο κανονοστοιχίαι μυδροβόλων (mitrailleuses), καὶ ἤρχισαν μανιωδῶς νὰ πυροβολῶσι. Δὲν γνωρίζω ἦχον δυσαρεστότερον τοῦ τῆς μυδροβόλου. Εἶναι ὡς βαρὺς καὶ παρατεταμένος ῥόγγος,

ὅστις, καὶ ἀφ' οὗ τις πεισθῆ ὅτι ἡ ἐνέργεια αὐτῶν δὲν εἶναι τοσοῦτον θανατηφόρος ὅσον νομίζεται κατ' ἀρχάς, ἔχει ὅμως πάντοτέ τι λίαν ἐρεθιστικὸν τῶν νεύρων. Δέκα δὲ βολαὶ τῶν ἡμετέρων κανονοστοιχιῶν ἐκ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ ἤρκεσαν ὅπως κατασιγάσωσιν αὐτάς, καὶ ἔληξεν οὕτως ἡ μάχη.

Περίεργον εἶναι ὅτι πᾶσαι τῶν Γάλλων αἰ ἐκδρομαὶ ἐγίνοντο εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην. Πρὸς τὸ μέρος τοῦτο ἡ κοιλάς εἶναι εὐρυτέρα καὶ προσιτωτέρα, ὑποκειμένη δὲ καὶ μᾶλλον ἀμέσως ὑπὸ τὰ βαρέα πυροβόλα τοῦ φρουρίου S' Julien. Προσέτι δ' ἐφρουρεῖτο καὶ ὑπὸ τῆς ἐθνοφυλακῆς, ἣν ἴσως οἱ Γάλλοι ἐνόμιζον ὅτι ἐδύναντο εὐκολώτερον νὰ νικήσωσιν. Ἄλλ' ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, τὴν 1 Ὀκτωβρίου, διετάχθημεν ν' ἀλλάξωμεν θέσεις πρὸς τοὺς ἐθνοφύλακας· ὅχι ὅτι τὸ ἀρχηγεῖον ἐφοδεῖτο μὴ νικηθῶσιν ἐκεῖνοι· διότι οἱ ἄνδρες οἱ ἀποτελοῦντες τὴν ἐθνοφυλακὴν, καίτοι ὅλοι οἰκογενειάρχαι καὶ οὐχὶ πλέον νέοι, εἶχον ἀναπτύξει ἀνδρίαν ἡρώων, καὶ δείξει ὅτι ἦσαν στρατιῶται ἀνώτεροι οὐ μόνον τῆς Γαλλικῆς ἐθνοφυλακῆς (garde nationale), ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ τῆς Γαλλίας. Ἄλλ' ἔπρεπε νὰ δοθῆ καὶ αὐτοῖς ὀλίγη ἀνάπαυσις, καὶ νὰ σωθῶσι τόσαι ζωαὶ πολύτιμοι εἰς τὰς οἰκογενείας των. Ἦτον δ' ἡ εὐχαρίστησις κοινὴ, καὶ αὐτῶν ὅτι ἐλάμβανόν τινα ἀναψυχὴν, καὶ τῶν ἡμετέρων ὅτι ἐλάμβανον ἀφορμὴν ν' ἀγωνισθῶσιν εἰς μάχην.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Θ.

Ἡ νέα παρεμβολὴ ἡμῶν ὠνομάζετο Rougy, καθ' ὠραίαν παρακειμένην ἔπαυλιν (chateau), καὶ ἔκειτο κάτω ἐν τῇ πεδιάδι παρὰ τὴν Moselle. Ἐμπρὸς ἡμῶν ἔκειτο τὸ Μὲτς, καὶ μακρὰν ἀριστερῶς τὸ S' Julien, οὐχὶ ὅμως τοσοῦτον μακρὰν, ὥστε αἱ βαρεῖαι κανονοσοιχίαι αὐτοῦ νὰ μᾶς φθάνωσι. Πολλάκις ἔπιπτον βόμβαι εἰς τὸ ἡμέτερον στρατόπεδον, ἀλλ' ἐρχόμεναι ἀπὸ τοσοῦτου ὕψους, ὀλίγον μᾶς ἔβλαπτον· καὶ τοσοῦτον συνειθίσαμεν εἰς τὰ γαλλικὰ ταῦτα ἀθυρμάτια, ὥστε οὐδὲ μᾶς ἀφύπνιζον πλέον.

Εἰς τὰ δεξιὰ ἡμῶν ἔρρεεν ἡ Μοζέλλα, καὶ καθ' ἑκάστην ἐφέρομεν εἰς αὐτὴν κατὰ τὰς 4 τῆς πρωίας τρεῖς ἵππους ἡμῶν καὶ τοὺς ἐπότιζομεν. Περίεργον ἦτον τὸ θέαμα τοσοῦτων νέων τῶν ἀρίστων οἰκογενειῶν, οἵτινες ὑπηρέτουν εἰς τὸν πόσιμον ὡς ἐθελονταί, τοσοῦτων καθηγητῶν καὶ πεπαιδευμένων ἀνδρῶν, οἵτινες μετὰ τὴν μονοετῆ ἐνάσκησιν εἰς τὰ ὄπλα κατὰ τὴν πρώτην νεότητά των κατέτριψαν πᾶσαν τὴν ζωὴν των εἰς τὰ πανεπιστήμια, καὶ ἤδη ὑπηρέτουν εἰς τὰς τάξεις ἡμῶν, καὶ ἡμῶν αὐτῶν τέλος, ὀδηγούντων τοὺς ἵππους εἰς τὸ πότισμα, ὡς ἂν εἴμεθα ἀπλοῖ χωρικοί. Ἀλλὰ τοῦτο ἐμψυχοῖ τὸν στρατιώτην, τὸ νὰ βλέπη ὅτι οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ πολλάκις δὲν διαιτῶνται καλῆτερα παρ' αὐτὸς ὁ ἴδιος.

Ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας εἴμεθα λίαν ἡσχολημένοι εἰς

τοὺς νέους σταθμούς, διότι εἶχε φθάσει ἡ ἀρχὴ τοῦ Ὀκτωβρίου, καὶ τὸ ψῦχος ἤρχιζε νὰ ᾔηται λίαν ἐπαισθητόν. Οἱ Γάλλοι ᾔσαν ἀνησυχώτατοι, καὶ μᾶς ᾔνάγκαζον ἀδιακόπως νὰ καταλαμβάνωμεν τὰς θέσεις ἡμῶν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης ἐμπρὸς μεγάλης τινὸς ἀγροικίας, καλουμένης «Amelange.» Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, τὴν 5 Ὀκτωβρίου, ὅτε ἐφθάσαμεν ἐκεῖ, ὁ ταγματάρχης ἡμῶν μᾶς ἔδειξε μακρὰν εἰς τὸν ὀρίζοντα ὑψωμά τι ἐν μέσῳ δένδρων, καὶ μᾶς εἶπεν ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ φρούριον Ladonchamps, ὅτι οἱ Γάλλοι τὸ ὠχύρωσαν ἰσχυρώτατα, καὶ ὅτι ἡμεῖς ἔπρεπε νὰ τὸ καταστρέψωμεν. ἤρχισαμεν λοιπὸν καταपुरοβολοῦντες αὐτὸ εἰς ἀπόστασιν 4200 βημάτων, καὶ ἐπὶ πολὺ μᾶς ᾔητον ἀδύνατον νὰ διακρίνωμεν ἂν αἱ σφαῖραι ἡμῶν ἔπιπτον εἰς τὸ φρούριον, ἢ ἂν ἐπλανῶντο εἰς τὸ δάσος. Τέλος ἐκτυπήσαμεν ἐν ἑκ τῶν σημείων τῶν φαινομένων εἰς τὸν ὀρίζοντα, καὶ ἀνετρέψαμεν αὐτὸ, ὥστε δὲν εἶχομεν πλέον ποῦ νὰ σκοπεύωμεν, καὶ ἐपुरοβολοῦμεν μόνον καθ' ὑπολογισμοὺς τῆς ἀποστάσεως ἣν ἐγνωρίζομεν. Ἄλλ' ὅτε ἐνύκτωσε, καὶ δὲν ἐδυνάμεθα πλέον νὰ βλέπωμεν τοὺς ἀριθμοὺς τῆς διόπτρας, εἰ καὶ κατὰ συμβουλήν τοῦ λοχαγοῦ ἀνήψαμεν πρὸς τοῦτο τὰ σιγάρρα ἡμῶν, ᾔναγκάσθημεν νὰ παραιτηθῶμεν καὶ ν' ἀποχωρήσωμεν.

Ἐπιστρέψαντες δὲ εἰς τὰς σκηνάς, εὔρομεν ἐκεῖ τὴν διαταγὴν νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὴν ἐπαύριον τὸν κανονοβολισμόν ἀπὸ τῆς 5 ὥρας τῆς πρωίας. Ἠγέρθημεν λοιπὸν ὅλοι εἰς τὰς 3, ἐν τῷ σκότει, καὶ δρι-

μέως ψύχους επικρατοῦντος, παρσκευάσαμεν τοὺς ἵππους. Τότε δὲ ἦλθεν ὁ λοχαγὸς ἡμῶν μεθ' ἑτέρου λοχαγοῦ τοῦ πεζικοῦ, λέγοντος ὅτι διετάχθη τὴν προτεραίαν νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπικουρίαν ἡμῶν, ἀλλ' ὅτι ἀγνοῶν ποῦ σταθμεύομεν, μᾶς ἐζήτει δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἐν τῇ βροχῇ, ἤδη δ' ὅτε μᾶς εὔρεν ὅτι ἦτο τοσοῦτον κεκοπιακῶς, ὥστε δὲν ἐδύνατο νὰ ἐπιστρέψῃ ὅπως φέρῃ τὸν λόχον του, οὐδὲ καὶ ἐγνώριζε ποῦ αὐτὸς διέμενεν. Ἀπεφασίσθη λοιπὸν ἐγὼ νὰ ὑπάγω νὰ φέρω τοὺς ἄνδρας του, διότι ἤξευρον ποῦ τὸ σύνταγμα αὐτοῦ ἐστάθμευε, πολλάκις διελθὼν διὰ τῆς θέσεως ἐκείνης, ὅταν εἶχον σταλῆ εἰς ζήτησιν ἀχύρου.

Ἰππεύσας ἐπομένως, διηυθύνθηκα πρὸς τὸ ἄλλο στρατόπεδον. Ἡ βροχὴ δὲν εἶχε παύσει, ἡ δὲ νύξ ἦτον τοσοῦτον σκοτεινὴ, ὥστε δὲν ἐβλεπον οὐδὲ βῆμα ἐμπρὸς μου, ἄρα οὔτε τὰς τάφρους οὔτε τοὺς λίθους εἰς οὓς ἐδυνάμην νὰ προσκόπτω. Παρατηρήσας ὅμως ὅτι ὁ ἵππος μου ἦτον ὀξυδερκέστερος ἐμοῦ πρὸς τὰ ἐμπόδια ταῦτα, διότι πολλάκις ἐπήδα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ διὰ νὰ τ' ἀποφεύγῃ, παρητήθην τοῦ νὰ τὸν ὀδηγῶ, καὶ ἀφῆκα τὸν χαλινὸν εἰς τὸν τράχηλόν του. Ἐφαίνετο δ' ἐννοήσας ὅτι ἐπ' αὐτῷ ἔκειτο ἡ ζωὴ μου καὶ ἡ ἐδική του, καὶ ἴσως καὶ αὐτὴ ἡ τύχη τῆς μελλούσης μάχης, διότι ἐξηκολούθησε βηματίζων μετὰ πλείστης προσοχῆς, ὑπερπηδῶν τοὺς θάμνους καὶ τοὺς ῥύακας, καὶ μετὰ περισκέψεως καταβαίνων τὰς ἀποτόμους κλιτύας. Εἰμὶ βέβαιος ὅτι ἂν τὸ βάραθρον εἰς ὃ ἐρρίφθη ὁ Κούρτιος ἵνα σώσῃ τὴν πατρίδα του

εὔρισκετο ἐπὶ τῆς ὁδοῦ μου τὴν νύκτα ἐκείνην, θὰ ἐπήδων ἐντὸς αὐτοῦ.

Ἐν ᾧ δὲ οὕτω προὔχώρουν, αἴφνης ἤκουσα μεγάλην κραυγὴν·

— «Στῆθι! Τίς εἶ;»

— «Ἀνθυπασπιστῆς τοῦ πυροβολικοῦ.»

— «Τὸ σύνθημα.»

— «Ἄγνοῶ αὐτό.»

— «Τὸ ἀντισύνθημα.»

— «Καὶ αὐτό.»

— «Τότε δὲν διέρχεται.»

— «Ἀλλὰ πρέπει νὰ διέλθω καὶ θὰ διέλθω.»

— «Ἐχω διαταγὴν νὰ πυροβολήσω.»

Τί ποιητέον; Νὰ ἐπιστρέψω ὅλην ταύτην τὴν ὁδὸν, καὶ νὰ δείξω ὅτι ὑπῆρξα ἀνίκανος νὰ ἐκτελέσω τὴν δοθείσάν μοι διαταγὴν, διότι ἐν τῇ σπουδῇ μου εἶχον λησμονήσει νὰ ζητήσω τὸ σύνθημα; Καὶ ἂν ἐπέστρεφον χωρὶς τῶν στρατιωτῶν δι' οὓς εἶχον σάλῃ, τίς οἶδε τίνος καταστροφῆς αἴτιος ἐδυνάμην νὰ γίνω; Ὅχι! ἐπροτίμων τούτου τὴν σφαῖραν τοῦ νυκτοσκοποῦ ἐκείνου.

Ἦρχισα λοιπὸν νὰ τῷ ἐξηγῶ τὴν θέσιν εἰς ἣν ἤμην, καὶ τὴν μεγάλην εὐθύνην ἣν ἤθελεν ἀναλάβει ἂν φονεύων με ἐγένετο αἰτία τῆς μὴ ἐκτελέσεως τῶν διαταγῶν ἃς ἔφερον κτλ. κτλ. Ἄμα δὲ εἶδα αὐτὸν ἀρχόμενον νὰ διστάζει, ἐβύθισα τοὺς πτερνιστῆρας εἰς τὰ πλευρὰ τοῦ ἵππου μου, καὶ ὡς ἀστραπὴ διῆλθα ἐμπρὸς τοῦ σκοποῦ.

Μετ' ὀλίγον ἔφθασα εἰς τὰς σκηνώσεις τοῦ συντάγματος ὃ ἐζήτουν, καὶ ἰδὼν τέσσαρας σκηνάς ἐστημένας πλησίον ἀλλήλων, ὑπέθεσα ὅτι ἦσαν αἱ τῶν ἀξιωματικῶν, καὶ πορευθεὶς πρὸς τὴν πρώτην, ἤρχισα φωνάζων·

— «Herr Hauptmann! Herr Hauptmann» (Κύριε λοχαγέ! Κύριε λοχαγέ!)

— «Ποῦς 'ς τὸ διάβολο μὲ θέλει τέτοιαν ὥραν;» ἀπεκρίθη φωνὴ ἔσωθεν.

— «Ὁ λόχος σας πρέπει ν' ἀναχωρήσῃ ἀμέσως πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ πυροβολικοῦ.»

— «Ποῖος λόχος;» ἐρωτᾷ ἡ φωνή.

— «Ὁ ἐνδέκατος.»

— «Ὁ διάβολος νὰ πάρῃ καὶ σὲ καὶ τὸν ἐνδέκατόν σου. Τί μὲ μέλει ἐμέ; Ὑπαγε εἰς τὴν προσεχῆ σκηνήν.»

Ἐπῆγά εἰς τὴν προσεχῆ σκηνήν, καὶ ἤρχισα πάλιν νὰ φωνάζω·

— «Λοχαγέ! λοχαγέ!»

— «Τί θέλεις; Νὰ σὲ πάρῃ ὁ διάβολος!»

— «Ὁ ἐνδέκατος λόχος ν' ἀναχωρήσῃ ἀμέσως εἰς ἐπικουρίαν τοῦ πυροβολικοῦ.»

— «Τί μὲ μέλει; Ὑπαγε εἰς τὴν προσεχῆ σκηνήν.»

Καὶ πάλιν ἤρχισα· «Λοχαγέ! λοχαγέ!»

— «Λοιπόν;» — «Ὁ ἐνδέκατος λόχος ν' ἀναχωρήσῃ κτλ.»

— «Πῶς; Ὁ ἐνδέκατος; Ἐδὼ εἶναι.»

Ἐξύπνισα δὲ καὶ τὸν σαλπικτήν, καὶ μετὰ δέκα λεπτὰ ὁ λόχος ἦτον ἕτοιμος διὰ ν' ἀναχωρήσῃ. Ἡ ἐπιστροφή ἦτον εὐκολος, διότι εἶχεν ἐξημερώσει, καὶ ταχέως ἐφθάσαμεν εἰς τὴν ἑπαυλιν Ainelange. Ἡ κανονοστοιχία ἡμῶν ἠπράκτει ἐξ αἰτίας τῆς ὀμίχλης, καὶ τὰ πάντα ἦσαν ἤσυχα. Εὖρον δὲ τοὺς συναδέλφους μου ἀξιωματικούς προγευματίζοντας ἐντὸς τῆς ἐπαύλεως μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ ἐκεῖ σταθμεύοντος ἀποσπάσματος. Εἷς ἐξ αὐτῶν ἠγέρθη, μὲ προσεκάλεσεν εἰς τὴν τράπεζαν, καὶ μοι προσέφερε τὴν θέσιν του καὶ τὸ ποτήριόν του, ἐξ οὗ ἀμφότεροι ἀπὸ κοινοῦ ἐπίομεν. Ὁ δυστυχής! Τὴν ἐπαύριον τὸν εἶδα πάλιν ἄλλὰ πῶς! Λυποῦμαι ὅτι δὲν εἶχον μάθει τὸ ὄνομά του.

Ἐμείναμεν δὲ παρατεταγμένοι ὅλην τὴν πρωΐαν, μέχρι ὅτου ἡ ὀμίχλη ἤρχισε νὰ διασκεδάσῃται, καὶ ἐδυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τὸ Ladonchamps. Τότε ἐπανελάβομεν τὸν κανονοβολισμόν.

Τὰ φρούρια τοῦ S' Quentin καὶ τοῦ Plareville ἐπροσπάθουν νὰ σφενδονίσωσιν ἐφ' ἡμᾶς τὰς βόμβας των, ἀλλ' ἐπὶ ματαίῳ ὥστε ἐξηκολουθήσαμεν πυροβολοῦντες μέχρι τῆς ἐσπέρας, χωρὶς νὰ βλαφθῶμεν οὐδόλως. Κατὰ δὲ τὴν 8 ἐπεστρέψαμεν εἰς τὰς σκηνώσεις ἡμῶν ὥστε ἂν καὶ πολλάκις ἤδη προσεβάλομεν τοὺς Γάλλους, τὴν συγκίνησιν ὅμως ἀληθοῦς συμπλοκῆς δὲν εἶχον λάβει ἀκόμη.

I.

Τὴν δ' ἐπαύριον, 1 Ὀκτωβρίου, ἐκαθήμεθα εἰρηνικῶς εἰς τὰς σκηνάς ἡμῶν, τρώγοντες τὸ γεῦμά μας, μαγειρευθὲν ὑπὸ τῶν ἰδίων χειρῶν μας, ὅταν αἴφνης ἤρχισε φοβερός κανονοβολισμός, καὶ μόλις ἐγερθέντας τῆς τραπέζης ἡ σάλπιγξ μᾶς ἐκάλεσε νὰ ἐτοιμασθῶμεν εἰς μάχην. Μετὰ μόλις ἡμίσειαν ὥραν ἦσαν τὰ πάντα ἔτοιμα, καὶ ἐκινήσαμεν πρὸς τὸ Amelange. Ὁ λοχαγὸς καὶ ἐγὼ ἰππεύομεν πρὸ τῶν ἄλλων, ἵνα ἐκλέξωμεν τὴν τοποθεσίαν τῆς κανονοστοιχίας.

Ἄμα δ' ἐφθάσαμεν εἰς Amelange, ἤκούσαμεν τὰς γαλλικὰς σφαίρας αἴτινες ἐσύριζον ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς ἡμῶν. Ἡ πρώτη μου σκέψις ὑπῆρξεν αὕτη: «Διατί ἐγὼ νὰ ἦμαι ἐδῶ, ν' ἀπολέσω τὴν ζωὴν μου ὑπὲρ τῆς Πρωσσίας, πρὶν ἢ προφθάσω χρησιμὸν τι νὰ πράξω ὑπὲρ τῆς πατρίδος μου;» Κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν σφαῖρα ἐκτύπησε τὸν ἵππον μου εἰς τὸν πόδα, καὶ τὸν ἐπλήγωσεν ἐλαφρῶς. «Αἶ, ἐσκέφθην μετὰ ταῦτα, καὶ τί ἂν φονευθῶ; Εἰς τὰς χεῖράς Σου, ὦ Θεέ, καὶ ἡ ψυχὴ μου καὶ ἡ ζωὴ μου.» Καὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης οὐδέποτε πλέον ἀνελογίσθην τὸν κίνδυνον εἰς ὃν εὕρισκόμην, καὶ ἤκουον μᾶλλον μετ' εἶδους περιεργείας τὸ σύριγμα τῶν σφαιρῶν αἴτινες ἐπέτων ὑπεράνω ἐμοῦ.

Ἐν τούτοις δ' ἡ κανονοστοιχία εἶχεν ἀναβιβασθῆ

εἰς τὴν θέσιν της, καὶ παραταχθεῖσα εἶχεν ἀρχίσει νὰ κανονοβολῆ κατὰ δύο χωρίων καλουμένων *les Tarpres*, εἰς ἃ πρὸ μιᾶς ὥρας εἶχον αἰφνιδίως ἐπιπέσει οἱ Γάλλοι, καὶ εἶχον κυριεύσει αὐτὰ ἐξ ἐφόδου. Ἡ ἀπ' αὐτῶν ἐξωσθεῖσα φρουρὰ τῆς ἐθνοφυλακῆς μᾶς εἶπεν ὅτι οἱ Γάλλοι ὤρμησαν κατ' αὐτῶν κράζοντες· «Ζήτη τὴ Πολωνικὴ ἐθνοφυλακὴ!» Ἐρωτηθέντες δὲ μετὰ ταῦτα τινὲς τῶν ἡμετέρων αἰχμαλώτων διατί τοῦτο, μᾶς εἶπον ὅτι «τὴν προτεραίαν ὁ Βαζαῖν καὶ οἱ λοιποὶ στρατηγοὶ εἶχον συγκροτήσει μέγα πολεμικὸν συμβούλιον, ἀλλ' ὅτι πάντες ἠρνήθησαν νὰ δοκιμάσωσιν ἄλλην ἐξοδον, λέγοντες ὅτι οἱ στρατιῶται των δὲν θὰ τοῖς ὑπήκουον πλέον· ὅτι ὅμως τέλος ὁ ἀρχηγὸς τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς (πιθανῶς ὁ Ἕλληνας Βούρβαχτς) εἶπεν ὅτι αὐτὸς θέλει ἀποπειραθῆ, προσθέτων ὅτι τὰ χωρία ἐκεῖνα κατεῖχοντο ὑπὸ Πολωνῶν ἐθνοφυλάκων (*Landwehr*), οἵτινες ἦσαν πρόθυμοι νὰ μεταστραφῶσι μετὰ τῶν Γάλλων.»

Οἱ Πολωνοὶ ἐθνοφύλακες ἔπεισαν μετ' οὐ πολὺ τοὺς Γάλλους περὶ τῆς ἀπάτης των· ἀλλὰ καὶ οἱ Γάλλοι ἐπολέμησαν λαμπρῶς, καὶ οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῆ τὴν ἀνδρίαν των. Πάντες ἐθαυμάσαμεν τὴν ταχύτητα μεθ' ἧς ὠχύρωσαν τὰ δύο χωρία *les Tarpres*. Οἱ Πρῶσσοι στρατιῶται δὲν θὰ ἐδύναντο νὰ ἐξισωθῶσι πρὸς αὐτοὺς κατὰ τοῦτο. Ἐκτοτε τὸ γαλλικὸν πῦρ ἐγένετο ἐμμανέστερον, καὶ σφαῖρα ἐκ πυροβόλου Σασσεπὼ διελθοῦσα τινὰς δακτύλους ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν μου, ἔκοψεν ἐκ δένδρου φύλλον πεσὸν εἰς τὰ γόνατ'.

μου, ὡς ἐκαθήμην ἐπὶ τοῦ ἵππου. Τὸ φύλλον τοῦτο τὸ ἔχω ἀκόμη (1).

Ἐπὶ μακρὸν ἡ μάχη ἔμενεν ἀμφίβολος. Πολυάριθμοι τραυματῖαι ἐκομίζοντο ὀπίσω εἰς τὴν ἔπαυλιν τοῦ Amelange, ὅπου ἦτον ὁ ἰατρός· ἀλλὰ δὲν εἶχομεν καιρὸν νὰ προσέχωμεν εἰς αὐτούς, διότι ἐκανοβολοῦμεν πάσῃ δυνάμει τὰ χωρία, ἃ προσέβαλλον, ἀλλὰ ματαίως ἐπροσπάθει νὰ κυριεύσῃ τὸ πεζικόν.

Περὶ δὲ τὴν 7^{ην} τὸ ἑσπέρας ἐν τῶν ἡμετέρων συνταγμάτων παρήλασε πρὸ τοῦ μετώπου ἡμῶν, ἔχον τὰς σημαίας ἀναπεπταμένας. Ἡ μουσικὴ αὐτοῦ ἔπαιζε τὸ περίφημον στρατιωτικὸν ᾄσμα «Morgenroth,» καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔψαλλον αὐτὸ, χωροῦντες εἰς τὴν ἔφοδον. Ἐξάισιον ἦτον τὸ θέαμα τῶν ἀνδρείων

(1) Τὸ φύλλον τοῦτο ὑπάρχει ἐπικεκολλημένον εἰς μίαν σελίδα τῶν σημειώσεών του, φέρον ἀνωθεν τὴν ἐπιγραφὴν: «Φύλλον κοπὴν ὑπὸ σφαίρας Σασσεπὼ, ἧτις διήλθε τινὰς δακτύλους ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν μου κατὰ τὴν μάχην τῶν Les Tarpes, ἐμπρὸς τοῦ Μῆτς, τὴν 7 Ὀκτωβρίου 1870.»

Κάτωθεν δὲ τὸ τετράστιχον τοῦτο τοῦ Βύρωνος.

Yes! in that nearly fatal hour
the ball obeyed some unknown guide ;
but heaven, with interposing power
in pity turned the death aside.   BYRON.

(Ναί, εἰς ἐκείνην τὴν σχεδὸν θανάσιμον ὥραν ἡ σφαῖρα ὑπήκουσεν εἰς ἄγνωστον ὁδηγόν. Ἄλλ' ὁ οὐρανὸς παρεμβάλλων τὴν δυνάμιν του, ἀπέτρεψεν εὐσπλάγγως τὸν θάνατον.

BYRON.)

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

τούτων, οἵτινες ἄδοντες ἐβάδιζον πρὸς τὸν θάνατον. Μετ' ὀλίγας στιγμὰς ἤκούσαμεν ἐμπρὸς ἡμῶν τὸ ἐμβατήριον, καὶ μετ' αὐτοῦ τὰς ἀνευφημήσεις τῶν στρατιωτῶν. Πᾶσα ἡ πρωσικὴ γραμμὴ ἔπαυσε τὸν πυροβολισμὸν ἐκ φόβου μὴ βλάψωμεν τοὺς ἡμετέρους, καὶ μόνα τὰ γαλλικὰ πυροβόλα ἤκούοντο. Φοβερὰ σιωπὴ ἐπεκρέματο ἐφ' ὄλων ἡμῶν, καὶ οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ τὴν διακόψῃ, διότι ἐκ τῶν στιγμῶν τούτων ἐξηρτᾶτο ζωὴ ἢ θάνατος.

Τέλος ὁ ἀὴρ ἐφάνη αἰφνης πληρωθεὶς ὑπὸ σαλπισμάτων, ἅτινα οἱ στρατιῶται ἡμῶν εἶχον ἤδη ἀκούσει καὶ ἄλλοτε, τὴν 10 καὶ τὴν 18 Αὐγούστου, καὶ ἐγνώριζον ὅτι ἦσαν τὸ σύνθημα τῆς τῶν Γάλλων ὑποχωρήσεως. Ὡστε ὑπερισχύσαμεν, ἐνικήσαμεν τὴν περίφημον αὐτοκρατορικὴν φρουρὰν, ἣτις ἐπὶ τοῦ πρώτου Ναπολέοντος ἔλεγεν ὅτι «ἀποθνήσκει ἀλλὰ δὲν ὑποχωρεῖ». Ἀλλ' ἐπὶ Ναπολέοντος τοῦ Γ', εἰ καὶ ἀναμφιβόλως διεκρίθη ὑπὲρ πάντα τὰ λοιπὰ γαλλικὰ σώματα, ἠναγκάσθη ὅμως νὰ ὑποχωρήσῃ οὐχ ἥττον.

Ἐν ᾧ δ' οἱ Γάλλοι ἀπεσύροντο, καὶ οἱ ἡμέτεροι, ἵππεῖς καὶ πεζοὶ, τοὺς ἐδίωκον, ἡμεῖς ἠναγκαζόμεθα νὰ μένωμεν ἐν ἀργίᾳ. Ἐπειδὴ δ' οἱ τετραυματισμένοι ἐξηκολούθουν κομιζόμενοι, ἐγὼ δὲ συνέπεσε νὰ ἔχω ἀκόμη ὀλίγον οἶνον παρ' ἐμοί, ἡσχολήθην εἰς τὸ νὰ δίδω μέρος ἐξ αὐτοῦ εἰς τοὺς φαινομένους ὅτι ἐδύναντο νὰ βαδίζωσι, καὶ τοὺς ἐβοήθουν νὰ πηγαίνωσι πρὸς τὸν ἰατρόν. Μεταξὺ ἄλλων

είδα ἐρχόμενον ἓνα ἀξιωματικόν, ὅστις ἀδυνατῶν νὰ προβῆ περαιτέρω, ἔπεσε κατὰ γῆς. Ἐσπευσα πρὸς αὐτόν, καὶ, ὦ τὸν δυστυχῆ! Ἦτον αὐτὸς ὁ τῆς χθὲς φίλος μου, ὅστις τοσοῦτον φιλοφρόνως μὲ εἶχεν ὑποδεχθῆ. «Ἵδωρ, ἢ ἀποθνήσκω,» ἐψιθύρισε, χωρὶς ν' ἀνοίξῃ τοὺς ὀφθαλμούς. Τότε τῷ ἔδωκα τὸν ὀλίγον οἶνον ὅστις μοὶ ἔμενε, καὶ ἐκεῖνος ἀναβλέψας μ' ἐγνώρισε, διότι μοὶ εἶπε· «Γράψατε εἰς τὴν γυναῖκά μου ὅτι ὁ τελευταῖός μου λογισμὸς ἦτο δι' αὐτήν...» Ἐφαίνετο δ' ὅτι ἤθελε νὰ εἰπῆ καὶ ἄλλο τι, ἀλλ' ἡ δύναμις τῷ ἐπέλιπε, καὶ ἐλειποθύμησεν. Ἀμέσως τὸν ἔφερα εἰς τὸν ἰατρόν. Γαλλικὴ σφαῖρα εἶχε συντρίψει τὸν βραχίονά του εἰς δύο μέρη. Μετὰ πολὺν χρόνον δ' ἔμαθον ὅτι ἀφ' οὗ ἔμεινεν ἐπὶ τινὰς ἡμέρας εἰς τὸ νοσοκομεῖον τοῦ Pont-à-Mousson, παλαίαν μεταξὺ ζωῆς καὶ θανάτου, ἐστάλη ἔπειτα εἰς Γερμανίαν, ὅπου τῷ ἔκοψαν τὸν βραχίονα, καὶ ὅπου ἔζη ἔκτοτε ὑγιῆς ἀλλ' ἠκρωτηριασμένος.

Οἱ Γερμανοὶ ἱστοριογράφοι ὁμολογοῦσιν ὅτι οἱ Γάλλοι, εἰ καὶ πολλάκις νικηθέντες, ἔδειξαν ὅμως εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ὅτι ἦσαν οὐχ ἥττον καλοὶ στρατιῶται, ἠξεύροντες νὰ πολεμῶσι διὰ τὴν πατρίδα των. Ὁ Βαζαῖν ἐξέπεμψεν, ὡς νομίζεται, κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην τὴν αὐτοκρατορικὴν φρουράν, καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν συνταγμάτων τὰ ἄριστα τάγματα, ἵνα κατασιγάσῃ τὰς φωνὰς τῶν ἀπαιτούντων νὰ διασπάσῃ τὰς γερμανικὰς γραμμάς, καὶ ἐλπίζων καὶν, ἀφ' οὗ ἀπωθήσῃ τὸν ἡμέτερον στρατὸν, νὰ φθάσῃ

εἰς τὰς ἀποθήκας τῶν τροφῶν, νὰ λάβῃ αὐτάς, καὶ ὅ,τι ἐδύνατο ἐκ τῶν χωρικῶν, καὶ νὰ ἐπανέλθῃ οὕτως εἰς τὸ Μέγς. Ὁ σκοπὸς τοῦ δ' οὗτος ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ἀμαξῶν αἵτινες ἠκολούθουν τὴν ἔξοδον· περιττὸν δὲ νὰ εἰπῶ ὅτι ἀπέτυχεν. Ἀπωλέσαμεν δ' ἡμεῖς εἰς τὴν μάχην ταύτην 65 ἀξιωματικούς καὶ 1665 στρατιώτας· τοῦλάχιστον δ' ἄλλους τόσους καὶ οἱ Γάλλοι.

ΙΑ΄.

Αὕτη ἦν τὸ τελευταῖον ἐνεργητικὸν κίνημα τοῦ δεσμίου στρατοῦ. Ἐκτετε δὲ οὐδὲν πλέον ἐπεχείρησεν ὁ Βαζαῖν διὰ τῶν ὀπλῶν, ἀλλ' ἤρξατο διαπραγματευόμενος. Ἐγνωρίζομεν ὅτι κατ' ἀπόφασιν πολεμικοῦ συμβουλίου ὁ στρατηγὸς Boyer ἐστάλη πρὸς τὸν Βασιλέα τῆς Πρωσίας προτείνων ν' ἀφεθῆ ἐλεύθερος ὁ στρατὸς τοῦ Βαζαῖν νὰ ἐξέλθῃ, ἐπὶ τῷ ὄρω τοῦ νὰ μὴ πολεμήσῃ ἐπὶ τρεῖς μῆνας, τὸ δὲ φρούριον τοῦ Μέγς ν' ἀντισταθῆ ὅσον ἠμπόρει. Λέγεται δ' ὅτι ὑπῆρχε καὶ μυστικὸν ἄρθρον περὶ Ναπολέοντος, ἀλλ' ἀγνοῶ ἂν ἀληθεύῃ.

Ὁ στρατηγὸς Boyer ἐπέστρεψεν ἄπρακτος, καὶ τὴν 26 Ὀκτωβρίου ἦλθεν ὁ στρατηγὸς Changarnier πρὸς τὸν πρίγκηπα Φρειδερίκον Κάρολον ἐν Corny, καὶ τῷ παρέδωκεν ἐντελῶς τὸν στρατὸν καὶ τὸ φρούριον.

Αἱ εἰδήσεις αὗται ἔφθانون μὲν μέχρις ἡμῶν ὑπο-

κώφως, ἀλλ' ὀλίγην πίστιν ἐδίδομεν εἰς αὐτάς, καὶ μάλιστα ὅτε τὴν ἐσπέραν τῆς 27 διεδόθη ὅτι ὁ Βασιλεὺς παρέδωκε τὰ ὄπλα, οὐδεὶς ἤθελε νὰ τὸ πιστεύσῃ. Ἀλλὰ τὴν αὐτὴν νύκτα μᾶς ἤλθεν ἡ διαταγὴ ὅτι τὴν ἐπομένην εἶχομεν νὰ ἐτοιμασθῶμεν πολὺ πρῶτ', διότι τὸ Μὲτς θὰ παραδοθῆ, καὶ ἴσως ὁ Γαλλικὸς στρατὸς ἀτακτήσῃ. Ἀλλὰ τὸ Μὲτς παρεδόθη, καὶ τὰ πάντα παρῆλθον ἐν ἡσυχίᾳ.

Περίεργον ἦτον τὸ αἶσθημα τὸ κυριεῦσαν ἡμᾶς ὅτε ἐβεβαιώθημεν ὅτι ἐξετελέσθη ὁ σκοπὸς δι' ὃν τοσαῦτα ἠγωνίσθημεν καὶ ἐταλαιπωρήθημεν, ὅτι μετὰ τῆς πόλεως συνεκυριεύσαμεν καὶ τὰ λείψανα τοῦ μεγάλου Γαλλικοῦ στρατοῦ, καὶ ὁμοίως ἐξηκολούθει νὰ βρέχῃ καθὼς καὶ πρὶν, καὶ τὰ πάντα ἐκτὸς ἡμῶν ἦσαν τὰ ἴδια· ἐντὸς ἡμῶν ὁμοίως ἀνέτελλεν ἡ ἐλπίς, καὶ ἂν ἐχρειάζετό τι ἵνα αὐξήσῃ ἐτι μᾶλλον τὴν χαρὰν τοῦ Γερμανικοῦ στρατοῦ, ἦταν τοῦτο ἡ περίστασις ὅτι πρὸ τινων ἡμερῶν ἐψιθυρίζετο περὶ τοῦ στρατοῦ τοῦ Λείγηνρος (de la Loire) ὅτι, ἐτοιμασθεὶς, ἐβάδιζεν ἤδη πρὸς τὰ Παρίσια· ὥστε ἐφαίνετό πως ὅτι κυριεύσαντες τὸ Μὲτς, ἐξησφαλίζομεν καὶ τῶν Παρισίων τὴν ἄλωσιν, διότι ἐκωλύομεν τὴν ἐκ τοῦ Λείγηνρος ἐπικουρίαν νὰ ἐκτελέσῃ τὴν πρόθεσίν της. Καὶ τῷ ὄντι τοῦτον τοῦ λοιποῦ ἐλάβομεν τὸν προσδιορισμόν.

Ἀλλὰ πρὸς τὸ παρὸν μᾶς ἤλθεν ἄμεσος ἐντολὴ νὰ ἐπιβλέπωμεν καὶ ἐξασφαλίσωμεν τὴν ἐξοδὸν τῶν αἰχμαλώτων ἐκ τῆς πόλεως. Πρὸς τοῦτο δ' ἐλάβομεν

θέσεις πλησίον τοῦ χωρίου Argancy, τοῦ κειμένου ἐπὶ τῆς Μοζέλλης, καὶ ἐστρέψαμεν τὰ στόματα τῶν πυροβόλων ἡμῶν πρὸς τὴν ὁδὸν δι' ἧς οἱ Γάλλοι ἔμελλον νὰ διέλθωσι.

Δι' ἡμᾶς ἦτον παράδοξον καὶ συγκινητικὸν τῷ ὄντι τὸ θέαμα. Ἴδου οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι οἵτινες τοσαύτας μᾶς εἶχον πέμψει φονικὰς σφαίρας, καὶ τόσας «ψυχὰς ἄϊδι προΐαψαν ἡρώων,» τῶν συστρατιωτῶν ἡμῶν, καταβεβλημένοι ἤδη, κύπτοντες τὰς κεφαλὰς, καὶ βαδίζοντες ὡς ἀγέλη προβάτων, ἀνὰ ἑκατὸν δ' ἐπιτηρούμενοι ὑφ' ἐνὸς Πρώσσου στρατιώτου! Εἰς πολλῶν τὰς ὄψεις ἀνεγινώσκετο ὀργὴ καὶ ἐνδόμυχον μῖσος, εἰς ἄλλων δὲ ἀπάθεια παντελής. Πόσα πρέπει οἱ δυστυχεῖς νὰ ὑπέφεραν ὥστε νὰ καταντήσωσιν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦτον. Ὀλίγοι δὲ μόνον ἦσαν οἵτινες ὠμίλουν καὶ ἐγάλων. Εἰς πολλοὺς ἐπρόσφερα καπνὸν καὶ σιγάρα· καὶ τινὲς μὲν ἐδάγκανον τὰ χεῖλη των, χωρὶς νὰ λάβωσι τὰ προσφερόμενα, καὶ χωρὶς νὰ εἰποῦν λέξιν· οἱ πλεῖστοι ὅμως τὰ ἐλάμβανον εὐχαριστοῦντες· ἔνιοι μάλιστα, ἀληθεῖς παῖδες τῶν Παρισίων, προσέθετον καὶ τινὰ ἀστεῖσμὸν, ὡς ὅτι «τὰ σιγάρα μας δὲν ἔκαιον ὅσον τὰ πυροβόλα μας», καὶ ἄλλα διάφορα.

Ἡ ἐξοδος αὕτη τῶν αἰχμαλώτων διήρκεσε τρεῖς ὀλοκλήρους ἡμέρας. Ὅλα τὰ τάγματα ἦσαν ἀναμειγμένα, καὶ κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἀναχωρήσεως οἱ ἐξερχόμενοι ὀλίγον μόνον ἐβάδιζον, καὶ ἔπειτα ἐστάθμευον οὐχὶ μακρὰν ἡμῶν, καὶ τοῖς ἐδί-

δετο τροφή· τὴν δ' ἐπαύριον ἐξηκολούθουν τὴν ὀδοιπορίαν.

Τὴν δὲ νύκτα τῆς 1 Νοεμβρίου μᾶς ἦλθε διαταγὴ νὰ κινηθῶμεν τὴν ἐπαύριον περὶ τὰς 4 τῆς πρωίας κατὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Λείγηρος (de la Loire). Ἠγέρθημεν λοιπὸν εἰς τὰς 2, καὶ ἐβαδίζομεν ἤδη κατὰ τὰς 4, ἐπικρατοῦντος σκότους καὶ ψύχους ἐπαισθητοῦ. Ὑπερβάντες δὲ τὴν Μοζέλλην ἐπορευόμεθα πρὸς τὸ Μέτς, καὶ ἐγὼ ἐπροπορεύθην ἵνα ἐρωτήσω περὶ τῆς ὁδοῦ ἀπὸ τοῦ Woiry, χωρίου ὅπου πολλαὶ εἶχον γίνεαι μάχαι, μέχρι Μέτς. Αἱ οἰκίαι κατὰ τὴν ὁδὸν ἦσαν ὅλαι κατατετριπυπημέναι ὑπὸ σφαιρῶν, ὥστε ἠπόρει τις ἂν ἦσαν οἰκίαι ὅλαι τρύπαι, ἢ τρύπαι εἰς σχῆμα οἰκιῶν!

Ἀφ' οὗ δ' ἔφθασα εἰς Woiry, καὶ ἔμαθα τὴν ὁδὸν παρὰ τοῦ δημάρχου, μὴ ἔχων πῶς νὰ κατατρέψω τὸν καιρὸν ἕως ὅτου ἔλθωσι καὶ οἱ ἄλλοι, ἐπῆγα εἰς τὴν παρακειμένην ἔπαυλιν Ladonchamps, ἣν οἱ ἴδιοι εἶχομεν καταστρέψει. Ὅλον τὸ ἐντὸς αὐτῆς ἦτο πυρίκαυστον, πλὴν μόνης τῆς βιβλιοθήκης· τὰ δ' ἐξωτερικὰ τείχη ἔμενον, ἀλλ' ἦσαν ὅλα κατὰτρωτα. Δύω γαλλικὰ πυροβόλα ἔκειντο πλησίον ἐκεῖ· ἡ αὐλὴ δὲ πᾶσα ἦτο πλήρης τάφων, τῶν μὲν γαλλικῶν τῶν δὲ καὶ πρωσικῶν, ὅπερ διέκρινεν ἀπλῆ σανίς, ἐφ' ἧς διὰ κιμωλίας ἐσημειοῦτο τοῦ ταφέντος ὁ ἀριθμὸς καὶ τὸ τάγμα. Οὕτως ἔκειντο ἐν τῷ θανάτῳ ἠνωμένοι οἱ ἀλληλοκτονηθέντες ἐχθροί.

Ἐν ᾧ δ' ἤμην βεβυθισμένος εἰς τὸ μελαγχολικὸν τοῦτο θέαμα, ἔφθασε καὶ τὸ τάγμα μου, καὶ ἐλθὼν

εἰς προὔπαντησιν αὐτοῦ, τὸ ὠδήγησα εἰς τὴν εὐθειαν ὁδόν. Μετ' ὀλίγον δὲ διήλθομεν ὑπὸ τὰ φρούρια Flarreville καὶ S' Quentin. Ὅποια καταπληκτικὴ ὄψις διὰ τοὺς Πρώσους πολεμιστὰς, καὶ ὅποια συγκίνησις, ν' ἀτενίζωσιν, ἀφόβως προσερχόμενοι, τοὺς κολοσσοὺς τούτους, ἔχοντας πάντα τὰ μεγάλα των πυροβόλα, σχεδὸν εἰσέτι πυρίτιδος ἀπόζοντα, κ' ἐπ' αὐτῶν νὰ βλέπωσι κυματοῦσαν τὴν πρωσικὴν σημαίαν!

Ἐπὶ τῶν ὁμῶς καὶ δυσάρεστα ἐκεῖ θεάματα. Οὕτως ἀκατανόητον μᾶς ἐφαίνετο πῶς ἐδύναντο οἱ Γάλλοι νὰ ζῶσιν ἐν μέσῳ τοιαύτης ἀκαθαρσίας, οἷα ἐκείνη ἦτις δυσαρέστως ἐκεῖ μᾶς προσέβαλε, καὶ μᾶς ἐκίνει εἰς ἀηδίαν. Τὸ δ' ἄλλο ἦτον ἡ ἀνοίκειος διαγωγὴ πολλῶν ἐκ τῶν Γάλλων ἀξιωματικῶν, οἵτινες ἔφιπποι ἔτρεχον ἄνω καὶ κάτω, γελῶντες καὶ φωνάζοντες, ὡς ἂν ἦτον ἑορτὴ, καὶ εἰς τὸν χαιρετισμὸν μᾶς ἀπῆντων καταγελοῦντες ἡμᾶς κατὰ πρόσωπον. Πολλοὺς δ' εὔρομεν καὶ ἐξω τῶν χαρακωμάτων, ὅπου εἶχον δώσει τὸν λόγον τῆς τιμῆς των νὰ μὴ ἐξέλθωσιν.

IV.

Ἀπὸ τοῦδε ἤρχιζε δι' ἡμᾶς νέα ζωὴ. Ἐπαυε πλέον τὸ κατοικεῖν εἰς πηλὸν καὶ εἰς ὕδωρ, τὸ κοιμᾶσθαι εἰς ἄχυρα σεσηπότα. Ἡ τροφή ἡμῶν ἐγίνετο καλητέρα, διότι οἱ Γάλλοι ὤφειλον νὰ τὴν προμηθεύωσιν. Ἐξέλειπε καὶ ἡ μονοτονία τοῦ στρατοπέδου, καὶ αὐτὴν διεδέχετο ἀδιάκοπος ποικιλία. Πᾶσα ἡ-

μέρα ἡμῶν ἦτον λαμπρὸς περίπατος ἐφ' ἵππων. Ἐβλέπομεν νέας πάντοτε πόλεις, ἀπηντῶμεν νέα ἔθιμα, καὶ μετὰ μεσημβρίαν καθ' ἐκάστην εἶχομεν νέαν κατοικίαν, σήμερον εἰς τοὺς πολυτελεῖς δόμους τοῦ πλουσίου κόμητος, ζῶντες ὡς κόμητες καὶ ἡμεῖς ἐν πάσῃ ἀφθονίᾳ, καὶ αὔριον ποῦ; πάλιν εἰς χρυσοκοσμήτους ὄροφας καθὼς χθές; Ἴσως ὄχι, ἴσως εἰς τὴν πενιχρὰν καλύβην τοῦ τιμίου ἀλλὰ πτωχοῦ χωρικοῦ. Ὁ δυστυχὴς προσπαθεῖ πάσῃ δυνάμει νὰ καταστήσῃ εἰς ἡμᾶς εὐχάριστον τὸ κατάλυμα, καὶ σχεδὸν πάντοτε ἐπιτυγχάνει, διότι ἡ καλὴ θέλησις πολλὰς ἐλλείψεις καλύπτει. Ἀλλὰ τὴν ἐπιούσαν ἐρχόμεθα πάλιν εἰς τὸν πλούσιον ἀπ' αὐτοῦ ὅμως ἐλλείπει ἡ φιλόξενος προθυμία, ἣτις ἐκόσμηε τὴν ἀχυρίνην στέγην τοῦ χωρικοῦ. Εἰς τὰς τοιαύτας περιστάσεις πολλάκις οἱ κάτοικοι ἤκουον τὴν λέξιν «προστάττω,» καὶ ἔβλεπον οὐ σπανίως καὶ τὰς θύρας τῶν ἀνοιγομένων διὰ τῆς βίας, καὶ εἰς τὴν παχεῖαν κλίνην εἰς ἣν ὁ οἰκοδεσπότης ἐπέμενε νὰ κατακλινθῇ τὸ ἑσπέρας, πέντε ἢ ἕξ τῶν ἡμετέρων στρατιωτῶν ὠνειρεύοντο χρυσᾶ ὄνειρα κατὰ διαταγὴν.

Οὕτως ἐβαδίζομεν ἀπὸ τῆς 1 Νοεμβρίου μέχρι τῆς 24. Ὁ ἐχθρὸς οὐδόλως ἐφαίνετο, ὅθεν εἴμεθα ἥσυχοι· οἱ στρατιῶται ὅμως ἠναγκάζοντο πάντοτε νὰ γεμίζωσι τὰ πιστόλιά των διὰ τὸν φόβον τῶν ἐλευθεροσκοπευτῶν (franc-tireurs), καὶ ἡμεῖς νὰ κοιμώμεθα πάντοτε ἔχοντες τὰ ρεβόλβερ πλησίον τῆς κλίνης.

Πλὴν δὲ τούτων οὐδὲν εὐρίσκω καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦτο εἰς τὴν μνήμην ἢ εἰς τὰς σημειώσεις μου, εἰμὴ τὰ τοιαῦτα: «Σήμερον ὡραία ἡμέρα· καλὴ κατοικία εἰς τοῦ δημάρχου· ἔχει ὡραίαν κόρην καὶ καλὸν οἶνον.» «Σήμερον βρέχει· ψύχος δυσάρεστον· μακρὸς δρόμος· ἀπνηυθημένοι εἰς ἔρημον καλύβην· τίποτε νὰ φάγωμεν· ἐκοιμήθημεν εἰς τὸ ἄχυρον.»

Οὕτω παρήρχοντο αἱ ἡμέραι, καὶ ὠδοιποροῦμεν ὅσον ταχύτερον ἐδυνάμεθα ἵνα φθάσωμεν ἐν καιρῷ. Ἐνθυμοῦμαι δὲ μίαν τῶν ἡμερῶν τούτων, ἰδίως χαρακτηριστικὴν διὰ τὴν ἡμετέραν πορείαν. Εἶχομεν φθάσει οὐκ ὀλίγον ἀπνηυθημένοι εἰς χωρίον τι Ἀντιγνύ Ια Τουρ καλούμενον. Ὑπῆρχε δ' ἐκεῖ ὁ κόμης Ἰ. Ρ. (ὀνόματα δὲν θέλω νὰ λέγω), ὅστις μᾶς προσεκάλεσε νὰ ἔλθωμεν ὅλοι εἰς τὸν πύργον του. Ἐπήγαμεν λοιπὸν, παρουσιάσαμεν ἡμᾶς αὐτούς, καὶ τὰ πάντα ἐχώρουν ἀριστα. Μετ' ὀλίγον δ' ἦλθεν ὑπηρέτης ἐν στολῇ, καὶ μᾶς ἀνήγγειλεν ὅτι τὸ γεῦμα ἦτον παρατεθειμένον· ἡμεῖς δ' ὡς πεινῶντες λέοντες ὠρμήσαμεν πρὸς τὴν τράπεζαν. Ἀλλά...ὦ τῆς ἀγανακτήσεως! Ἄλλο δὲν εὔρομεν διὰ γεῦμα εἰμὴ ὀλίγον κακὸν ζωμὸν, καὶ τὸ κρέας δ' εἶχομεν φέρει οἱ ἴδιοι. Ὁ πενέστερος χωρικός θὰ μᾶς ἔδιδεν ὀλίγον οἶνον τοῦλάχιστον. Μὴ ἐννοοῦντες καλῶς διατί συνέβαινε τοῦτο, ἐπέμψαμεν πρὸς τὸν κύριον κόμητα, παρακαλοῦντες αὐτὸν νὰ καταβῆ πρὸς στιγμὴν. Κατ' ἀρχὰς δὲν ἤθελεν· ἀλλὰ τῆς προσκλήσεως γε-

νομένης δραστηριωτέρας, συγκατετέθη νὰ ἔλθῃ· εἰς δὲ τὰς ἐρωτήσεις μας ἀπήντησεν ὅτι οὔτε οἶνον εἶχεν, οὔτε ἀνάγκην νὰ μᾶς δώσῃ ἐξ αὐτοῦ παντελῶς.

Ὁ δυστυχῆς, δὲν ἤξευρεν ὅτι τὴν καταδίκην του ἐπρόφρε! Χωρὶς πολλῶν λέξεων δύω ἐκ τῶν ἡμετέρων τὸν ἔλαβον ἐκ τῶν χειρῶν, καὶ κατέβησαν εἰς τὰ ὑπόγεια.

Ὁ κόμης ἐψιθύρισέ τι πρὸς ἓνα τῶν ὑπηρετῶν, μεθ' οὗ, ὅταν ἔφθασαν κάτω, εὐρέθησαν ἐκεῖ καὶ φῶς καὶ αἱ κλεῖς. Εἰσελθόντες δ' εἰς τὰ ὑπόγεια

εὔρον, ἐννοεῖται, ἄφθονον ἐκ τοῦ ἀρίστου οἴνου, καὶ δὲν ἐφείσθησαν αὐτοῦ, ἀλλ' ἔφερον ἐπάνω ὅσον αὐτοὶ καὶ ὁ κόμης ἐδύναντο ν' ἀναβιβάσωσι. Τότε ἠθέλησε

ν' ἀπομακρυνθῆ ὁ οἰκοδεσπότης, ἀλλ' αὐτοὶ τὸν ἠνάγκασαν νὰ καθήσῃ πλησίον τῶν, τῶν ἔδωκαν ποτήριον, πληρώσαντες αὐτὸ οἴνου, καὶ προσερχόμενοι

μετὰ πλείστης χάριτος οἱ ἀξιωματικοὶ, προέπεινον εἰς ὑγείαν του· αὐτὸς δὲ, συστῶν τὰς ὀφρῦς, ὕψου ὀλίγον τὸ ποτήριον, χωρὶς νὰ πίνη καὶ χωρὶς νὰ λέγῃ οὐδέν. Μετ' ὀλίγον δὲ τὸν ἀφῆκαν ν' ἀναχωρήσῃ,

καὶ ἔκτοτε πλέον δὲν ἐνεφανίσθη. Περιττὸν δὲ νὰ προσθέσω ὅτι ἡμεῖς ἐπεράσαμεν τὴν ἑσπέραν εὐθύμως.

Οὕτως ἐπορευόμεθα διὰ τῆς Γαλλίας μέχρι τῆς 23 τοῦ μηνός. Τὴν ἡμέραν δ' ἐκείνην εἶχομεν ἀναχωρήσει ὀλίγον ἐξώρας ἐξ ἐπαύλεώς τινος ἐν Chalette, καὶ διέλθει τὴν πόλιν Moutargis, ἔχοντες ὠραῖον καιρὸν, καὶ οὐδέν κακὸν διαλογιζόμενοι. Αἴφνης κατὰ μέτωπον ἡμῶν ἀκούομεν πυροβολισμὸν,

κρότον ὃν πρὸ πολλοῦ δὲν εἶχομεν ἀκούσει. Ἐσπεύ-

σαμεν έπομένως, προσδοκῶντες ὅτι θὰ εὔρεθῶμεν εἰς μάχην, ὅτε μέγα σῶμα πρωσσικόν, διερχόμενον ἔμπρὸς ἡμῶν, μᾶς ἔκοψε τὸν δρόμον καὶ μᾶς ἠνάγκασε νὰ σταθῶμεν. Ὁ ταγματάρχης καλέσας τότε ἐμὲ, μ' ἔπεμψε πρὸς τὸν συνταγματάρχην ἵνα τῷ ἀναφέρω τὸν λόγον δι' ὃν ἐστάθημεν. Ἄλλ' ὅτε ἔφθασα ὅπου ἐζήτουν τὸν συνταγματάρχην, ἔμαθα ὅτι αὐτὸς εἶχεν ἀπέλθει εἰς Beaune la Rolande, ὅπου συνεκροτεῖτο ἡ μάχη.

Οὕτως ὥρμησα πρὸς τὰ ἔμπρὸς, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἔφθασα εἰς μέρος ὅπου ὁ δρόμος ἐσχίζετο δίχα. Ποῖον ν' ἀκολουθήσω; τὸν δεξιὸν ἢ τὸν ἀριστερόν; Δεξιῶς ὑπῆρχε μικρὸν χωρίον ἀπὸ πιθανῶς θὰ ἦτο τὸ Beaune, ἢ κἂν ἐκεῖ θὰ ἐπληροφορούμην περὶ τῆς θέσεώς του.

Ἐλαβον λοιπὸν τὴν διεύθυνσιν ταύτην, καὶ ἐχώρουν ταχέως, ὅτε ἀπαντήσας με Πρῶσσοσ στρατιώτης μοὶ λέγει «Μὴ ἐμβαίνεις ἐκεῖ· δὲν ὑπάρχει κανεὶς Πρῶσσοσ ἐντὸς.» — «Ἔστω λοιπὸν, τῷ εἶπα, ἄς ὑπάρξῃ εἷς,» διότι ἐγὼ μόνος ἤξευρον, ὄχι ὅμως καὶ αὐτὸς, ὅτι καὶ ἀφ' οὗ εἰσηρχόμεν, Πρῶσσοσ πάλιν κανεὶς εἰς αὐτὸ δὲν θὰ ὑπῆρχεν. Ἄλλ' ἐν ᾧ ἤθελον νὰ εἰσέλθω, βλέπω πολλοὺς χωρικοὺς συνηγμένους, καὶ τινὰς κρατοῦντας ξύλα. Τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτον ἀκίνδυνον· ἀλλ' ὁ κίνδυνος εἶναι ἡ μερίς μου, ἐσυλλογίσθην· καὶ λαβὼν εἰς τὰς χεῖρας τὸ ρεβόλβερ, ἐπήδησα μεταξὺ αὐτῶν. Τινὲς ἔφυγον ἀμέσως, ἄλλοι ὅμως ἔμειναν ἐγείροντες τὰ ξύλα των. Ἦγειρον δὲ καὶ ἐγὼ τὸν πετεινὸν τοῦ ρεβόλβερ μου, καὶ

ἠρώτησα ἂν ἦτον ἐδῶ τὸ Beaune, ἢ ποῦ ἔκειτο. Ἄλλ' ὅλοι ἐστήριζον ἄγρια βλέμματα ἐπ' ἐμέ, καὶ οὐδείς ἀπεκρίνετο. Τότε στρέψας τὸ ρεβόλβερ πρὸς ἓνα γέροντα, καὶ σκοπεύσας αὐτὸν, «Ποῦ εἶναι τὸ Beaune;» ἔκραξα, «ἢ πυροβολῶ.» Τότε ἐκεῖνος δείξας μοι πύργον πέραν τῶν ἀγρῶν, «Ἴδου,» μοὶ εἶπεν. Ἐστρεψα ἐπομένως ἀμέσως τὸν ἵππον μου πρὸς ἐκεῖ· ἀλλὰ φοβούμενος μὴ αὐτοὶ μ' ἐπιβουλεύωσιν ἐξόπισθεν, ἐβάδιζον βραδέως, ἀποβλέπων πάντοτε πρὸς τοὺς χωρικούς. «Ἄν θέλῃς νὰ σώσῃς τὴν ζωὴν σου, μοὶ φωνάζει τότε αἰφνηδίως ὁ γέρον, φύγε! Ταύτην τὴν στιγμὴν εἰσέρχεται ὁ γαλλικὸς στρατὸς εἰς τὴν ἄλλην ἄκραν τοῦ χωρίου.»

Ἄμα τοῦτο ἀκούσας, ἐκτύπησα ἰσχυρῶς διὰ τῶν πτερνιστήρων τὸν ἵππον μου, καὶ ὡς ἀστραπὴ ἔγεινα ἄφρατος. Φθάσας δὲ εἰς τὸ Beaune, ἀνέφερα εἰς τὸν συνταγματάρχην διατί καθυστέρησαν αἱ κανονοστοιχίαι μας, αἵτινες ὅμως ἔφθασαν μετ' οὐ πολὺ καὶ αὐταί. Μία δ' αὐτῶν στραφεῖσα ἀμέσως, ἤρξατο νὰ καταπυροβολῇ τὸ Ladon, αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ χωρίον ἀφ' οὗ ἐγὼ μόλις εἶχον ἐξέλθει σωθεῖς.

III.

Εἰς Beaune διεμείναμεν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας· κατὰ δὲ τὸ ἑσπέρας ἔπαυσε τὸ πῦρ. Ἦτον δὲ αὕτη ἡ πρώτη ἡμῶν συνάντησις μετὰ τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀὐρηλίας (Orléans). Ὁ στρατὸς οὗτος, ὃν οἱ Γάλλοι μετὰ

μεγάλου κόπου και μετά θαυμασίας ταχύτητος εἶχον συναγείρει, ἐπολέμει καλῶς κατ' ἀρχάς, και μετά δύο ἡμέρας μᾶς ἠνάγκαζε μάλιστα νά ὑποχωρήσωμεν, ἀφίνοντες και δύο πυροβόλα εἰς χεῖράς των, ἂν δέν ἐπῆρχετο κατὰ τήν στιγμὴν ἐκείνην τὸ τρίτον σῶμα εἰς ἐπικουρίαν ἡμῶν, ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν μάχην, και νά μᾶς βοηθήσῃ ν' ἀνακτῆσωμεν τ' ἀπολεσθέντα ἤδη πυροβόλα.

Θαυμασία εἶναι ἡ ἐνότης και ἡ ἀλληλουχία τῶν κινήσεων ἐν τῷ πρωσσικῷ στρατῷ. Ἐν ᾧ τὴν 24 δύο γαλλικαὶ μοῖραι (divisions) μάχονται κεχωρισμένα ὄλου τοῦ ἄλλου στρατοῦ, τὴν 26, ἐπειδὴ τὸ 10 πρωσσικὸν σῶμα δέν ἐπαρκεῖ ἐναντίον ὀλοκλήρου τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, και διατρέχει κίνδυνον παντελοῦς καταστροφῆς, φθάνει τὸ τρίτον σῶμα ἐγκαίρως, και ἐπαναφέρει τὴν ἰσορροπίαν.

Ἄλλ' ἐπανεέλθωμεν εἰς τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς μάχης. Ἀφ' οὗ εἰσήγαγον οἱ πυροβολισμοὶ, ἐπρόκειτο νά ἐτοιμάσωμεν τὰς σκηνώσεις, και νά καταμείνωμεν αὐτόθι. Μετὰ τῆς ἐπιτηδειότητος ἀνθρώπων ἤδη ἐμπείρων, και εἰς τὸ ἔργον τοῦτο συνειθισμένων, ἔστρωσεν ἕκαστος ἡμῶν τὴν κλίνην, δηλαδὴ τὸ ἄχυρόν του, και ἐνεδύθη, ἢ μᾶλλον ἐξεδύθη διὰ τὴν νύκτα, ὅτε ἤχεῖ αἰφνης τὸ εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν σύνηθες πολεμιστήριον σάλπισμα. Καὶ ἰδοὺ αὖθις μετὰ τῆς ἐπιτηδειότητος ἀνθρώπων και εἰς τοῦτο οὐχ ἦττον ἐμπείρων και εἰθισμένων, ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν εἴμεθα κατὰ πάντα ἔτοιμοι.

Εὐτυχῶς ὁμως δὲν ἐπρόκειτο ταύτην τὴν φορὰν
να ἐκθέσωμεν τὴν ζωὴν ἡμῶν εἰς τὰς σφαίρας τῶν
Γάλλων, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας νὰ προφυλάξωμεν αὐτὴν
ἀπὸ τοῦ ψύχους τῆς νυκτὸς, καὶ νὰ ὑπάγωμεν εἰς
ἀναζήτησιν χωρίου ὅπου κλίνειν τὴν κεφαλὴν. Τὸ
πρῶτον μέρος τῆς νυκτὸς παρῆλθεν δλόκληρον εἰς
τὴν ἀναζήτησιν ταύτην. Τέλος δ' ἐφθάσαμεν εἰς μι-
κρὸν χωρίον καλούμενον Egnvy, ἀλλὰ τόσον μικρὸν,
καὶ τόσον πλήρες στρατιωτῶν, ὥστε κατ' ἀρχὰς ἐ-
φάνετο ὅτι οὐδὲ ποντικὸς θὰ εὔρισκεν ἐκεῖ τρύπαν.

Ἐν τούτοις ἐδὼ ἔπρεπε νὰ οἰκονομηθῶμεν, καὶ
καθεὶς μόνος του νὰ εὔρη τὴν ἐπικράτειάν του. Ἡ-
μεῖς οἱ ἀξιώματικοὶ εἴχομεν ἀποφασίσει νὰ μένωμεν
ὅσον ἐνεδέχεται ὅλοι ὁμοῦ. Τοῦτο εἶχε τὰ καλὰ τῆς
κοινοκτημοσύνης, ὅτι δηλαδὴ ἕκαστος ἔφερεν ὅ,τι
εἶχεν εἰς τὸ μέσον, καὶ ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ συμφέρον-
τος, καὶ προσέτι ὅτι εἴχομεν κοινούς τοὺς ἐξ ὑπηρέ-
τας, οὐχὶ μικρὰν δύναμιν. Πλὴν τούτου δὲ καὶ ὁ ζω-
μὸς ἐβράζετο καλῆτερα διὰ δώδεκα, καὶ ἕκαστος ἐ-
λάμβανε ἐξ αὐτοῦ τὴν μερίδα του. Εἶχεν ὁμως καὶ
τὸ κακὸν μέρος του, πρὸ πάντων τὴν στενοχωρίαν.

Αὐτὴν τὴν στενοχωρίαν λίαν δυσαρέστως ἠσθάν-
θημεν καὶ τὴν νύκτα ταύτην. Ἡ κατοικία μας ἦτο
μικρὸν δωμάτιον, μικρὸν τοσοῦτον, ὥστε εἰς ἀνὴρ
μόλις νὰ ἐξαπλωθῆ εἰς αὐτὸ, καὶ τοσοῦτον πλατὺ,
ὥστε ἐξ ἀκριβῶς νὰ ἐξαπλωθῶμεν ὁ εἰς πλησίον τοῦ
ἄλλου. Δυστυχῶς δ' ἔλειπον θύρα καὶ παράθυρα,
ὥστε οἱ ἄνεμοι εἶχον ἐλευθέραν τὴν εἴσοδον.

Ἦτο δὲ τοσοῦτον ἐξώρας ὅταν ἐφθάσαμεν, καὶ τοσοῦτον εἶμεθα ἀπηυδαμένοι, ὥστε οὐδεὶς ἡμῶν ἐνεθυμήθη τὴν ἄλλην μεγάλην ἀπαίτησιν τῆς φύσεως, τὴν τροφήν. Φαίνεται ὁμως ὅτι ἡ φύσις δὲν ἐσυγχώρει τὴν λήθην τῶν νόμων τῆς· διὸ καὶ τὴν πρώτην ὅταν ἠγέρθημεν, ἠσθανόμεθα ὅλοι ὅτι εἶμεθα θνητοὶ, καὶ δὴ καὶ ἀποθνήσκοντες τῆς πείνης. Ἀφ' οὗ λοιπὸν ἐπ' ὀλίγον περιεμείναμεν διὰ νὰ ἰδῶμεν ἂν ἡ πατρίς δὲν εἶχεν ἀνάγκην τῶν ὀπωσοῦν ἐξηντλημένων δυνάμεών μας, αὐτῆς μὴ ἀπαιτούσης, ἐτρέψαμεν αὐτὰς εἰς ἀναζήτησιν τροφίμων.

Ἐπὶ πολὺ πᾶσαι αἱ ἔρευναι ἡμῶν ἀπέβησαν μάταιαι. Ἰδιάζων χαρακτήρ τῶν Πρώσων εἶναι νὰ προκαλῆται ἡ εὐθυμία αὐτῶν μάλιστα ἐν ταῖς δυστυχίαις. Καὶ τότε ἐπρότειναν νὰ ρίψωσι κλῆρον τίς ἐξ ἡμῶν νὰ θυσιάσθῃ διὰ νὰ θρέψῃ τοὺς ἄλλους· καὶ ὁ κλῆρος . . . ἔπεσεν ἐπ' ἐμέ! Ῥίγος διέτρεξε τὸ σῶμά μου. Καλλίτερον, εἶπα κατ' ἐμαυτὸν, νὰ δώσω ἄλλην μίαν ὥραν εἰς ἔρευνας παρὰ . . . , καὶ ἀναλογιζόμενος τὰς λέξεις τοῦ Γερμανοῦ ποιητοῦ: «Μακρὰν ζητεῖτε, καὶ πρὸ ποδῶν σας κεῖται ἡ εὐτυχία,» ἀνέβην εἰς τὸν ἀχυρῶνα τῆς οἰκίας ἡμῶν. Ἡ θύρα αὐτοῦ ἦτον κλειστή. Ἀλλὰ καὶ τότε πάλιν μοὶ ἐπῆλθεν εἰς τὸν νοῦν τὸ τοῦ Εὐαγγελίου «τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται,» καὶ λαβὼν ὄπλόν κείμενον κατὰ γῆς, ἔκρουσα ἰσχυρῶς, καὶ ἐπληρώθη τὸ ῥήτὸν, καὶ ἠνεώχθη ἡ θύρα, καὶ ὦ τῆς χαρᾶς! ὁ ἀχυρῶν ἦτον πλήρης γεωμήλων!

ΙΑ΄.

Κατὰ τὰς ἐπομένας ἡμέρας ὁ βίος ἡμῶν καὶ αἱ σημειώσεις μου περιστρέφονται ἢ κυμαίνονται μεταξὺ τούτων μόνον τῶν λέξεων· «Πολεμιστήριον χωρὶς νὰ προβῶμεν εἰς μάχην· γεώμηλα· ἐκοιμήθημεν· γεώμηλα· πάλιν γεώμηλα· πολεμιστήριον· γεώμηλα καὶ πάντοτε γεώμηλα.» Δὲν ἤξεύρω ἂν καὶ αὐτὴ ἡ τροφὴ ἐνισχύῃ τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν ὡς οἱ τροφοδόται μᾶς ἔλεγον περὶ τῶν ρεβιθίων, ἐπαινοῦντες αὐτά· ἀλλὰ τὴν καλὴν διάθεσιν φαίνεται ὅτι ὑποτρέφει, διότι ἡ ἡμετέρα εὐθυμία οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἐξέλιπε, μέχρῃς οὐ ὅμως τέλος ἤρξασαμεν νὰ βαρυνώμεθα τὸ μικρὸν Egnvy, καὶ νὰ ἐπιθυμῶμεν εὐρύτερον στάδιον ἐνεργείας. Καὶ ἐπὶ πολὺ δὲν ἤρξησε νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ ἐπιθυμία μας.

Τὴν 30 τοῦ μηνὸς διετάχθημεν νὰ κινηθῶμεν κατὰ τοῦ Montargis, ἵνα διώξωμεν ἐκεῖθεν τοὺς Γάλλους. Ἡ ἡμέρα ἦτον ψυχρὰ ἀλλ' ὠραία, καὶ ὅλοι εἴμεθα εὐθυμοί, καὶ πεπεισμένοι ὅτι δὲν ἐμέλλομεν τὴν φορὰν ταύτην νὰ εἴμεθα ἀπλοῖ θεαταὶ τῆς μάχης. Τὸ πυροβολικὸν ἐβάδιζεν ἐπὶ κεφαλῆς, καὶ συνέπεσε τὸ ζεῦγος τῶν πυροβόλων ἃ ἐγὼ διώκουν νὰ προηγῆται τῶν ἄλλων. Ἀμέσως δὲ πρὸ ἐμοῦ ἔβαινεν ὁ στρατηγὸς τοῦ ἡμετέρου σώματος Voigts-Rhetz μετὰ τοῦ ἐπιτελείου του.

Οὕτως ἐπορευόμεθα ταχέως ἐμπρὸς, καὶ ἐγὼ ἔ-

μελλον νὰ ριφθῶ πρῶτος εἰς τὸ πῦρ, ὅτε ἐξαίφνης νέος ἀξιωματικὸς τῶν καραβινοφόρων παρῆλθεν ἐμπρὸς μου μεθ' ὅλης τῆς ταχύτητος τοῦ ἵππου του, καὶ ἐλθὼν πρὸς τὸν στρατηγὸν, τῷ ἐνεχείρισε μικρὸν χαρτίον. Ὁ στρατηγὸς τὸν ἠρώτησε τί τρέχει, ἀλλ' ὁ δυσυχὴς ἦτον τόσο ἀσθμαίνων, ὥστε κατ' ἀρχὰς δὲν ἐδύνατο ν' ἀποκριθῆ. Ἄμα δ' ὁ στρατηγὸς ἀνέγνω τὸ χαρτίον, καὶ ἤκουσε τέλος καὶ τὸν ἀξιωματικὸν, στραφείς πρὸς ἐμὲ, «Μεταβολή!» διέταξε. Τὸ αὐτὸ ἔπραξα καὶ ἐγὼ, στραφείς πρὸς τοὺς κατόπιν μου ἐρχομένους, καὶ αὐτοὶ ἀλληλοδιαδόχως, μέχρι τῆς ὀπισθοφυλακῆς, ἣτις ἀμέσως ἐστράφη κατ' ἐναντίαν διεύθυνσιν, καὶ μετ' αὐτὴν βαθμηδὸν καὶ πάντες ἡμεῖς. Ἐλεγε δὲ, ὡς ἠκούσαμεν ἔπειτα, τὸ χαρτίον, ὅτι ὁ ἐχθρὸς προσέβαλλε τὸ Beaune μετὰ διπλασίων δυνάμεων.

Ὅπισω λοιπὸν πάλιν ὅσον εἶχον τάχους οἱ ἵπποι μας, μέχρις οὗ ἐφθάσαμεν εἰς λόφον πρὸ τοῦ σταθμοῦ τοῦ Beaune καὶ ἐκεῖ, ὡς εἶχομεν διδαχθῆ παρ' αὐτῶν τῶν Γάλλων, ἐχώσαμεν ἀμέσως προσωρινὰ ὀχυρώματα, ἐθέσαμεν τὰ πυροβόλα ὀπισθεν αὐτῶν, καὶ περιεμένομεν τὰς ἐρυθρὰς περισκελίδας ὅπως πυροβολήσωμεν. Ἄλλὰ ματαίως περιεμένομεν, διότι δὲν ἤλθον ἱκανῶς πλησίον.

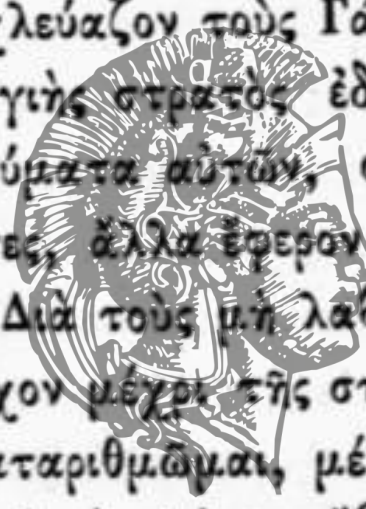
Ἐν τούτοις δὲ προσῆλθεν ὁ ταγματάρχης ἡμῶν, καὶ μοὶ εἶπε νὰ τὸν ἀκολουθήσω ἐμπρὸς, ἵνα παρατηρήσωμεν τὰ κινήματα τῶν Γάλλων, καὶ δυναθῶ ἐγὼ, ἐπιστρέφων εἰς τὴν κανονοστοιχίαν, νὰ

ἤ δώσω τὸ σύνθημα τοῦ πυροβολισμοῦ. Μετά τινα
λεπτὰ ἐφθάσαμεν εἰς ἄλλην κανονοστοιχίαν, ἣτις
δρυτο εἰς ἰκανὴν ἀπόστασιν ἐμπρὸς ἡμῶν καὶ ἐπυ-
ροβόλει. Οἱ Πρῶσσοι ἀκροβολισταὶ ἦσαν παρατεταγ-
μένοι μὲν μόλις ἑξακόσια βήματα ἐμπρὸς ἡμῶν, καὶ ἐ-
βλέπομεν ἄριστα πάσας τῶν τὰς κινήσεις. Εἶδον δὲ
πολλοὺς ἐκ τῶν δυστυχῶν τούτων νὰ ἐγείρωνται αἰ-
φνης, καὶ ἐν τῷ ἅμα νὰ πίπτωσιν ὀπίσω νεκροὶ, ἄλ-
λοι δὲ νὰ ἐπανέρχωνται τετραυματισμένοι.

Φρικτὸν ἦτον τὸ θέαμα τῶν ἐπιστρεφόντων κα-
θημαγμένων, ὠχρὸν ἐχόντων τὸ πρόσωπον καὶ τε-
ταμένον τὸ ὄμμα, αὐτῶν ἐκείνων οἵτινες πρὸ ἡμι-
σείας μόλις ὥρας γελῶντες ἐχλεύαζον τοὺς Γάλλους
καὶ τὰς σφαίρας αὐτῶν. Ὁ ὑγιὲς στρατὸς ἐδύνατο
νὰ τοὺς χλευάζῃ· ἀλλὰ τὰ θύματα αὐτῶν, οἱ ὑπὸ
τῶν σφαιρῶν ἐκείνων βληθέντες, ἀλλὰ ἔφερον πρό-
σωπα παρὰ τὰ τῆς χαρᾶς. Διὰ τοὺς μὴ λαβόντας
πληγὴν, μεθ' ὧν καὶ ἐγὼ εἶχον μέχρι τῆς στιγμῆς
ἐκείνης τὴν εὐτυχίαν νὰ συγκαταριθμῶμαι, μέγα εἶ-
ναι τὸ μάθημα! Τὸν πόνον καὶ τὴν λύπην ἔβλεπον
ἐξωγραφημένα εἰς τὴν ὄψιν ἐκείνου ὅστις πρὸ ὀλίγου
ἐφαίνετο νομίζων ὅτι τὸν κόσμον ὅλον διὰ τῶν ἔρ-
γων του θὰ ἐξεθάμβου καὶ θὰ συνεσχίαζεν. Ἦδη δὲ
τίνα δὲν κινεῖ εἰς δάκρυα οἴκτου! Καὶ ὅμως οἱ τραυ-
ματῖαι ἐμετροῦντο κατὰ χιλιάδας, καὶ ἐλέγετο ὅτι
ἔπεσαν τρεῖς ἕως τέσσαρες χιλιάδες, χωρὶς ν' ἀναλο-
γίζωνται οἱ λέγοντες, πόσαι συμφοραὶ, πόσαι τεθραυ-
σμένοι καρδίαι γονέων καὶ συγγενῶν περιέχονται εἰς

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

τὴν μικρὰν ταύτην λέξιν ἕως! Ὄταν δ' ὁ ἀριθμὸς δὲν ἔφθανε τοὺς χιλίους, τότε ὁ στρατὸς ἦτον πλήρης χαρᾶς, καὶ φαιδρὰν ἔχων τὴν ὄψιν, ἔλεγεν ὅτι δὲν εἶχε ζημίας. Ἦτον δὲ φυσικὸν τοῦτο. Εἴχομεν τοσοῦτον ἐθισθῆ ὅλοι εἰς τὴν περιφρόνησιν τῆς ζωῆς, ὥστε ἀληθῶς νομίζω ὅτι περισσότερο ἐμεριμνῶμεν ἂν θὰ ἔχωμεν καλὴν κλίνην τὸ ἑσπέρας, παρ' ἂν μετὰ μίαν στιγμὴν θὰ ἤμεθα ψυχροὶ καὶ ξηροὶ ὡς τὰ ξύλα, ἢ ἂν θὰ μᾶς μένη δύναμις ἰκανὴ ὥστε νὰ εἰπῶμεν ἀκόμη καμμίαν εὐφυΐαν. Ἴδου μαθήματα οὐδέποτε λησμονούμενα.

Μετ' ὀλίγον εἶδομεν τοὺς Γάλλους ἐξερχομένους ἐκ μικροῦ δάσους, καὶ ἀμέσως τοὺς Πρώσους ἀκροβολιστὰς ὀπισθοχωροῦντας ἐν τάξει. Ἀλλὰ δύο βολαὶ ἐκ τῆς κανονοστασίας παρ' ἣ ἰστάμεθα ἤρκεσαν ὥπως στείλωσι τοὺς Γάλλους πάλιν εἰς τὸ δάσος ὀπίσω· καὶ τοὺς Πρώσους ἀξιωματικοὺς εἶδομεν ἐπίσης συλλέξαντας εὐθὺς τοὺς στρατιώτας των εἰς πυκνὴν παράταξιν, καὶ εἰσχωρήσαντας εἰς τὸ δάσος καὶ αὐτοὺς ἐπὶ τὰ ἴχνη τῶν Γάλλων.

Τέλος, μετὰ τὴν ἀψιμαχίαν ταύτην, ἐξήλθομεν ἀπὸ τοῦ Egny καὶ ἀπὸ τῶν γεωμήλων του, καὶ μετέβημεν εἰς ἄλλο χωρίον, καὶ αὐτὸ οὐχὶ μακρὰν τοῦ Beaune κείμενον. Πάντες δ' ἐνομίζομεν ὅτι τὴν μεθαύριον οἱ Γάλλοι θὰ ἐπεχείρουν μέγα τι καὶ σπουδαῖον, διότι ἦτον ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἡ 2 Δεκεμβρίου, ἐπέτειος ἐπισήμων θριάμβων τῶν Γάλλων ἐπὶ Ναπολέοντος τοῦ Α'. Ἀλλὰ, πλὴν μικρῶν πυροβολισμῶν, οὐδὲν μέγα συνέβη.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Καὶ ὁμῶς συνέβη τι προξενῆσαν εἰς ἐμὲ βαθεῖαν ἀντύπωσιν. Ἐν ᾧ ἰστάμεθα, κατὰ τὸ σύνηθες, ἐντὸς αἴγρου, περιμένοντες νὰ ἔλθῃ καὶ ἡ ἡμετέρα σειρά πῶς ἀρχίσωμεν τὴν βροντώδη μετὰ τῶν Γάλλων συνδιάλεξιν, εἶδομεν ἐπανελθὸν ἐν τάγμα ἐκ τῆς μάχης, καὶ φέρον μεθ' ἑαυτοῦ πολλοὺς αἰχμαλώτους. Εἶπον ἤδη πῶς ἦσαν οἱ Γάλλοι αἰχμάλωτοι. Οἱ τοῦ στρατοῦ τῆς Αὐρηλίας κατὰ τοῦτο μόνον διέφερον, ὅτι ἦσαν τὸ πλεῖστον νεώτεροι, καί τινες μὲν πενιχρότερον, ἄλλοι δὲ φαντασικώτερον ἐνδεδυμένοι.

Μεταξὺ δὲ τῶν αἰχμαλώτων τούτων ἦσαν καὶ τρεῖς χωρικοὶ, οἵτινες κατηγγέλλοντο ὅτι εὐρέθησαν τυφλοῦντες τοὺς Πρώσσους τραυματίας. Τὸ τάγμα ἐστάθη ἐμπρὸς ἡμῶν, καὶ ἔθεσε τὰ ὅπλα εἰς πυραμίδας, καὶ συνῆλθον εἰς σύσκεψιν οἱ ἀξιωματικοὶ μετὰ τινῶν στρατιωτῶν οὓς ἐκάλεσαν ὡς μάρτυρας. Μετὰ πέντε λεπτά ἡ δίκη ἐπερατώθη, καὶ τοῦ θηριώδους κακουργήματος, ὡς φαίνεται, ἀποδειχθέντος, οἱ κακοῦργοι κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον.

Ὁ ἀξιωματικὸς τῆς ὑπηρεσίας τοῖς ἐγνωστοποίησε τῆς δίκης τὸ ἀποτέλεσμα, καὶ τοῖς ἔδωκεν ἄλλα πέντε λεπτά ἵνα ἀνατείνωσι τὸν νοῦν πρὸς τὸν πλάστην των. Καὶ οἱ μὲν δύο ἐκιτρίνισαν ὅταν ἤκουσαν τὴν ἀπόφασιν, ἀλλὰ δὲν εἶπον λέξιν· ὁ δὲ τρίτος ἔπεσεν εἰς τὰ γόνατα, καὶ ἤρχισε νὰ παρακαλῇ διὰ τὴν ζωὴν του. Ὁ ἀξιωματικὸς ὁμῶς ἔρριψεν εἰς αὐτὸν βλέμμα περιφρονήσεως, καὶ τῷ ἔστρεψε τὰ νῶτα.

Περίεργον πῶς πολλάκις καὶ εἰς τὰς σοβαρωτέρας

περιστάσεις παρεισδύει και αίσθητὸν γίνεται τὸ γελοῖον! Οὕτω και ἤδη εἰς ἡμᾶς, μᾶς ἐπῆλθε νὰ γελάσωμεν ὅτε εἶδομεν τὸν ἄθλιον τοῦτον ὅτι, μόλις ἀνεγερθεὶς, πρώτην ιδέαν εἶχε ν' ἀποτινάξῃ τὴν σκόνιν ἀπὸ τὰς περισκελίδας του!

Ἐν τούτοις ὁ ἀξιωματικὸς εἶχε παρατάξει ἐξ στρατιώτας, οἵτινες ἐγέμισαν τὰ ὄπλα των. Πλησιάσας δὲ τοὺς τρεῖς αἰχμαλώτους, τοὺς ἠρώτησεν ἂν θέλωσι νὰ τοῖς δεθῶσιν οἱ ὀφθαλμοί. Οὔτοι δ' ἀπεκρίθησαν ὅτι δὲν θέλουσι, και ἐστάθησαν τρέμοντες εἰς μίαν γραμμὴν ὁ εἰς πλησίον τοῦ ἄλλου. Τότε ἡ λέξις « πῦρ!!! » ἠκούσθη, και ἀντήχησεν ὁ κρότος τῶν ἐξ πυροβόλων, και ἡ αἵματηρὰ στρατιωτικὴ δικαιοσύνη εἶχεν ἐκτελεσθῆ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΙΕ. ΑΘΗΝΩΝ

Βαθμηδὸν ἡ μάχη ἐπαυσε, και ἡμεῖς ἐπεστρέψαμεν εἰς τὰ ἴδια. Ἡ δευτέρα Δεκεμβρίου εἶχε παρέλθει χωρὶς νὰ συμβῆ τι ἄξιον λόγου. Ἐπομένως ἐκινήσαμεν, ἴσως ὅμως οὐχὶ μόνον διὰ τοῦτον τὸν λόγον, τὸ ἑσπέρας τῆς αὐτῆς ἡμέρας, και ἐπροχωροῦμεν διὰ μεγάλων πορειῶν, και διὰ ψύχους δυναμένου και τὸ αἶμα αὐτὸ εἰς τὰς φλέβας μας νὰ παγώσῃ, πρὸς τὴν πόλιν τῆς Αὐρηλίας.

Μετ' οὐ πολὺ δ' ἐφθάσαμεν τὸν ἐχθρὸν, αὐτοὺς ἐκείνους οὓς εἶχομεν πολεμήσει ἐν Beaune, και ρίπτοντες αὐτοὺς ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον και ἀπὸ χα-

ακώματος εἰς χανάκωμα, ὧν μέγα πλῆθος εἶχον οἱ Γάλλοι, ἀφίχθημεν τέλος εἰς Αὐρηλίαν. Τὸ τρίτον σῶμα εἰσῆλθεν ἀμέσως εἰς τὴν πόλιν, καὶ κατέλαβεν ἐξήκοντα μεγάλα πυροβόλα καὶ πάμπολλα ἄλλα μικρότερα, προσέτι δὲ καὶ χιλιάδας αἰχμαλώτων, οἵτινες, ἂν καὶ τοῖς εἶχομεν δώσει δύο ὥρας ἵνα ἐξελθῶσι μετὰ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ἔμενον ὁμῶς εἰς τὰ καφρανεῖα ἐν πλήρει ἀδιαφορίᾳ.

Ἡμεῖς δὲ, μὴ εὐρίσκοντες τόπον εἰς Αὐρηλίαν, ἐπεστρέψαμεν εἰς Chevilly, μέγα χωρίον ἢ μικρὰν κώμην ἣν εἶχομεν κυριεύσει τὴν πρώτην ἐκείνην, καὶ ἣτις εἰσέτι ἔκαιεν. Ἐπειδὴ δὲ ἦτον ἐξώρας, ἐκοιμήθημεν εἰς τὸ πρῶτον δωμάτιον ὃ εὔρομεν ὀπωσοῦν ἐξησφαλισμένον κατὰ τῆς πυρκαϊᾶς, καὶ ὃ εὐτυχῶς κατωρθώσαμεν νὰ πληρώσωμεν ἀχύρου. Ἄς ἀναλογισθῶσι τὴν διαφορὰν ὅσοι κοιμῶνται εἰς μεγαλοπρεπεῖς κοιτῶνας καὶ ἐπὶ μαλακῶν στρωμάτων.

Τὴν πρώτην τῆς ἐπαύριον μόνον εἶδομεν ποῦ εὐρισκόμεθα. Τὸ πλῆθος τῶν πτωμάτων κατὰ τὰς ὁδοὺς ἀπεδείκνυε πόσον φονικὴ ἦτον ἡ μάχη τῆς προτεραίας. Ζῶν δὲν εὐρέθη οὐδεὶς, διότι καὶ οἱ ἐλαφρῶς μόνον τετραυματισμένοι, κείμενοι ἐπὶ τῆς χιόνης, ταχέως ἀπέθνησκον. Ἡμεῖς δὲ εἶχομεν τοσοῦτον ἀποσκληρυνθῆ πρὸς τὰ τοιαῦτα θεάματα, ὥστε δλίγον πλέον μᾶς συνεκίνουν.

Ἐνα δὲ δυστυχῆ εὔρομεν εἰς τὴν αὐλὴν τῆς οἰκίας ἐν ἣ κατελύσαμεν, ἔχοντα εἰς τὰς χεῖρας γράμμα τῆς ἐρωμένης του καὶ σφαῖραν θανάτου εἰς τὴν

καρδίαν του. Ὄταν ἔβλεπον δ' αὐτόν, μοὶ ἐπήλθεν εἰς τὸν νοῦν πόσοι καὶ πόσοι ἐντὸς τοῦ κόσμου καὶ μακρὰν τῶν κινδύνων τῆς μάχης, ψάλλουσιν ἐν τῇ ποιήσει τὸν θάνατον τοῦτον, καὶ λέγουσιν ὅτι τὸν ἐπιθυμοῦσιν!

Ἡ πρώτη ἡμῶν φροντίς ὑπῆρξε νὰ θάψωμεν ὅσους ἐδυνήθημεν τῶν νεκρῶν, καὶ μετὰ ταῦτα ἀπήλθομεν εἰς Λύρηλίαν, ὅπου ἐμέλλομεν νὰ μείνωμεν ἡμέρας τινὰς, ἵνα ἀναπαυθῇ ὁ στρατός· ἡ δὲ περαιτέρω καταδίωξις τῶν Γάλλων ἀνετέθη εἰς τοὺς Βαυαρούς.

Δυσάρεστον πρέπει νὰ ἦτο διὰ τοὺς Γάλλους τὸ θέαμα κατακτηθείσης τῆς πόλεως ἣν εἶχεν ἄλλοτε σώσει ἡ Jeanne d'Arc, καὶ τὰ πολυπληθῆ ἀγάλματα τῆς ἡρώιδος παρθένου τὰ κοσμοῦντα πανταχοῦ τὴν πόλιν ἔχοντα ἤδη εἰς τὰς χεῖρας τὴν πρωσικὴν σημαίαν, ἣν οἱ στρατιῶται ἡμῶν, χαιρεκάκως ἀλλὰ καὶ πῶς ὑπερηφάνως ἀστειευόμενοι, τοῖς εἶχον δώσει. Ἡ πόλις ἐφαίνετο ὡς ἐορτάζουσα. Τὰ ἐργαστήρια ἦσαν κεκλεισμένα ὡς τὰς κυριακάς· αἱ ὁδοὶ ἦσαν πλήρεις στολοφόρων διαβατῶν, περιδιαβαζόντων ἡσύχως ἀπὸ ἀγάλματος εἰς ἄγαλμα, καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ἀξιοθέατα τῆς περιέργου πόλεως.

Μεταξὺ αὐτῶν ἦτον καὶ ἡ μητρόπολις, οἰκοδόμημα λαμπρὸν καὶ ἀρχαῖον. Ὄτε δ' ἐπεσκέφθημεν αὐτὴν, ἀλλόκοτον καὶ ἀπροσδόκητον ὄραμα προσέβαλε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν. Εὐρέθημεν αἴφνης ἐντὸς τοῦ παραδείσου τοῦ Κορανίου! Μέχρι τοῦ ἀπωτά-

του βάθους τῆς ἐκκλησίας ἐκάθηντο σταυροποδητὶ ἐπὶ ταπήτων οἱ πιστοὶ τοῦ Μωάμεθ, τουρκικὴν φέροντες τὴν ἐνδυμασίαν. Οἱ τελευταῖοι μάλιστα ἐνεκρύπτοντο εἰς ὀμίχλην, ἣτις περιέβαλλεν ἐλαφρῶς τὰ πάντα, καὶ εἰς τὸ βάθος ἐπυκνοῦτο εἰς σκότος ἀποκρύπτον τὰ ἀντικείμενα· περίξ δὲ τῶν ὑπερμεγέθων κίωνων, οἵτινες ἀνεῖχον τὸν ἐν τῷ σκότει σχεδὸν ἀφανιζόμενον θόλον, ἔκαιον πυραὶ ἐφ' ὧν ἐπεκάθηντο λέβητες, τὸ μοιραῖον πιλάφι βεβαίως ἐμπεριέχοντες. Μεταξὺ δὲ τῶν πιστῶν ἐπλανῶντο αἱ Οὐρί, τοῦ παραδείσου αἱ κόραι, καὶ ἐν ἀποστάσει ἔλαμπον χρυσαῖ πύλαι καὶ στίλβουσαι στῆλαι, καὶ μεγάλα καὶ μικρὰ φῶτα ἐπὶ κηροπηγείων, βεβαίως τοῦ Προφήτου ὁ θρόνος.

Ἄλλὰ μὴ βλασφημῶμεν! Δὲν ἦσαν παράδεισος ὅ,τι ἐβλέπομεν, ἀλλ' ἡ κόλασις τῆς αἰχμαλωσίας! Μὴ ἔχοντες οἱ Πρῶσσοι τόπον ἱκανὸν δι' ἑλοῦς τοὺς αἰχμαλώτους, εἶχον θέσει εἰς τὴν μητρόπολιν τοὺς μὴ χριστιανοὺς ἐκ τῶν Ἀραβικῶν ταγματῶν. Οὗτοι δ' ἐμαγεύρευον ἐκεῖ τὴν τροφὴν των, καὶ αἱ ἀδελφαὶ τοῦ ἐλέους ἐπεσκέπτοντο τοὺς τετραυματισμένους. Τὸ ἱερὸν ἦτον ἀποκεκλεισμένον διὰ κιγκλίδων· εἰς τὴν ἐπίλοιπον ὅμως ἐκκλησίαν ἦσαν ἐλεύθεροι νὰ περιφέρωνται οἱ αἰχμάλωτοι.

Μετά τινων ἐξ αὐτῶν, ὅσοι ὠμίλουν τὴν Γαλλικὴν, συνωμίλησα, καὶ μοὶ ἔλεγον ὅτι μετὰ μεγίστης ἀνδρίας εἶχον ὁρμήσει εἰς τὴν ἔφοδον, καὶ ὅτι βεβαίως θὰ εἶχον νικήσει, χωρὶς τοῦ φοβεροῦ ἡμῶν

πυροβολικοῦ. « Πᾶσα βολή, μ' ἔλεγον, σ' εὕρισκει ὅπου καὶ ἂν ᾗσαι· καὶ ἡ πληγωθῆς ἢ ὄχι, ἀρκεῖ καὶ αὐτὸς τῶν τεμαχίων ὁ συριγμὸς διὰ νὰ σὲ ζαλίση καὶ νὰ σὲ ρίψη κατὰ γῆς. » Ὠραία μαρτυρία ἐξερχομένη ἀπὸ στόματος ἐχθροῦ.

ΙΣΤ΄.

Ἡ οἰκία εἰς ἣν κατοικοῦμεν δὲν μᾶς ἐφαίνετο ἀξία τῶν πορθητῶν τῆς Αὐρηλίας, καὶ εἶχομεν σκοπὸν νὰ τὴν ἀλλάξωμεν, ὅταν ἀπροσδόκητόν τι ἦλθε νὰ μᾶς διδάξη ὅτι ἡ πρόνοια ἔχει τοὺς ἰδίους σκοπούς της. Ἐν ᾧ ἐσπέραν τινὰ ἐκαθήμεθα εἰς τὸ πενιχρὸν ἡμῶν δωμάτιον, ἀφίνοτες τὴν ἀμυδρὰν λάμπριν μικροῦ κηρίου ν' ἀντανάκλαται ἐπὶ τῶν ποτηρίων ἄτινα ἔμενον κενὰ οἴνου, καὶ ἐμεμφόμεθα τὴν δυσμενῆ τύχην μας ἥτις εἰς τοιαύτην πόλιν, ἀντὶ νὰ μᾶς δώσῃ τοὺς δόμους τοῦ πλουσίου, μᾶς κατένειμε τὴν στέγην τοῦ πένητος, καὶ ἀντὶ οἴνου μᾶς ἐδαψίλευσεν ὄξος, εἰσέρχεται ὑπαξιωματικὸς καὶ μᾶς ἀναγγέλλει ὅτι εἰς τὸν κῆπόν μας οἱ στρατιῶται εὔρον μέγα ὑπόγειον πλήρες οἴνου, καὶ ἤρχισαν νὰ πίνωσιν ἐξ αὐτοῦ, αὐτὸς δὲ δὲν ἐδύνατο νὰ τοὺς ἀναχαιτίσῃ.

Ἐπορεύθημεν ἐπομένως πρὸς τὸ ὑπόγειον, καὶ εὔρομεν αὐτὸ ἀπέραντον· χωροῦντες δ' ἀπὸ αἰθούσης εἰς αἶθουσαν, καὶ πολλὰς ὑπερβάντες, δὲν ἐφθάσαμεν εἰς τὴν τελευταίαν, οὐδ' ἐβλέπομεν καὶ αὐτὴν, καὶ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

πλήν τούτου ὑπῆρχον καὶ πολλαὶ πλάγαι, ὅλαι
πλήρεις βαρελίων, τὰ δὲ βαρέλια πλήρη οἴνου.
Κατ' ἀρχὰς ἀπεβάλαμεν τοὺς στρατιώτας καὶ ἐ-
θέσαμεν σκοπὸν εἰς τὴν εἰσοδὸν· ἔπειτα δ' ἀνεφέρα-
μεν τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν ταγματάρχην, ὅστις διέταξε
να μείνωσι πρὸς τὸ παρὸν οἱ σκοποὶ, καὶ οὐδεὶς νὰ
εἰσέλθῃ. Μετ' ὀλίγον δ' ἔφθασε καὶ ὁ κύριος τῆς ἀ-
χανοῦς ἀποθήκης, καὶ μᾶς εἶπεν ὅτι, ἂν ἐμποδίσω-
μεν τὴν εἰς αὐτὸ εἰσβολὴν τῶν στρατιωτῶν, θὰ μᾶς
ἔστελλεν ἐκ τοῦ καλητέρου τοῦ οἴνου. Ἡμεῖς δὲ
τόσῳ μᾶλλον ὑπεσχέθημεν τοῦτο, καθ' ὅσον τοιαύτη
ἦτο καὶ τοῦ ταγματάρχου ἡ προσταγή.

Ἄλλὰ μετὰ τινὰς ἡμέρας, βλέποντες ὅτι ἐπρό-
κειτο ν' ἀναχωρήσωμεν ἐκεῖθεν, καὶ ὅτι ὁ οἶνος δὲν
ἤρχετο, ἐμηνύσαμεν εἰς τὸν ταγματάρχην ἂν δὲν
εἴχομεν τὴν ἄδειαν νὰ λάβωμεν οἱ ἴδιοι τὸ ὑποσχε-
θέν. Κατ' ἐντολὴν δὲ αὐτοῦ ἐλάβομεν ἓν βαρέλιον
Κονιάκ, καὶ ἓν Ἰσπανικοῦ οἴνου τῆς Ἀλικάντης. Πρέ-
πει δὲ νὰ ὁμολογήσω ὅτι τὸ εὐτυχὲς τοῦτο εὔρημα
πολλάκις ἐνίσχυσε τὰ πνεύματα ἡμῶν, ὡσάκις συνέ-
πιπτε νὰ ἐξασθενῶσι.

Λαβόντες λοιπὸν τὸ ὑγρὸν τοῦτο λάφυρον, ἐγκα-
τελείψαμεν νύχαριστημένοι τὴν κατοικίαν ταύτην,
μάλιστα διότι ἐμάθομεν ὅτι μετατιθέμεθα εἰς Cha-
teau la Mothe, παρὰ τὴν Αὐρηλίαν, τὸ δὲ ὄνομα
αὐτὸ μᾶς ὑπέσχετο πολυτελὲς κατάλυμα.

Καὶ τῷ ὄντι, ἀφ' οὗ διέβημεν τὸν Λείγηρα (Loire)
ἐπὶ λαμπρᾶς γεφύρας, μετὰ μικρὰν ὁδοιπορίαν ἐφθά-

σαμεν εἰς τὴν πλουσίαν ἔπαυλιν τοῦ κυρίου de la Mothe. Καὶ ὁ ἴδιος μὲν δὲν ἦτον ἐκεῖ· εἶχεν ὁμως ἀφήσει τὰ πάντα εἰς τὴν θέσιν των, καὶ κλίνας ἐχούσας χρυσοκέντητα τὰ καλύμματα, καὶ ὕλην δι' ἄριστα δεῖπνα.

Ἐννοεῖται ὅτι τὸ τελευταῖον τοῦτο κεφάλαιον ὑπῆρξεν ἡ πρώτη ἡμῶν μέριμνα, καὶ μᾶς παρετέθη μικρὸν πρόγευμα μέχρις ὅτου τὸ γεῦμα ἐτοιμασθῆ. Ἄλλὰ... τί τοῦτο; Ἡ σάλπιγξ; Ἀκούομεν καλῶς;... Ναι, εἶναι τὸ ἀνακλητήριον!.. Ἀφίνομεν λοιπὸν ἀτελές τὸ καλὸν πρόγευμα, καὶ λαμβάνοντες σχεδὸν ὀλόκληρον τὴν πεινάν μας πάλιν μεθ' ἡμῶν, ριπτόμεθα εἰς τοὺς ἵππους καὶ ἐπιστρέφομεν πρὸς τὴν Αὐρηλίαν, καὶ ἀπὸ ρυτῆρος τρέχοντος διευθυνόμεθα ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὁδοῦ τοῦ Λείγηρος πρὸς τὸ Blois.

Τοῦτο ἦτον σαλτηρόν. Καὶ οἱ τριακόσιοι Σπαρτιάται μετὰ τοῦ Λεωνίδου εἶχον φάγει εἰς τὰς Θερμοπύλας. Βεβαίως ἤξευρον ἐκεῖνοι ὅτι τὸ νὰ τρώγη τις σίδηρον ἔχων κενὸν τὸν στόμαχον δὲν εἶναι ὑγιές· πολλῶ δὴ μᾶλλον τώρα, ὅτε αἱ σφαῖραι τῶν ὀβουζίων κατήντησαν τόσον μεγάλαι! Μία δὲ ἰδέα ἔμενε νὰ μᾶς παρηγορῆ, ὅτι εἶχέ τις πάντοτε νὰ δαγκάσῃ τὸ χόρτον καὶ τὴν κόνιν, ὡς λέγει ὁ Ὅμηρος, ἂν ἦτον ἀνάγκη, ἢ νὰ ὑπάγῃ νὰ δειπνήσῃ εἰς τὰ Ἥλύσια.

Περὶ τὸ ἔσπερας δὲ, χωρὶς ν' ἀπαντήσωμεν Γάλλους, ἐφθάσαμεν εἰς Beaugency, πόλιν ἐπὶ τοῦ Λείγηρος. Ἐκεῖ δὲ εἶδομεν τοὺς Βαυκρούς ἐπιστρέφοντας ἐκ τῆς μάχης, καὶ ἐψιθυρίζετο μεταξὺ τῶν

Πρώσσων ὅτι δὲν εἶχον δείξει εἰς τοὺς Γάλλους ὅ-
την δραστηριότητα ἡμεῖς ἐδεικνύομεν, καὶ ἐπιστεύετο
ὁ τοιοῦτον, διότι οἱ Πρώσσοι λέγουσιν αὐτοὺς κα-
τητέρους χωρικοὺς παρά στρατιώτας. Ἐν τούτοις οἱ
αὐστραχεῖς εἶχον πολεμήσει δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, καὶ
εἶχον πάθει πολλά. Φθάσαντες δ' εἰς Beaugency,
εὗρον τὰ πυροβόλα ἡμῶν κλείοντα ἐντελῶς τὴν ὁ-
δὸν, καὶ ἀλλήλως κωλυόμενοι, οὐδ' αὐτοὶ οὐδ' ἡμεῖς
ἐδυνάμεθα νὰ προχωρήσωμεν.

Ἐπειδὴ ὅμως ἔπρεπε νὰ εὑρεθῇ διέξοδος, ἐστά-
θημεν ἡμεῖς, καὶ ἤρχισαν αὐτοὶ ἀνά εἰς νὰ διέρχων-
ται διὰ τῶν κανονίων, καὶ οὕτω μόλις περὶ τὸ με-
σονύκτιον ἐδυνήθημεν καὶ ἡμεῖς νὰ κινηθῶμεν, καὶ
στραφέντες περὶ ἡμᾶς αὐτοὺς νὰ ἐπαγέλθωμεν εἰς
μικρὸν καὶ μὴ πολὺ ἀπέχον χωρίον.

Οὐδὲν ἀπαυθεῖ τοσοῦτον, ὅσον τὸ νὰ μένη τις ἐπὶ
ὥρας ὀλοκλήρους ἐπὶ τοῦ ἵππου χωρὶς νὰ δύναται
νὰ κινηθῇ. Τὰ νεῦρα ἡμῶν τότε κατάντων τοσοῦτον
εὐαίσθητα, ὥστε καὶ ὁ ἐλάχιστος κρότος ἀπετέλει
καὶ ἐπὶ τοῦ σώματος καὶ ἐπὶ τοῦ νοῦς δυσάρεστον
αἴσθησιν, καὶ πυρετὸς ἐπήρχετο, καὶ κατελάμβανε
τὰς κεφαλὰς καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς, οἵτινες ἔκαιον.
Ποσάκις εὑρέθημεν εἰς τὴν αἰσθητικὴν ταύτην κατά-
στασιν, καὶ πόσον ὑπεφέραμεν! Ἡ μόνη θεραπεία
συνίστατο εἰς καλὸν ὕπνον μιᾶς νυκτός.

Τὸ χωρίδιον εἰς ὃ κατελύσαμεν ἐκαλεῖτο Aunay·
εἰς ἡμᾶς δὲ τοὺς ἀξιωματικοὺς πάντας ὁμοῦ ἐδόθη
μεγάλῃ τις ἔρημος οἰκία εἰς αὐτὸ κειμένη. Ὁ οἰκο-

δεσπότης αὐτῆς εἶχε τὴν κακίαν καὶ τὴν ἀνοησίαν νὰ κλειδώσῃ τὴν θύραν, ὥστε ἠναγκάσθημεν διὰ τῆς βίας καὶ δι' οὐκ ὀλίγων προσπαθειῶν ν' ἀνοίξωμεν τὴν μεγάλην πύλην τῆς εἰσόδου. Ἄλλ' ἡ θύρα τοῦ δωματίου ἦτον ἰσχυρά, καὶ ἀντέστη ἐπὶ πολὺ. Μέχρι τέλους ὅμως ἐνέδωκε καὶ ἐθραύσθη τὸ κάτω τέταρτον αὐτῆς, καὶ ἠναγκαζόμεθα ἡμεῖς ὡς σκώληκες νὰ εἰσέρπωμεν διὰ τῆς ὀπῆς ταύτης.

Εὐτυχῶς ὅμως εἰς τὸ δωμάτιον τοῦτο εἶχον ἐναποτεθῆ καὶ ἐφυλάττοντο τὰ στρώματα τῆς οἰκίας, ὥστε ὠφελήθημεν ἐξ αὐτῶν, εὔρομεν ἀνάπαυσιν ὑπὲρ τὴν συνήθη, καὶ ἐκοιμήθημεν ὄνειρευόμενοι τὰς καλὰς κλίνας καὶ τὸ ἐκλεκτὸν δεῖπνον ἃ θὰ εἶχομεν ἐὰν εἶχομεν μείνει ἐν Chateau la Mothe.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Τὴν δ' ἐπιούσαν ἐθαίνομεν βραδέως καὶ ἡσύχως, διερχόμενοι αὐθις διὰ τοῦ Beaugency, ὅτε αἰφνης ῥαγδαῖος πυροβολισμὸς ἐξερράγη ἐμπρὸς ἡμῶν. Καὶ τοῦτο μὲν δὲν ἦτο τίποτε ξένον, ἀλλὰ τὸ πάσης ἡμέρας καὶ πάσης στιγμῆς ἄκουσμα. Ἄλλ' ὅταν καὶ ἡ ἡμετέρα σάλπιγξ ἀνέκρουσε τὸ πολεμιστήριον, τότε ὅλα τὰ βλέμματα ἀντεφλέχθησαν, διότι ἤρχετο καὶ ἡ ἐδική μας σειρά νὰ κατέλθωμεν πάλιν εἰς τὸν χορόν. Ὁρέξαμεν δὲ εἰς ἀλλήλους τὰς χεῖρας, ὡς συνηθίζεται, ἵνα εὐχηθῶμεν κατευόδιον εἰς ὄντινα ἐξ ἡμῶν ἤθελεν ἀπέλθει διὰ τὴν μεγάλην ὁδοιπο-

ίαν, καὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἡ ζωὴ ἡμῶν ἀνῆ-
εν εἰς τὸν Βασιλέα.

Ἡ κανονοστοιχία μου ἐξῆλθε τῆς ὁδοῦ πρὸς τ' ἀ-
ιστερά, καὶ ἐσπεύδομεν μετὰ μεγίστης ταχύτητος
πρὸς τὰ νῶτα μικροῦ λόφου ὅστις ἔμελλε νὰ μᾶς
ἀρύπτῃ ἀπὸ τῶν Γάλλων τὰς ὄψεις, μέχρις οὗ παρα-
ταχθῶμεν ἐπὶ τῆς ὀφρύος αὐτοῦ. Οἱ Γάλλοι, ὡς
πάντοτε, ἐπυροβόλουν πολὺ μακρὰν ὥστε αἱ σφαι-
ραι αὐτῶν ἀντὶ νὰ προσβάλλωσιν ἐκείνους καθ' ὧν
ἐσφενδονίζοντο, προσέβαλλον ἡμᾶς τοὺς ἵσταμένους
ὀπίσω αὐτῶν.

Τὴν στιγμὴν ταύτην οἱ Γάλλοι ἐπυροβόλουν διὰ
μυδροβόλων Schrapnells, ὧν τὰ δέματα ἐθραύοντο
ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν ἡμῶν, ἀφίγοντα ὡραῖον μικρὸν
νέφος, ἀγέλην ὁμοιάζον λευκῶν περιετρεῶν, καὶ κατα-
πέκταν σφαιρὰς αἵτινες ἐσύριζον εἰς τὰ ὦτά μας,
αἵτινες ὅμως οὐδένα ἔβλαψαν ἐξ ἡμῶν.

Ὅταν δ' ἐφθάσαμεν εἰς τοῦ λόφου τὴν κορυφὴν,
χάλαζα μᾶς ὑπεδέχθη σφαιρῶν ἡ δὲ συρίζουσα μου-
σικὴ ἥτις τὰς συνώδευεν ἦτον τοιαύτη, ὥστε ὅστις
τὴν ἤκουσε τὴν στιγμὴν ἐκείνην, δι' ὅλης τῆς ζωῆς
του δὲν τὴν λησμονεῖ διὰ πολλοὺς δ' ὑπῆρξε τὸ νε-
κρώσιμον μέλος.

Καὶ ἡμεῖς ὅμως δὲν εἶχομεν ἔλθει νὰ παίξωμεν.
Ἄμα ἀναβάντες ἐστρέψαμεν τὰ πυροβόλα καὶ τὰς
δυνάμεις ἡμῶν ἐπὶ οἰκίας ἥτις ἵστατο ἀπέναντι ἡ-
μῶν, καὶ ἦν τὸ ἡμέτερον πεζικὸν μάτην ἐπροσπά-
θει νὰ καταλάβῃ. Μετὰ τὴν τρίτην δὲ βολὴν ἦν τῆ

ἐπέμψαμεν, ἤρξατο ἡ οἰκία πυρπολουμένη, καὶ οἱ Γάλλοι ἐξήρχοντο. Ἐπειτα δ' ἐδείξαμεν τοὺς ὀδόντας εἰς τὰς γαλλικὰς κανονοστοιχίας, αἵτινες ἦσαν ἐν μέρει παρατεταγμένοι ὀπίσω ὀχυρωμάτων. Καὶ ἐσκόπευον μὲν καὶ αὐτοὶ ἄριστα, καὶ, ὡς ἔλεγον οἱ εἰδότες, πολὺ ἀκριβέστερον παρὰ οἱ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ ἐν Vionville, ὅπερ καὶ εὐεξήγητον εἶναι, διότι οἱ πυροβολισταὶ οὓς εἶχομεν ἀπέναντι ἡμῶν ἦσαν οἱ ἐκ τῶν πλοίων ληφθέντες· οὐχ ἦττον ὅμως τοῖς ἀπεδείχθη ὅτι αἱ πρωσσικαὶ βόμβαι ἐξετέλουν τὸ ἔργον τῶν καλλίτερον τῶν ἐδικῶν τῶν, αἵτινες τῷ ὄντι ἔφθανον ἀκριβῶς, ἐνέσκηπτον πλησίον ἡμῶν, ἀναγγέλλουσαι, ὡς ἦτον ἐπόμενον, ἀφευκτον θάνατον, ἐσιώπων ἐπὶ μίαν στιγμὴν, καὶ ἔπειτα ἐξερρήγνυντο σφενδαμίζουσαι τὰ τεμάχιά τῶν καθεύτως εἰς τὸν ἀέρα, χωρὶς να μᾶς βλάψωσιν. Ἐγνωεῖται ὅμως ὅτι ὅλαι θᾶν ἦσαν τόσον ἡμεραι, καὶ πολ-
λαὶ ἐδάγκανον.

Ἄφ' οὗ δ' ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ἀντηλλάξαμεν τοὺς μύδρους ἡμῶν πρὸς τοὺς τῶν Γάλλων, χωρὶς ὀριστικοῦ καὶ ταχέος ἀποτελέσματος, ἐπροχωρήσαμεν ὑπὸ τῶν Γάλλων τὸ πῦρ, καὶ ἐπανελάβομεν πάλιν ἐξ ἀρχῆς τὰ αὐτά. Ἄλλ' ἐκεῖνοι φαίνεται ὅτι δὲν ἐνόησαν τὴν προσέγγισιν ἡμῶν, καὶ ἐπέμενον κατασκάπτοντες τὸν τόπον ἔνθα ἰστάμεθα κατ' ἀρχάς, ἐν ᾧ ἡμεῖς, πολεμοῦντες ὑπὸ τὴν σκιάν τῶν βολῶν τῶν, καὶ ὀλίγον ἐνοχλούμενοι ὑπ' αὐτῶν, ἐδυνάμεθα ὀπωσοῦν ν' ἀναπνεύσωμεν. Οἱ Γάλλοι δ' ἐξ ἐναντίας

ἀπώλεσαν μετ' ὀλίγον τὴν ἀναπνοὴν, καὶ ἔστρεψαν τὰ νῶτα.

Ἐπανακάμπτοντες δ' εἰς τὰ ἴδια, μετὰ δυσκολίας ἐδυνήθημεν νὰ διέλθωμεν διὰ τῆς πρώτης θέσεως τῆς κανονοστοιχίας ἡμῶν, τόσον τὸ ἔδαφος ἦτον κατάρτυτον καὶ ἀνεστραμμένον ὑπὸ τῶν γαλλικῶν σφαιρῶν. Τὴν δ' ἐπιοῦσαν, διελθόντες διὰ τῶν θέσεων ἃς κατεῖχον οἱ Γάλλοι, εὔρομεν ἐκεῖ πυροβόλα τινὰ ἀνάσκελα κατακείμενα, καὶ πλῆθος ἀνδρῶν καὶ ἵππων νεκρῶν πανταχοῦ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους.

Αὕτη ἦτον ἡ μάχη ἡ καλουμένη τοῦ Beangency, ἣτις κατὰ τὰς τότε γαλλικὰς ἐφημερίδας ὑπῆρξεν ἡ τελευταία ἀπόπειρα τοῦ στρατοῦ τῆς Αὐρηλίας ἵνα ἀνακτήσῃται τὴν πόλιν ἧς ἦν ἐπώνυμος, καὶ ἐκεῖθεν σπεύσῃ εἰς βοήθειαν τῆς πρωτεύουσας.

Δὲν πρέπει δὲ νὰ παραλείψω ἐνταῦθα ἐν ἐπεισόδιον συμβάν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Πρὸς τὴν ἀριστερὰν ἡμῶν πλευρὰν ἦτον παρατεταγμένη Βαυαρικὴ κανονοστοιχία, ἣτις ἐκανονοβόλει μεθ' ὑπερβολικῆς ταχύτητος· ἀποτέλεσμα δὲ τούτου ἦν ὅτι ἐξήντησε μετ' οὐ πολὺ τὰ ἐφόδιά της. Τότε δ' ἐλθὼν πρὸς ἡμᾶς ὁ λοχαγὸς αὐτῆς, μᾶς ἐζήτησε βολὰς, καὶ ἡμεῖς τῷ ἐδώκαμεν δύο ἀμάξας πλήρεις αὐτῶν. Δυστυχῶς ὅμως διὰ τὸν λοχαγὸν, εἶδε τὸ πρᾶγμα ὁ ἡμέτερος συνταγματάρχης, ὅστις ἦν γνωστὸς ἐπ' αὐστηρότητι, καὶ πορευθεὶς ἀμέσως πρὸς αὐτὸν τῷ εἶπε·—«Κύριε λοχαγέ, εἰμὶ ὁ συνταγματάρχης τῶν κανονοστοιχιῶν τούτων, καὶ ὡς ἀνώτερός σας σᾶς

διατάττω νὰ πυροβολῆτε ἤττον ταχέως. Ἡμεῖς δὲν φέρομεν μεθ' ἡμῶν τόσας σφαίρας ὥστε νὰ τὰς χαρίζωμεν εἰς ἀνθρώπους οἵτινες τὰς σκορπίζουσιν. Ἐμάθομεν νὰ κάμνωμεν καλητέραν χρῆσιν αὐτῶν. Σᾶς παρακαλῶ νὰ μὴ μοὶ δώσητε καὶ πάλιν ἀφορμὴν νὰ σᾶς ἐπιπλήξω.» Χαιρετήσας δ' ὁ λοχαγὸς στρατιωτικῶς, ἀπεκρίθη·—«Κατὰ τὰς διαταγὰς σας, Κύριε συνταγματάρχα.» Ἐν ᾧ δ' οὗτος τῷ ἔστρεψε τὰ νῶτα ἀπομακρυνόμενος, προσελθὼν στρατιώτης πρὸς τὸν λοχαγὸν νὰ τῷ ἀναφέρῃ τι, τὸν ὠνόμασε «Βασιλικὴ Ὑψηλότης.» Τότε ὁ συνταγματάρχης ἠρώτησέ τινα τίς ἦτον ὁ λοχαγὸς του, οὗτος δ' ἀπεκρίθη ὅτι ἦτον ὁ πρίγκιψ Λουδοβίκος τῆς Βαυαρίας. Ἀμα δὲ τοῦτο ἀκούσας, ἐπέστρεψε πρὸς τὸν λοχαγὸν, καὶ καταβάς τοῦ ἵππου, ἐχαιρέτησεν αὐτὸν βαθέως καὶ τῷ εἶπε· «Μὲ συγχωρεῖτε, Ὑψηλότης.» Ὅτε σᾶς ἀπέτεινον τοὺς λόγους ἐκεῖνους δὲν ἤξευρον τίς εἴσθε. Οὐχ ἤττον ὁμῶς ἐπιδένω εἰς αὐτούς.» Ἡ εὐσταθὴς αὕτη διαγωγὴ του πολὺ μᾶς νύχαρίστησε.

III.

Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ καιρὸς ὅστις παρήλθεν ἀφ' ὅτου ἀφήσαμεν τὴν Αὐρηλίαν μέχρις οὗ ἀφίχθημεν εἰς le Mans ὑπῆρξε δι' ἡμᾶς ὁ σκληρότερος ὄλου τοῦ πολέμου. Ἡμεθα εἰς τὴν καρδίαν τοῦ δριμυτάτου χειμῶνος, καὶ πᾶσαι αἱ ἀναμνήσεις μου διασταυροῦνται ὑπὸ λευκῶν ἀγρῶν, θουελλῶν, χιόνος, σκυθικοῦ ψύ-

χους· ὥστε ἐδυνάμεθα σχεδὸν νὰ εἰπῶμεν ὅτι ἐλά-
βομεν πείραν τῆς εἰς Ῥωσσίαν ἐκστρατείας τοῦ Να-
πολέοντος κατὰ τὸ 1812.

Πλὴν δὲ τούτου μετὰ τὴν Αὐρηλίαν οἱ κάτοικοι
ἐγίνοντο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐχθρικοὶ καὶ σκλη-
ροτράχηλοι, ὥστε καθ' ἡμέραν εἶχομεν νὰ τοῖς ἐκ-
βιάζωμεν τὸν ἄρτον. Τοῦτο δὲ καὶ ἡμᾶς δὲν καθίσα
ἡμερωτέρους, καὶ ἐξ ἐναντίας ἤρχιζε ν' ἀναβράζει ὁ
θυμὸς εἰς τὰ στήθη μας, ὥστε ἡ ἐλαχίστη αὐτῶν
ἀντίσασις νὰ ἔχη ὀλέθρια ἀποτελέσματα δι' αὐτούς.
Συνήθως οὐδὲ κ' ἂν προσείχομεν πλέον εἰς τοὺς κα-
τοίκους, ἀλλ' ἀνοίγοντες διὰ τῆς βίας ὅ,τι ἦτον ὑπὸ
κλειθρα, ἐλαμβάνομεν ὅ,τι ἐχρειαζόμεθα, καὶ ἡτοι-
μάζομεν οἱ ἴδιοι τὴν τροφὴν ἡμῶν. Ἄν δὲ δὲν εὐρί-
σκομεν ἄνθρακας ἢ ξύλα, ἡ πρώτη προστυχοῦσα
τράπεζα μᾶς ἦσκε διεσκομμένη εἰς τὴν φωτιάν.

Πολλάκις ὅμως ἦσαν τὰ χωρία ἐγκαταλειμμένα,
μάλιστα ὅσα ἔκειντο εἰς τὰ πεδία τῆς μάχης· τότε
δ' ἔπρεπεν οὐχ ἦττον νὰ καταλύωμεν εἰς αὐτὰ, εἰ
καὶ πυρπολούμενα, καὶ πλήρη τραυματιῶν καὶ πε-
φονευμένων, διότι ἡ πρώτη ἀνάγκη ἦτον νὰ ζητῶμεν
σκέπην κατὰ τοῦ χειμῶνος.

Ἐν τῶν χωρίων τούτων οὐδέποτε θὰ λησμονήσω.
Ἦτον ἡμέρα μάχης, τοῦ Δεκεμβρίου ἡ 11^η καὶ τῆς
ἐβδομάδος κυριακή. Τὸ πεζικὸν εἶχε πολεμήσει δι' ὅ-
λης τῆς ἡμέρας, καὶ τὸ ἑσπέρας ἠνώθημεν μετ' αὐ-
τοῦ εἰς μεγάλην κατὰ τῶν Γάλλων ἔφοδον. Ὅτε δὲ
τὴν νύκτα ἐπεστρέφομεν, ἀπηυδημένοι μέχρι θανά-

του, είχομεν νὰ καταλύσωμεν εἰς τὸ χωρίον Ville-
marceau, καῖον εἰσέτι ἐκ τῆς μάχης τῆς ἡμέρας,
καὶ πλήρες νεκρῶν καὶ θνησκόντων. Εἰς τὰς ὁδοὺς
αὐτοῦ ἔκειντο τὰ πτώματα καὶ ἔρρεε τὸ αἷμα. Ἀ-
πηντήσαμεν δὲ καὶ Γαλλικὴν σημαίαν εἰς τὸν βόρ-
βορον κυλιομένην, ἀλλὰ τοσοῦτον μεμιασμένην, ὥςτε
οὐδεὶς ἠθέλησε νὰ τὴν λάβῃ. Μετὰ πλείστης προσο-
χῆς καὶ κόπου ἐπροσπαθοῦμεν νὰ διέλθωμεν τὰς ὁ-
δοὺς, χωρὶς νὰ πατῶμεν ἐπὶ τῶν νεκρῶν. Ἐνίοτε ὁμως
οἱ τροχοὶ τῶν πυροβόλων ἡμῶν ἔτρυζον περῶντες ἐπὶ
σκοτεινοῦ ὄγκου κειμένου κατὰ γῆς, καὶ οὐ σπανίως
μᾶς ἐφαίνετο ὅτι καὶ ὀξεῖα φωνὴ ἐξήρχετο ἐξ αὐτοῦ.

Τέλος δ' ἐφθάσαμεν εἰς μεγάλην πλατείαν, ὅπου
ἐστήσαμεν τὰ πυροβόλα, καὶ οἱ ἴδιοι ἐπορεύθημεν
εἰς τὴν οἰκίαν τὴν μάλλον ἀπομεμακρυσμένην τῆς
πυρκαϊᾶς ἵνα κοιμηθῶμεν. Συνέκειτο δ' ἡ οἰκία αὕτη
ἐκ μιᾶς μόνοῦ μεγάλης αἰθούσης, ἣτις ἦτον πλήρης
ἀχύρου εἰς ὕψος ὑπὲρ τὸν ἥμισυν πῆχυν. Ἀγαθῆ τύ-
χη! ἐλέγομεν, καὶ ἠτοιμαζόμεθα νὰ κατακλιθῶμεν.
Παράδοξον ὁμως μᾶς ἐφάνη ὅτι ὑπὸ τὸ ἄχυρον ἠσθάν-
θημεν ὅτι ὑπῆρχον μεγάλαι δοκοί· ἀλλ' οὐδ' αὐτὰς
οὐδὲ τὸ τῆς παροιμίας «ψύλλους εἰς τ' ἄχυρα» εἴχο-
μεν τότε νὰ ἐξετάζωμεν. Ἐπέσαμεν ἐπομένως νὰ
κοιμηθῶμεν.

Τὸ κατ' ἐμὲ, ὁμολογῶ ὅτι εἶχον ἰδίας τινὰς ιδέας
καὶ ὑποψίας περὶ τῶν ξύλων ἐκείνων· ἀλλὰ μὴ θέλων
νὰ ταράξω τὴν ἡσυχίαν τῶν ἄλλων, οὐδὲν εἶπον,
καὶ ἀπεκοιμήθην ὁ ἴδιος μετ' ὀλίγον. Τὴν δ' ὕστε-

αίαν, ἐγερθέντες, καὶ ἐπὶ τοῦ ἀχύρου καὶ τῶν ξύλων πατοῦντες, ἐξήλθομεν, καὶ εἶδομεν εἰς τὴν αὐτὴν τῆς οἰκίας πλῆθος ἐσχισμένων Γαλλικῶν στολῶν, καὶ μέλη ἀνθρώπινα, χεῖρας καὶ πόδας, ὧν λειπον οἱ ἰδιοκτῆται. Τοῦτο ἔρριπτεν ὑποπτον φῶς ἐπὶ τῶν ξύλων τοῦ κοιτῶνος ἡμῶν· καὶ ὅταν ἠρώτησα καὶ τοὺς ἄλλους τί ἐσκέπτοντο περὶ αὐτῶν, μοὶ ὠμολόγησαν ὅτι καὶ αὐτοὶ τὴν χθὲς, πρὶν ἢ κλείσωσι τοὺς ὀφθαλμοὺς, τὰ αὐτὰ εἶχον συλλογισθῆ ὡς κ' ἐγὼ, δηλαδὴ ὅτι αἱ δοκοὶ ἐκεῖναι ἦσαν... πτώματα! Οὐδεὶς ὅμως ἐτόλμησε ν' ἀνασηκώσῃ τὸ ἄχυρον, καὶ ἔμεινε τοῦτο μυστήριον.

ΙΘ'.

Οὕτως ἐπροχωροῦμεν κυριεύοντες τὸν τόπον βῆμα πρὸς βῆμα, καὶ πορθοῦντες πόλιν κατὰ τὴν πόλεως. Παρήλθομεν τὸ Blois, πόλιν ἱκανῶς μεγάλην, ἔχουσαν ἀνάκτορον Φραγκίσκου τοῦ Α' ἐπὶ τοῦ Λείγηρος, καὶ ἐμείναμεν ἡμέρας τινὰς πολεμοῦντες ἐμπρὸς τοῦ Vendôme. Ἐπειτα δὲ σχεδὸν πάντοτε εἰς τὰς μάχας ταύτας ἔταττεν ἡμᾶς ἡ κακὴ ἡμῶν τύχη εἰς τὰς ἐφεδρείας, ὅπου εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ μένωμεν ἐν ἀπραξίᾳ ἐκτεθειμένοι εἰς τὸ γαλλικὸν πῦρ, καθὼς οἱ Σπαρτιᾶται εἰς τὰς Πλαταιάς. Ὅστις μετέσχε τοῦ κατὰ τῶν Γάλλων πολέμου ἤξεύρει ὅτι ἡ κινδυνωδὴ θέσις ἦτον ὀπίσω τῆς γραμμῆς μᾶλλον παρά ἐν αὐτῇ, διότι οἱ Γάλλοι, ὡς σκοπεύουσι, σέλλουσι τὰς

περισσότερας τῶν σφαιρῶν αὐτῶν πέραν τοῦ σκοποῦ.

Οἱ ἀγῶνες ἡμῶν κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας ἦσαν ἐξ ἐκείνων οἵτινες προῦκάλουν τὸν πυρετόν. Μίαν ἐξ αὐτῶν, τοῦ Δεκεμβρίου τὴν 15^{ην}, ἀφ' οὗ δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἔμεινα θερμαινόμενος εἰς τὸ πῦρ τῶν γαλλικῶν πυροβόλων, τὸ ἑσπέρας εὐρέθημεν πρὸ τῆς πόλεως Romainville, ἣτις ἦτον τοσοῦτον πλήρης, ὥστε ἦτον ἀδύνατον νὰ διέλθωμεν δι' αὐτῆς. Πλὴν δὲ τούτου, ἐπειδὴ ἡ μάχη δὲν εἶχε τελειώσει εἰσέτι, ἐκρίθη καλὸν νὰ μᾶς ἔχωσι προχείρους, δι' ὃ καὶ ἐμείναμεν ὑπὸ τὰ ὄπλα ἐκτὸς τῆς πόλεως. Λεπτῆ χιῶν ἔπιπτεν ἀπὸ σκοτεινοῦ τοῦ οὐρανοῦ, εἰς ὃν οὐδὲν ἄστρον ἐφαίνετο.

Εἰς τὴν δυσχερέστατον ταύτην θέσιν ἐπεριμείναμεν ἐπὶ ἐξ ἢ ἑπτὰ ὥρας, μέχρι βαθείας νυκτός. Ἡ θερμὴ πρὸ πολλοῦ μοὶ εἶχεν ἐπέλθει μετὰ τοῦ ἀγληροτάτου τῶν νεύρων ἐρεθισμοῦ. Ἐν ᾧ τὸ ψῦχος ἦτον δριμύ, ἡ κεφαλὴ μου ἔκαιε, δίψα ἀνυπόφορος μοὶ ἐξήραινεν τὸ στόμα, καὶ ἡ πίπτουσα χιῶν ἀνελύετο ἐπὶ τῆς γλώσσης μου ἦν τῆ ἔτεινον, καὶ ἦτις εὐθὺς ἐξηραίνετο πάλιν (1).

Ἐν τέλει μᾶς ἐδόθη ἡ διαταγὴ ν' ἀναχωρήσωμεν, καὶ διαβάντες διὰ τῆς πόλεως, εἰσῆλθομεν εἰς μικρὰν ὁδὸν ἄγουσαν διὰ τῶν ἀγρῶν. Τὸ ἔδαφος ὅμως ἦτον τοσοῦτον διάβροχον καὶ μαλακὸν, ὥστε αἱ ἡμίσεις τῶν

(1) Ἴδου τὰ προανακρούσματα τῆς ὀλεθρίας νόσου ἣτις μεχρι τέλους ἀνήρπασε τὸν νεαρὸν συγγραφέα.

ἄμαξων ἡμῶν ἐκόλλησαν, καὶ δὲν ἐδυνάμεθα νὰ τὰς ἀνασπάσωμεν. Ἐγκατελείφθη λοιπὸν ἐκεῖ εἰς ἀξιωματικὸς μετ' αὐτῶν, καὶ ἐγὼ μετὰ τοῦ λοχαγοῦ ὠδηγήσαμεν μετὰ μεγίστων κόπων τὰς λοιπὰς πέραν τῶν ἀγρῶν πρὸς τὸ χωρίδιον Villebougou, ὅπου ἐζητήσαμεν καὶ εὔρομεν σταύλους διὰ τοὺς ἵππους, καὶ οἱ στρατιῶται εὔρον δι' ἑαυτοὺς καταλύματα. Ἡμεῖς δ' ἐπορεύθημεν πάλιν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ χωρίου, πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ἄμαξων ἃς μᾶς ἔστελλεν ὁ μείνας ὀπίσω ἀξιωματικὸς, καὶ περὶ ὧν ἐφροντίζομεν ἅμα ἔφθανον.

Τέλος δὲ, ἀφ' οὗ ἀνεχώρησε καὶ ὁ λοχαγός μου, καὶ διετέθη καὶ ἡ τελευταία ἄμαξα, ἀπεφάσισα νὰ ὑπάγω καὶ ἐγὼ εἰς ἀναζήτησιν κλίνης. Ἀλλ' ἦτον νύξ βαθεῖα, καὶ οὐδὲ ιδέαν εἶχον ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνης. Ἐν τῷ δ' ἐπορευόμενῳ διὰ τῶν ὁδῶν ζητῶν θέσιν, κατ' ὀλίγον αἱ δυνάμεις μου ἔργισαν νὰ μ' ἐγκαταλείπωσι, σκότος ἔχειτο περὶ τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ τὰ γόνατά μου ἐκάμπτοντο ὡς ὑπὸ μέγα βάρος. Ἀλλ' ἐνθυμηθεῖς ὅτι ἐὰν ἔπιπτον ἐπὶ τῆς χιόνος, δὲν θὰ ἔβλεπον πλέον τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, καὶ συλλέξας τὰς ἐναπολειπομένας δυνάμεις μου, διηυθύνθην πρὸς μικρὰν καλύβην, ὅπου ἅμα εἰσελθὼν, ἔπεσα ἀναίσθητος.

Πόσον καιρὸν ἔμεινα οὕτω δὲν ἤξεύρω· δὲν πιστεύω ὅμως νὰ ἦτον μακρὸς. Ἡ θερμότης μεγάλης πυρᾶς ἥτις ἔκαιεν ἐν τῇ καλύβῃ μ' ἐπανεφέρεν. Ἐκεῖ ἦσαν δύο τῶν ἡμετέρων στρατιωτῶν καὶ εἰς

χωρικός, καὶ οὗτοι μοὶ προσέφεραν ἄρτον καὶ ζωμὸν ζεστόν. Ἐξ αὐτῶν ἠρύσθην νέας δυνάμεις, καὶ εὐχαριστήσας αὐτοὺς διὰ τὰς φροντίδας των, ἐπανελάβα τὸν δρόμον μου μέχρις οὗ ἔφθασα εἰς τὴν κατοικίαν ἣτις εἶχε προσδιορισθῆ δι' ἡμᾶς.

Ἐκεῖ εἰσελθὼν, εἶδα εἰς μεγάλην αἴθουσαν καθήμενον πρὸ τῆς ἐστίας χωρικὸν μετὰ δύο θυγατέρων του. Ἡ μία ἐξ αὐτῶν ἅμα μὲ εἶδε βαδίζοντα ἀβεβασίως διὰ κλονουμένου βήματος καὶ κάτωχρον, προσέδραμε, καὶ λαβοῦσά με ἐκ τῆς χειρὸς, μὲ ἠνάγκασε νὰ τὴν ἀκολουθήσω εἰς ἄλλο δωμάτιον, καὶ νὰ καθήσω εἰς τράπεζαν ὅπου ἦσαν παρατεθειμένα τινὰ αὐγά καὶ ἐν πινάκιον θερμοῦ γάλακτος. Ἄν καὶ αὐτὰ μοὶ ἐφαίνοντο ὠραία, ἡ ὄψις ὅμως τῆς κόρης ἦτον ὠραιότερα ἀκόμη. Ἡ καλλονὴ τῆς ἦτον οὐχὶ θαυμασία, ἦτον καταπληκτικὴ, τοῦ λεγομένου Ἰταλικοῦ ρυθμοῦ. Εἶχε βαθυμέλανας ἰούλους, μεγάλους ἐκφραστικούς ὀφθαλμούς, ὡς δύο καίοντας ἄνθρακας, καὶ μικρὰ ἐρυθρὰ χεῖλη. Μετὰ παιδικῆς ἀφελείας μὲ παρετήρει καταβροχθίζοντα τὰ αὐγά της. Ἄφ' οὗ δ' ἐτελείωσα, ἔσφιξα τὴν χεῖρά της εἰς ἐνδειξιν εὐγνωμοσύνης, καὶ παρεδόθην εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Μορφέως, αἵτινες ἤδη πρὸ πολλοῦ ἐνέκλειον καὶ τὸν λοχαγόν μου ἐπὶ τοῦ ἀχύρου. Τὴν δ' ἐπιούσαν δὲν εἶδα πλέον τὴν νέαν, ἣτις, ὡς μοὶ ἐφάνη, μὲ ἀπέφευγεν, ὡς ἐννοήσασα ποίαν μοὶ ἐπροξένησεν ἐντύπωσιν, καὶ ὡς φοβουμένη αὐτήν.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Κ΄.

Ἐν τούτοις τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐκυριαύσαμεν τὸ Vendôme, καὶ ἐμείναμεν ἐκεῖ ἐπὶ τινὰς ἡμέρας ἀναπαυόμενοι. Ἡ πόλις εἶναι μικρὰ μὲν ἀλλ' ὠραία, ἔχουσα καὶ ἐρείπια μικροῦ φρουρίου, ὃ, κατεχόμενον ὑπὸ τῶν πολιτῶν, ἠναγκάσθη νὰ ἐκπορθήσῃ Ἐρρίκος ὁ Δ΄. Ἀφ' οὗ δ' ἐκρέμασεν εἰς αὐτὸ δώδεκα τῶν ἀρχόντων, τὸ ἐδώρησε πάλιν εἰς τὴν πόλιν.

Ἡ κατοικία ἦν εἶχομεν ἐν Vendôme ἦτον καλὴ, ἀλλὰ παντάπασιν ἔρημος. Ἐκεῖ δ' ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν μᾶς ἦλθεν ἡ εἶδησις ὅτι μικρὸν ἡμέτερον ἀπόσπασμα ἔκ τινων ταγμάτων τεζικῶν, τινῶν ἰλῶν ἰππικοῦ καὶ δύο λόχων πυροβολικοῦ ἐπρόκειτο νὰ πορευθῆναι εἰς ἐπίσκεψιν τῆς ἐν Tours Γαλλικῆς κυβερνήσεως, καὶ ὅτι ὁ εἰς τῶν λόχων τούτων ἦν ὁ ἡμέτερος. Περιττὸν νὰ περιγράψω τὴν ζωρότητα τῶν αἰσθημάτων ἃ ἡ τοιαύτη ἀγγελία διηγείρεν εἰς τὰς τάξεις ἡμῶν.

Καὶ τῷ ὄντι τὴν πρωΐαν τῆς 19 Δεκεμβρίου ἀνεχωρήσαμεν, λαμπρὸν καιρὸν ἔχοντες, καὶ μεγάλη ἦτον ἡ εὐθυμία καὶ πολὺς ὁ γέλως καὶ οἱ ἀστεῖσμοὶ τῶν στρατιωτῶν. Ἐνα τῶν ἀστεῖσμων τούτων ἐνθυμοῦμαι κυκλοφοροῦντα μεταξὺ αὐτῶν. Ἐπρότεινον νὰ συνάξωσιν ὅλα τὰ κακὰ σιγάρια ὅσα τοῖς ἐδίδοντο, καὶ ὧν μικρὸς δὲν ἦτον ὁ ἀριθμὸς, καὶ νὰ τὰ προσφέρωσιν εἰς τὸν Γαμβέτταν, ἵνα τὰ καπνίζῃ ὁ-

σάκις ἀναβαίνει διὰ τῶν ἀεροστάτων, διότι ἐκεῖ οὐδένα θὰ δύναται νὰ ἐνοχλῇ.

Τρεῖς ἡμέρας μετὰ ταῦτα, ἐφ' ὧν ὁ καιρὸς διατηρεῖτο ἀκόμη ὀπωσοῦν καλὸς, ἐφθάσαμεν εἰς TOURS. Ἄλλ' ἡ κυβέρνησις μόλις μᾶς εἶχε μυρισθῆ καὶ ἔφυγεν εἰς Βορδιγάλην (Bordeau), ὁ δὲ στρατὸς μετὰ μιᾶς ἡμέρας μάχην μᾶς ἐγκατέλιπε τὴν πόλιν, καὶ ὁ ἡμέτερος εἰσήλασεν εἰς αὐτήν, δυστυχῶς ὅμως οὐχὶ καὶ ὁ λόχος μου.

Ἡμεῖς δ' ἐσταθμεύσαμεν ἐκτὸς τῆς πόλεως εἰς μικρὸν χωρίον, ὅπου οὐδεμίαν ἄλλην ἄνεσιν εὔρομεν ἐκτὸς Παρισινῆς μαγειρίσσης, ἣτις ἦτον ἔμπειρος εἰς τὸ ἐπιτήδευμά της, καὶ ἐπροσπάθει νὰ μᾶς παρηγορήσῃ διὰ τὰς ἄλλας ἐλλείψεις, εἰς ὃ καὶ ἄριστα ἐπέτύγγανεν. Εἰ καὶ γράϊα, μᾶς ἦτον ὅμως τοσοῦτον πολίτης, ὥστε ἐτρέμαμεν μὴ ἄλλοι μᾶς ἀρπάσωσι τὸν θησαυρὸν τούτον, καὶ μετὰ πλείστου γέλωτος καὶ παντοίων ἀστεροειδέτων, οὐδέποτε ὅμως ἐκτρεπομένων τοῦ πρέποντος, ἐπεμείναμεν εἰς τὸ νὰ ἐνθρονίσωμεν αὐτήν εἰς μίαν τῶν δύο κλινῶν ἃς τὸ δωμάτιον ἡμῶν περιεῖχε, τὴν δ' ἄλλην κλίνην κατέλαβεν εἰς ἐξ ἡμῶν, καὶ οἱ λοιποὶ ἐκείμεθα κατὰ γῆς πέριξ αὐτῆς, ὥστε νὰ τὴν φρουρῶμεν ἀγρύπνως, ὡς οἱ δράκοντες τὸ χρυσοῦν δέρας.

Ἄλλ' ὅμως τὸ εὐάριθμον ἡμῶν ἀπόσπασμα, καί τοι ἐκδιώξαν τὸν στρατὸν ὅστις ἐφρούρει τὴν πόλιν, δὲν ἦτον ὅμως ἰκανῶς ἰσχυρὸν ὥστε καὶ νὰ διατηρήσῃ αὐτήν κατὰ τῆς προσβολῆς ἣν οἱ Γάλλοι ἠτοίμαζον.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Γελεσθέντος ἐπομένως τοῦ σκοποῦ ἡμῶν, ὅστις ἦ-
τον ν' ἀποβάλωμεν ἐκεῖθεν τὴν κυβέρνησιν καὶ νὰ
σπουδάσωμεν τὸν τόπον, ἀνεζεύξαμεν πάλιν, ἀφέν-
τες τὴν πόλιν εἰς χεῖρας τῶν Γάλλων, καὶ ἐπανήλ-
θομεν ἐν πολλῇ ἡσυχίᾳ, μετὰ τετραήμερον ὁδοιπο-
ρίαν, εἰς Blois.

Ἐπὶ τῶν τεσσάρων ὅμως τούτων ἡμερῶν τόσον
σφοδρὸν ἦτον τὸ ψύχος, καὶ τόσον ὑπεφέρομεν ἐξ
αὐτοῦ, ὥστε ἐνθυμοῦμαι λέγων κατ' ἐμαυτὸν ὅτι ἂν
μοὶ ἐρώτα τις τί προτιμῶ, νὰ μὲ φέρῃ εἰς θερμὸν
δωμάτιον καὶ νὰ μὲ φονεύσῃ ἐκεῖ, ἢ νὰ μ' ἀφήσῃ νὰ
ζῶ εἰς τὸ κρύον, θὰ ἐδεχόμην τὸ πρῶτον. Τοῦτο
βεβαίως ἦτον ὑπερβολή, καὶ ἂν ἀληθῶς μοὶ ἐγένετο
ἡ πρότασις δὲν πιστεύω νὰ συγκατένευον δεικνύει
ὅμως τὸν βαθμὸν τῆς τότε κακοκαίρας ἡμῶν.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΚΑ'

ΑΘΗΝΩΝ

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς κακοκαίρας ταύτης ἐφθάσαμεν
εἰς Blois, ὅπου κατὰ καλὴν τύχην οἱ Γάλλοι μᾶς
ἀφῆκαν νὰ ἐορτάσωμεν ἐν ἡσυχίᾳ τὰ Χριστούγεννα,
καὶ, πλὴν τούτου, κατ' ἔτι καλητέραν τύχην ἐμοῦ,
μοὶ ἐδόθη κατάλυμα εἰς τὴν κατοικίαν πτωχῆς μὲν
τινος ἀλλ' ἀξιολόγου οικογενείας, συγκειμένης ἐξ
ἐνὸς γέροντος, ἐκ τῆς συζύγου αὐτοῦ καὶ ἐκ τῆς θυ-
γατρὸς των, νέας ὀκτωκαιδεκαέτους, ἐχούσης ἐξαί-
σιον ὠραιότητα, καὶ προσέτι λίαν πεπαιδευμένης,
ὥστε ἡ ἐκεῖ διαμονή μου ὑπῆρξεν ἀληθῆς ἐορτή.

Τὴν ἐσπέραν τῶν Χριστουγέννων παρσκευάσαμεν δένδρον διὰ τοὺς στρατιώτας κατὰ τὸ γερμανικὸν ἔθιμον, ἐντὸς μικροῦ θεάτρου θείχομεν ἀνακαλύψει ἐκεῖ πλησίον. Ἡ σκηνὴ ἦτον περίεργος καὶ συγκινητικὴ, διότι ἕκαστος ἀνεπόλει καὶ διηγείτο ποῦ καὶ πῶς εἶχεν ἐορτάσει τὰ τελευταῖα Χριστούγεννα, καὶ ἀνελογιζόμεθα ἀπὸ πόσων παντοίων τόπων ἤμεθα ἐκεῖ συνηγμένοι εἰς τὴν ἐχθρικὴν ταύτην πόλιν, ἣτις οὐδόλως εἶχεν ἐορτάσιμον ὄψιν, καὶ πόσον μακρὰν ἀπείχομεν πάσης εὐθυμίας, ἐν ᾧ πᾶς ὁ λοιπὸς χριστιανικὸς κόσμος παρεδίδετο εἰς πανηγύρεις καὶ εἰς συμπόσια, καὶ ἡμᾶς ἴσως οὐδεὶς ἐνθυμεῖτο. Καὶ ὅμως πάλιν καλητέρα ἦτον ἡ μοῖρα ἡμῶν, παρ' ἐκείνων ὅσοι ἐπολέμουν τὴν ἡμέραν ἐκείνην.

Ἐν γένει ὁ βίος ἡμῶν ἐν Blois ἦτον εὐχάριστος μᾶλλον, καὶ οὐδόλως ἀνάλογος πρὸς τὰς συνήθεις τοῦ πολέμου ταλαιπωρίας. Ἦδη ἀνεπαυόμεθα, καὶ ἤρχισαμεν σχεδὸν νὰ λησμονῶμεν ὅσα εἶχομεν ὑποστῆ ἕως τότε· πρέπει δὲ νὰ ὁμολογήσω ὅτι εἰς τοῦτο δι' ἐμὲ οὐκ ὀλίγον συνέτεινε καὶ ἡ χαρίεσσα συναναστροφή τῆς νέας οἰκοδεσποίνης μου.

Οὕτω διῆλθεν ὀλόκληρος ἑβδομάς, μέχρι τῆς ἡμέρας τοῦ νέου ἔτους, καθ' ἣν τὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἡμῶν φυσικῶ τῷ λόγῳ καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα ἐπικρεμάμενον ξίφος τοῦ Δαμοκλέους, κατέπεσεν αἰφνηδίως.

Καθεὶς βεβαίως ἠξέυρει ὅτι περὶ τὸ νέον ἔτος συνήθως ὁ καιρὸς δὲν εἶναι λίαν θερμὸς, καὶ ὅτι ὑ-

πάρχουσι τότε ἡμέραι καθ' ἃς οὐδὲ τὸν κύνα καθή-
μενον πλησίον τοῦ πυρὸς ἔχει τις τὴν ὠμότητα νὰ
διώξη ἀπὸ τῆς ἐστίας. Τοιαύτη ἡμέρα ἦτον ἐκείνη
καθ' ἣν ἀπροσδοκῆτως, ἡμᾶλλον ὡς ἔπρεπε νὰ προσ-
δοκῶμεν, μᾶς ἦλθεν ἡ διαταγὴ ν' ἀφήσωμεν τὴν
φιλόξενον πόλιν, καὶ νὰ ἐπαναλάβωμεν τὴν ζωὴν
τῶν πολέμων, ἣν ἐπὶ στιγμὰς εἶχομεν διακόψει.

Ὁ Γαλλικὸς στρατὸς τοῦ Δείγηρος, ὅστις κατ' ἀρ-
χὰς εἶχε καταλάβει θέσεις ἀμυντικὰς ὀπισθεν τοῦ
ποταμοῦ, εἶχεν ἀποφασίσει νὰ ὀπισθοδρομήσῃ ἕως
τοῦ Le Mans, καὶ ἐπεχειρεῖ ἔτι μίαν ἐπίδειξιν ἵνα
καλύψῃ τὴν ὀπισθοχώρησίν του· εἰς ἡμᾶς δ' ἀνετί-
θετο πρῶτον ν' ἀντιταχθῶμεν εἰς τὴν ἐπίδειξιν, καὶ
ἔπειτα νὰ παρακολουθήσωμεν τὸν ἐχθρὸν ἐντὸς τό-
που ἀγνώστου, ἐν τῷ μέσῳ δαιμονίου χειμῶνος,
καὶ μέγρι τοῦ ἄλλου πέρατος τῆς Γαλλίας. Ὅστις
ἐξ ἡμῶν ἤθελε πέσει εἰς τὰς ἀληθῶς βωστικὰς ταύ-
τας πεδιάδας, ἦτον βέβαιος ὅτι οὐδὲ τὸ ἶχνος του
ἤθελε ποτὲ πλέον ἀνευρεθῆ· καὶ δὲν ἠξεύρω διατί ἡ
ιδέα τοῦ ν' ἀποθάνῃ τις ἐκ τοῦ ψύχους, δὲν μοι ἐ-
φαίνετο ἔχουσα τὴν αὐτὴν ποίησιν ὡς ἡ προσδοκία
τοῦ νὰ πέσῃ πρόσβληθῆς ὑπὸ σφαίρας εἰς τὴν
καρδίαν.

Αὐτὰ καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἐξέθηκα εἰς τὴν ὠραίαν
μου ξενοδόχον, ἀποχαιρετῶν αὐτὴν, καὶ τοσοῦτον
συνεκινήθη, ὥστε λησμονοῦσα ἐπὶ στιγμὴν ὅτι ἤμην
maudit Prussien (κατηραμένος Πρῶσσος), ἐρρίφθη
εἰς τὸν τράχηλόν μου κλαίουσα, ἴσως ἀποκλαίουσα

τὰ ὅμοια δεινὰ τῶν συμπατριωτῶν της, οὓς εὐτυχῆς ἐλογιζόμην ὅτι ἀντεπροσώπευον κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην. Μετὰ τὸν τελευταῖον δὲ τοῦτον ἀσπασμὸν τῆς ὠραίας ἐχθρᾶς (1) ἀνεχώρησα εἰς ἀπάντησιν ἄλλου ἐχθροῦ, οὗ ὁ ἀσπασμὸς δὲν ἦτον τοσοῦτον γλυκύς.

(1) Μεταξὺ τῶν ἐγγράφων τοῦ νέου συγγραφέως σώζεται ἡ ἐπομένη γαλλιστὶ γεγραμμένη ἐπιστολὴ τῆς καλῆς κόρης τοῦ Blois, ἀποδεικνύουσα ποίας φιλικᾶς διαθέσεις ἐνέπνεον οἱ φιλόφρονες καὶ ἡμεροὶ τρόποι του εἰς αὐτοὺς τοὺς Γάλλους οὓς ἐκ τύχης ἀπήντα ὅταν διέτρεχε τὴν Γαλλίαν μετὰ τῶν ἐχθρῶν:

Blois, τὴν 23 Ἰουλίου 1873.

«Κύριε,

«Σπεύδω ν' ἀπαντήσω εἰς τὴν ὑμετέραν ἐπιστολήν, ἣν ἔλαβον μετὰ πλείστης εὐχαριστήσεως. Σᾶς εὐχαριστῶ διὰ τὴν ὑμετέραν φωτογραφίαν ἣν μοὶ ἐπέμψατε. Εἶναι ἐπιτυχεστάτη.

«Σᾶς συγχαίρω εἰλικρινῶς διὰ τὸν βαθμὸν ὅστις σᾶς ἐδόθη. Οὐδόλως θαυμάζω διὰ τὸν προβιβασμὸν ὑμῶν, οὐχ ἦτον ὅμως σᾶς συγχαίρω, διότι πέποιθα ὅτι καὶ ἡ ἐπαξίως ἀπονεμομένη τιμὴ ἐπίσης προξενεῖ εὐχαρίστησιν.

«Ἄν ἐκτελέσητε τὴν περὶ ὁδοιπορίας πρόθεσιν ὑμῶν, καὶ ἔλθητε νὰ μείνητέ τινας ἡμέρας εἰς Blois, θὰ ἰδῆτε τὴν πόλιν ἡμῶν ὅλως μεταβεβλημένην, διότι ἤδη ἐπανελάβε τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς κίνησιν καὶ εὐθυμίαν, καὶ θὰ εὕρητε ἐν αὐτῇ καλοὺς φίλους οἵτινες θέλουσι σᾶς ὑποδεχθῆ.

«Ἄν δὲν ἐφραδούμην νὰ καταχρασθῶ τὰς στιγμαῖς ὑμῶν, θὰ σᾶς ἐζήτην τὴν περιγραφὴν τοῦ Ἄννοβέρου. Τὸ φαντάζομαι ὥρατον, ὡς εἶναι ὅλαι αἱ δευτερεύουσαι πόλεις τῆς Γερμανίας.

«Ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ μου σᾶς προσφέρουσι τὰς ἐγκαρδίους προσρήσεις των, ἐγὼ δ' εἰμὶ, Κύριε, μετὰ πάσης ὑπολήψεως ὅλη πρόθυμος

MARIA B.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

KB.

Ἡ ζωὴ ἡμῶν ἐπανῆλθεν ἤδη εἰς ὅ,τι πρὶν ἦτον, ἔκτος ὅτι ἐγένετο πολὺ χειροτέρα. Ἡ ἐκδρομὴ ἡμῶν αὕτη ἀπὸ Blois μέχρι Le Mans ἦτον τὸ φοβερώτερον ἐπεισόδιον ὅλου τοῦ πολέμου. Τὸ ψῦχος εἶχε κορυφωθῆ εἰς βαθμὸν ὥστε δὲν ἠδυνάμεθα νὰ τὸ ὑποφέρωμεν, ἔχοντες μάλιστα ἐπὶ τοῦ σώματος λεπτὰ ἐνδύματα μόνον. Μὴ θέλοντες νὰ φορῶμεν πάντοτε τὸ ἴδιον ὑποκάμισον δι' ὅλου τοῦ πολέμου, κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς Ἰσπανίδος Ἰσαβέλλης τῆς καθολικῆς ἐπὶ τῆς πολιορκίας τῆς Γρενάδας, εἶχομεν τὴν συνήθειαν καθ' ἑβδομάδα, ὡσάκις εὕρισκομεθα εἰς οἰκίαν τινὰ φαινομένην μεγάλην καὶ πλουσίαν, νὰ στέλλωμεν ἀσπασμοὺς εἰς τὸν ἰδιοκτήτην, καὶ νὰ τὸν παρακαλῶμεν νὰ μᾶς στείλλῃ ἐν καθαρὸν ὑποκάμισον· εἰς ἀντάλλαγμα δ' αὐτοῦ τῷ ἀφίνομεν τὸ παλαιόν. Οὕτω συνέβαινε πολλάκις, ὅτε μάλιστα δὲν ὑπῆρχεν ἰδιοκτητῆς, νὰ ἐνδυώμεθα ὑποκάμισα γυναικῶν· ἀλλὰ κατ' ἀλήθειαν δὲν εὕρισκομεν ὅτι πολὺ μᾶς ἐξέρμαινον.

Πλὴν δὲ τούτου τοῦ κακοῦ, τὰ πολίχνια καὶ τὰ χόρια δι' ὧν διηρχόμεθα ἢ εἰς ἃ κατελύομεν ἦσαν ὡς ἐχθρικῶς διατεθειμένα, ἢ, τὸ ἔτι χειρότερον, ἔρημα καὶ ἐγκαταλελειμμένα, ὥστε δὲν εἶχομεν οὔτε καὶν τίνα νὰ βιάσωμεν νὰ μᾶς δώσῃ τι.

Οἱ Γάλλοι ἦσαν πάντοτε πλησιέστατα ἐμπρὸς ἡ-

μῶν, ἢ μᾶλλον ἡμεῖς εἶμεθα πάντοτε εἰς τὰς πτέρ-
 νας των, ὥστε καθ' ἑκάστην εἶχομεν ἀψιμαχίας, αἴ-
 τινες μᾶς ἐβίαζον νὰ μένωμεν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας
 ἐκτεθειμένοι εἰς τὴν κακοκαιρίαν, καὶ κενὸν τὸν σό-
 μαχον ἔχοντες. Τότε μᾶς ἐπανήρχετο πάλιν ἡ εὐθυ-
 μία ἐκείνη ἣτις αὐξάνει καθ' ὅσον τὰ πράγματα χει-
 ρότερα γίνονται, τὰς ἰδίας συμφορὰς χλευάζουσα,
 καὶ ἦν οἱ Γερμανοὶ εὐστόχως καλοῦσιν «εὐθυμίαν τῆς
 λαιμητόμου,» διότι ἐκεῖ ἔχει τῷ ὄντι τὴν κορύ-
 φωσιν αὐτῆς. Αὕτη δὲ διετῆρει τὰ πνεύματα ἡμῶν
 ζωηρά.

Μίαν ἡμέραν παρ' ὀλίγον νὰ μᾶς δώσωσιν οἱ Γάλ-
 λοι φρερὰν ἱκανοποίησιν δι' ὅλα ἡμῶν τὰ δεινά.
 Τὴν 9ην Ἰανουαρίου τὸ πρωὶ μᾶς ἦλθε διαταγὴ νὰ
 ἐξέλθωμεν τοῦ καλινίου εἰς ὃ εἶχομεν καταλύσει,
 καὶ ἐκινήσαμεν πνευόμενοι πάλιν καθ' ἣν μᾶς πα-
 ρήγγελλον διεύθυνσιν, γὰρ νὰ γνωρίζωμεν ποῦ. Τέ-
 λος δ' ἐφθάσαμεν ἐμπρὸς ἐψηλοῦ λόφου καὶ ἀνέβημεν
 εἰς αὐτόν. Ὑπερεῖχε δ' αὐτὸς ἀποτόμως τῆς πεδιά-
 δος τῆς διαβρεχομένης ὑπὸ τοῦ LOIG, μικροῦ ποτα-
 μοῦ ἐκρέοντος εἰς τὸν Λείγηρα.

Ἀπέναντι ἡμῶν ὑψοῦντο ἕτεροι λόφοι, ἐγκλείον-
 τες τὸν LOIG εἰς στενὴν πεδιάδα. Ἐπρόκειτο λοιπὸν
 εἰς αὐτὴν νὰ ρίψωμεν τοὺς Γάλλους, καὶ ἡμεῖς α-
 ταπυροβολοῦντες αὐτοὺς ἐκεῖ κεκλεισμένους, νὰ τοὺς
 βιάσωμεν νὰ πικραδοθῶσιν, ἐπαναλαμβάνοντες τὸν
 θρίαμβον τοῦ Σεδάν. Ἀλλ' ὁ στρατηγὸς τῶν Γάλλων
 Chanzy ἦτον ἀνὴρ ἐπιτήδειος καὶ νοήμων, οὐδ' ἐνέ-

πιπτεν εὐκόλως εἰς τὴν παγίδα. Ἐπελθοῦσα δὲ καὶ ὀμίχλη τοὺς ἐβοήθησε νὰ μᾶς διαφύγωσιν.

Ἐν ᾧ δὲ περιεμένομεν τοὺς Γάλλους νὰ μᾶς ἐμπέσωσιν εἰς τὰ δίκτυα, ὁ συνταγματάρχης ἡμῶν ἐξήγει εἰς τὸν ταγματάρχην ἐμπεριστατωμένως καὶ μετὰ πολλῶν ὑψηλῶν θεωριῶν περὶ τακτικῆς τὴν στρατηγικὴν ἡμῶν θέσιν· ὁ δὲ ταγματάρχης, γέρων κοιλιόδουλος, γνωστὸς διὰ τὴν ἀγάπην του πρὸς νωποὺς ἰχθῦς, τὸν ἤκουσε μετὰ πολλῆς προσοχῆς, καὶ ἔπειτα εἶπε, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχων ἐστηλωμένους εἰς τὸν LOÏG· «Ἐξεύρετε, τί φρονῶ, Κύριε συνταγματάρχα; Φρονῶ ὅτι ὁ ποταμὸς ἐκεῖνος πρέπει νὰ ἔχη πέστροφας πολλάς.»

Μίαν τῶν μεγάλων δυσκολιῶν δι' ἡμᾶς κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἐπέφερον ὁ παγετὸς, ὅστις καθίσταται ὁδὸς τοσοῦτον ὀλισθηρὰς, ὥστε μᾶς ἦτον σχεδὸν ἀδύνατον νὰ μένωμεν ἐπὶ τῶν ἵππων, οἵτινες ἀνὰ πᾶν βῆμα ἔπιπτον δεξιῶς καὶ ἀριστερῶς, καὶ μετὰ πολλῶν ἀγώνων κατωρθοῦμεν μόνον νὰ τοὺς ἀνεγείρωμεν πάλιν.

Ἐν μέσῳ τοιούτων δυσχερειῶν τάξις ἦτον ἀδύνατον νὰ διατηρηθῇ εἰς τὴν κανονοστοιχίαν, ἥτις συνανεμίγνυτο μετ' ἄλλων κανονοστοιχιῶν, καὶ τὸ ἐν πυροβόλον προὔχῳρει ἐν ᾧ τὸ ἕτερον καθυστερεῖ, χωρὶς νὰ μᾶς ἦναι δυνατὸν νὰ τρέξωμεν ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἄλλο, διότι ἀρκετὰ πράγματα παρεῖχεν εἰς ἕκαστον ἡμῶν ἡ οἰκονομία τοῦ ἰδίου του ἵππου.

Οὕτως ὅτε ἐφθάνομεν τὸ ἑσπέρας εἰς τὰ κατα-

λύματα αἱ δυνάμεις ἡμῶν ἦσαν ἐντελῶς ἐξηντλημέ-
ναι, καὶ ἂν οἱ Γάλλοι ἐπήρχοντο τότε, δὲν θὰ ἐδυ-
νάμεθα κατ' οὐδένα τρόπον ν' ἀντισταθῶμεν ἐπὶ μα-
κρόν. Ἄλλὰ προφανὲς εἶναι ὅτι καὶ οἱ Γάλλοι εἶχον
τὰ ἴδια ἐμπόδια, καὶ ἔτι μεγαλήτερα, διότι οἱ ἵπποι
ἡμῶν ἦσαν καλήτεροι καὶ καρτερικώτεροι.

ΚΓ.

Μίαν δ' ἐκ τῶν ἡμερῶν τούτων, τὴν 11^{ην} Ἰανουα-
ρίου, ἐφθάσαμεν μετὰ μακρὰν καὶ λίαν ἐπίμοχθον
ὁδοιπορίαν εἰς μικρὸν χωρίον, καὶ διελθόντες δι' αὐ-
τοῦ, ἀνέβημεν εἰς ὑψηλὸν ἀγρὸν νὰ ἐναποθέσωμεν ἐ-
κεῖ τὰ πυροβόλα, καὶ νὰ ἐπιστρέψωμεν μετὰ τῶν
ἵππων πρὸς ἀνάπαυσιν εἰς τὸ χωρίον κατὰ τὸ σῦνη-
θεῖς, ὅτε αἰφνίς ταχὺς πυροβολισμὸς ἤρχισεν ἐμπρὸς
καὶ πολὺ πλησίον ἡμῶν.

Ὑπὸ τοιαύτας περιστάσεις προφανὲς ἦτον ὅτι δὲν
ἐδυνάμεθα νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὸ χωρίον, καὶ τῷ
ὄντι μετ' οὐ πολὺ ἤλθεν ἡ διαταγὴ νὰ διανυκτερεύ-
σωμεν εἰς τὸ ὑπαιθρον, οἱ ἵπποι νὰ μείνωσι σταθερῶς
ἐζευγμένοι εἰς τὰ πυροβόλα, καὶ οἱ ἄνθρωποι πάν-
τοτε ἔτοιμοι. Ἴδου εὐχάριστος εἶδησις διὰ νύκτα τῆς
11^{ης} Ἰανουαρίου, ὅτε μάλιστα ἡ χιὼν δὲν εἶχε παύ-
σει πίπτουσα ἀπὸ τῆς πρωΐας. Ἄλλ' εἴμεθα ἤδη συν-
ηθισμένοι νὰ περνῶμεν τὸ ἥμισυ τοῦλάχιστον τῶν
νυκτῶν ἡμῶν κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον· ἔπειτα δὲ
καὶ ἡ γειτνίασις τοῦ πυροβολισμοῦ ἔδιδεν ἄλλην

διεύθυνσιν εἰς τὰς σκέψεις μας· ὥστε ἐδέχθημεν τὴν εἶδησιν μᾶλλον πικρῶς ἀστειευόμενοι. Δὲν θὰ μᾶς φθονῆ ἄρα ὁ κόσμος μανθάνων ὅτι εἰς τὸν πόλεμον ἔχομεν διὰ νὰ κοιμώμεθα τόσον νέα καὶ λευκὰ σινδόνια, «καὶ σκέπασμα τὸν οὐρανόν;»

Δυστυχῆς ὅμως μόνον ὅτι μεγάλη εἶναι ἡ ἀπόστασις μεταξὺ τοῦ σκεπάζοντος καὶ τοῦ σκεπαζομένου.

Μετ' ὀλίγον ἤλθεν ἡ διαταγὴ, ἐκάστη κανονοστοιχία νὰ καταλάβῃ ἀνὰ μίαν μόνον οἰκίαν, εἰς ἣν νὰ εἰσέλθωσιν ὅλοι οἱ ἄνδρες αὐτῆς, ἀφίνοντες ἔξω ἀνὰ ἓνα ἀξιωματικὸν μετ' ἰσχυρᾶς φρουρᾶς. Ὦν δὲ ὁ πάντων νεώτερος, ἔμεινα ἐγὼ ἔξω μετὰ τοῦ ἡμίσεως τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες δὲν ἐχώρουν εἰς τὴν οἰκίαν.

Πόσαι ἰδέαι καὶ πόσα τραγούδια μοὶ ἐπῆλθον εἰς τὸν νοῦν τὴν νύκτα ἐκείνην, ἐν ᾗ ἐθαύριζον ὡς φρουρὸς ἀνω καὶ κάτω ἐντὸς τῆς χιόνης, καὶ διαρκοῦντος τοῦ πυροβολισμοῦ ἄνευ διακοπῆς! Ὅταν αὐτὸς ἐπλησίαζεν, ἐσυλλογιζόμην ἂν δὲν ἔπρεπε νὰ ἐξυπνίσω τοὺς ἀνθρώπους μου ὅπως ἀπαντήσωσι τὸν κρῦον των θάνατον· ἀλλὰ πάλιν ἐμακρύνετο ὁ πυροβολισμὸς, καὶ ἐπανηρχόμην εἰς τὰς διακοπεῖσας μου σκέψεις καὶ ἀναμνήσεις.

«Μὲ τὸ κράνος βαρὺ 'ς τὸ σκοτάδι,
 «μὲ τὴν λόγχην σὲ χέρι θρασὺ,
 «'ς τὴ φωτιᾶ, 'ς τὸ βουνὸ, 'ς τὸ λαγκάδι
 «τὴν πατρίδα φυλάττω. Τίς εἶ;»

Δυστυχῶς ὁμως δὲν ἦτον ἡ πατρις ἦν ἐφύλαττον. Εἶθε νὰ ἦτον!! Ἄλλ' ἡ ἰδέα μὲ παρηγόρει τοῦλάχιστον ὅτι δι' αὐτὴν ὑπέφερον καὶ ἐκακουχούμην, διότι διὰ τῶν γνώσεων ἃς ἐνταῦθα συνέλεγον θὰ ἐδυνάμην ποτὲ νὰ τῇ γίνω ὠφέλιμος ὅταν ἤρχετο ἡ σειρά της, ἐὰν ἔζων ἀκόμη.

Περὶ τὰς δύο μετὰ τὸ μεσονύκτιον ὁ στρατηγὸς Voigts-Rhetz, ἔχων τὴν ἀρχηγίαν τοῦ 10^{ου} σώματος, διῆλθεν ἐμπρὸς μου μετὰ τοῦ ἐπιτελείου του, πορευόμενος πρὸς τὸ Le Mans, καὶ μοὶ ἔδωκε τὴν διαταγὴν τὸ σῶμα νὰ ἦναι ἕτοιμον εἰς τὰς 4· ὥστε περὶ τὰς 3, ἐν ᾗ ἦτον ἀκόμη βαθεῖα νύξ, αἱ δὲ πυραὶ ἡμῶν εἶχον ἀρχίσει νὰ σβύνωσιν, ἀφύπνισα τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἦτομασθημεν.

Ἐννοεῖται ὅτι περὶ φαιγῆτοῦ οὐδὲ λόγος εἶχε γίνεαι εἰς τοιαύτας περιστάσεις· ἄλλως τε δὲ, ἀπέναντι τῆς δριμύτητος τοῦ ψύχους, ἐλησημονοῦμεν ὅλας τὰς ἄλλας ἀνάγκας τῆς φύσεως.

Ἡ νέα ἡμέρα ἦτις ἀνέτειλεν, ἡ μᾶλλον δὲν ἀνέτειλε, —διότι ἂν καὶ ἡ χιὼν εἶχε παύσει πίπτουσα, ὁ οὐρανὸς ἦτον ζοφώδης πάντοτε καὶ σκυθρωπὸς, ὡς ἀρνούμενος νὰ φωτίσῃ ἀνθρώπους ἀλληλοκτονουμένους καὶ καταστροφὰς ἐπιφέροντας εἰς ἀλλήλους, — ἡ ἡμέρα αὕτη δὲν ἔμελλε νὰ ἦναι δι' ἡμᾶς ἡ εὐχαριστοτέρα. Ἦτον τῆς προτεραίας ἀξία ἀδελφὴ καὶ συνέχεια, ὁδοιπορία ἐπιπονωτάτη, ἐν μέσῳ ψύχους ἀπελπιστικοῦ, ἐπὶ στενῶν καὶ ἀθλίων ὁδῶν διερχομένων διὰ δασῶν, ἃς ἡ χιὼν καθίσα ἔτι ἀθλιεσέρας.

Διήρκεσε δ' ἡ πορεία δι' ὅλης τῆς ἡμέρας· περὶ δὲ τὸ ἑσπέρας τοὺς δρόμους εὗρομεν πλήρεις πεφονευμένων, ὄπλων καὶ δισακίων γαλλικῶν· καὶ τὰ μὲν ὄπλα κατεστρέφομεν, τοὺς δὲ νεκροὺς ἐρρίπτομεν εἰς τοὺς χάνδακας τοὺς ἐκατέρωθεν τῶν ὁδῶν, ἵνα μὴ περῶσι τὰ πυροβόλα ἐπὶ τῶν σωμάτων των.

ΚΔ.

Εἰς τὴν εἴσοδον χωρίου τινὸς ἔκειντο πάμπολλοι ἐκ τῶν περιφήμων ἐκείνων Ἀράβων, τῶν ghoums, οἵτινες πρὸ ὀλίγου εἶχον ἔλθει ἐξ Ἀλγερίας ὡς ἐθελονταί. Οἱ Ἀραβικοὶ ἵπποι οἵτινες ἔκειντο παρ' αὐτοῖς ἦσαν τῆς ἀρίστης ποιότητος, τὰ ἐρρίπια καὶ τὰ ὄπλα ἦσαν χρυσοστόλιστα, οἱ ἴδιοι δὲ ὡς ἔκειντο λευκα ἐνδεδυμένοι, ἐφαίνοντο ὡς μέρος τῆς χιόνας ἣτις τοὺς ἐκάλυπτε, καὶ ἀφ' ἧς προεῖχον τὰ μέλανά των πρόσωπα, ἔχοντα εἰσέτι ἀνοικτούς τοὺς ὑέλινους των ὀφθαλμοὺς ἐν ἐκφράσει ἀπελπισίας. Οἱ δυστυχεῖς οὗτοι οὐδέποτε πισεύω ὅτι ἐφαντάζοντο καὶ τὴν χιόνα ὅταν ἀπεχαιρέτων τὴν μεσημβρινὴν των πατρίδα.

Ἦκούσαμεν δ' ἔπειτα πῶς εἶχον εὖρει οὗτοι τὸν θάνατον. Ὄταν οἱ λοιποὶ Γάλλοι ὠπισθοδρόμησαν ἀμαχητὶ, οὗτοι ἔμειναν ἐντὸς τοῦ χωρίου, περιμένοντες ἀτρομήτως τῶν Πρώσων τὴν ἔλευσιν. Ἄμα δ' ἔφθασεν ἡ κεφαλὴ τοῦ ἡμετέρου σώματος, συγκειμένη ἐξ ὀλίγου πεζικοῦ καὶ ἐκ μιᾶς κανονοστοιχίας,

ἡ δὲ κανονοστοιχία εἰσῆλθεν εἰς στενὴν ὁδὸν ὑπὸ λόφων περιλαμβανομένην, ὅπου οὐδὲ νὰ στραφῆ ἐφ' ἑαυτὴν τῇ ἤτον δυνατὸν, οἱ ἄγριοι οὗτοι υἱοὶ τῆς ἐρήμου ἐρρίφθησαν κατ' αὐτῆς μετὰ πάσης τῆς ὀρμῆς τῶν ἵππων των. Τότε ὑπαξιωματικός τις, ὅστις, ἀπουσία τοῦ ἀξιωματικοῦ, εὐρέθη διευθύνων τὰ δύο πρῶτα πυροβόλα, χωρὶς οὐδόλως νὰ θορυβηθῆ, διέταξε τοὺς πυροβολιστὰς, ἐπιτείνοντες πάσας τὼν τὰς δυνάμεις, νὰ κατορθώσωσι ν' ἀναβιάσωσι τὰ πυροβόλα κατ' εὐθείαν εἰς ἓν ἐκ τῶν ὑψωμάτων. Καὶ τῶ ὄντι, ἄνδρες καὶ ἵπποι τὰ ἀδύνατα κατορθώσαντες, ἀνέσυραν τὰ δύο πυροβόλα καθ' ἣν στιγμὴν οἱ Ἄραβες ἦσαν σχεδὸν ἐντὸς τῆς κανονοστοιχίας, καὶ παρέταξαν αὐτὰ εἰς μέρος εὐθετον, ὅθεν μυδροβολοῦντα εἰς μικρὰν ἀπόστασιν, ἔστρωσαν τάχιστα τοὺς ἡμίσεις ἵππους κατὰ γῆς, οἱ δὲ λοιποὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν· ἀλλὰ καὶ αὐτῶν διωκομένων ὑπὸ τῶν σφαιρῶν, πολλοὶ ἐπεσαν νεκροὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ.

Ὁ ὑπαξιωματικὸς οὗτος ἐτιμήθη διὰ τοῦ σιδηροῦ σταυροῦ πρώτης τάξεως, διότι διὰ τῆς ἀνδρίας καὶ τῆς ἀταραξίας του ἔσωσε τὴν κανονοστοιχίαν.

ΚΕ΄.

Οὕτω λοιπὸν διελθόντες ἐπὶ δύο ὥρας διὰ νεκρῶν καὶ τραυματιῶν, ἐφθάσαμεν περὶ τὸ ἑσπέρας πρὸ τῆς πόλεως Le Mans, καὶ παρετάχθημεν ἐπὶ μικροῦ λόφου ἐντὸς αὐτῆς, εἰς ὃν ἀνέβημεν δι' ὁδοῦ ἐλικοσι-

δοῦς. Ἦτον δὲ φοβερὰ ἡ παράταξις, διότι συνέκειτο ἐκ 15 κανονοστοιχιῶν ἐκ πυροβόλων ἕξ εἰς ἐκάστην, διατεθειμένων κλιμακηδόν, ὑπεράνω τὴν μίαν τῆς ἄλλης, καὶ ὄλων σκοπευουσῶν πρὸς τὸ ἀντιπέραν ὕψωμα.

Ὁ δὲ στρατὸς εἶχεν εἰσχωρήσει ἐντὸς τῆς πόλεως, καὶ ἐμάχετο κατὰ τὰς ὁδοὺς· καὶ ἐν τῶν πυροβόλων, στηθὲν ἐν τῷ μέσῳ τῆς μεγάλης πλατείας, ἐκανονοβόλει τὰ παράθυρα τῶν περιστοιχιζόντων αὐτὴν ξενοδοχείων, ἅτινα ἦσαν πλήρη Γάλλων στρατιωτῶν, καὶ μέγας ἦτον ὁ κίνδυνος τῶν ἕξ γενναίων πυροβολιστῶν, οἵτινες εὐθυνοῦν τὸ κανόνιον τοῦτο, προσβαλλόμενοι οὕτως ἐκ τοῦ πλησίου.

Ἄλλο δὲ τμήμα τοῦ πυροβολικοῦ ἐσκόπευε κατὰ τῶν ἤδη μακρυνομένων ἀμαξοστοιχιῶν τῶν σιδηροδρόμων, δι' ὧν ἤρχισαν οἱ Γάλλοι ἀποσυρῶμενοι, καὶ ἠνάγκαζεν αὐτοὺς νὰ ἐγκαταλείψωσιν ὀπίσω τὸ πλεῖστον τῶν ἐφοδίων καὶ τῶν συσκευῶν τῶν.

Τέλος οἱ Γάλλοι ἔφυγον ἐκ τῆς πόλεως, καταστρέψαντες καὶ τὴν μίαν γέφυραν· τὴν δ' ἄλλην δὲν ἐπρόφθασαν νὰ βλάβωσιν, ὥστε εὐρόντες αὐτὴν σώαν εἰσῆλθομεν ἡμεῖς κατόπιν τῶν.

Ἄλλὰ ποία σύγχυσις εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ ποία ἀταξία! Πανταχοῦ ἔκειντο νεκροὶ ἀναμιξ μετὰ τετραυματισμένων, καὶ, πλὴν τούτων, φυγάδες τρέχοντες πρὸς πάσας τὰς διευθύνσεις, ἔπιπτον εἰς τὰ γόνατα ἐμπρὸς ἡμῶν, παρακαλοῦντες νὰ μὴ τοὺς φονεύσωμεν. Ἄλλ' ἡμεῖς οὐδ' αἰχμαλώτους νὰ τοὺς συλλά-

βωμεν ἐφροντίζομεν καὶ, ἀφίνοντες τὸν κόπον τοῦτον εἰς τὸ πεζικὸν, καὶ τοῖς ἐπετρέπομεν ἐν γένει νὰ φεύγωσι.

Πανταχοῦ ἀπηντῶμεν προσέτι φορτηγοὺς ἀμάξας πλήρεις παντοειδῶν ἐφοδίων ἃς οἱ ἄνθρωποι εἶχον ἐγκαταλείψει, οἱ δὲ ἵπποι, εἰσέτι ἐζευγμένοι, ἐφαινοντο ἀποβλέποντες πρὸς ἡμᾶς μετὰ τινος ἐκπλήξεως διὰ τὰ γινόμενα. Πρὸ πάντων δὲ ἡ ὁδὸς ἡ ἄγουσα ἀπὸ τοῦ προαστείου εἰς τὴν πόλιν ἦτον τοσοῦτον πεπληρωμένη, ὥστε ἡ διάβασις δι' αὐτῆς ἀπέβαινε ἀδύνατος, καὶ μόλις τὸ πεζικὸν διὰ μεγάλων δυσκολιῶν, καὶ ἐπιμονὴν καὶ βίαν ἀντιτάττον εἰς τὰ προσκόμματα, κατῴρθωσεν νὰ διασχίσῃ αὐτήν.

Δι' ἡμᾶς δὲ τοῦτο ἦτον ἀνέφικτον, δι' ὃ καὶ ἐμείναμεν εἰς τὸ προάστειον, λαβόντες κατοχὴν μεγάλης οἰκίας, εἰς ἧς τὸ μὲν κάτω πάτωμα κατωκίσαμεν τοὺς ἵππους ἡμῶν, εἰς δὲ τὸν ἐπάνω δόμον κατωκίσαμεν οἱ ἴδιοι.

Μόνον δ' ἀφ' οὗ συνήλθομεν καὶ ὀπωσοῦν ἡσυχάσαμεν, ἤρχισαμεν ἀναλογιζόμενοι ὅτι ἐν τούτοις πρὸ δύο ἡμερῶν ἦτον ὁ στόμαχος ἡμῶν ἐν ἀργίᾳ, καὶ ἡ φύσις ἤρξατο ἤδη τόσῳ βιαιότερον διεκδικοῦσα τὰ δικαιώματά της, καθ' ὅσον οὐδὲν εἶχομεν νὰ θυσιάσωμεν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ της. Καὶ ὅμως ἦτον ἀναγκαιότατον τοῦτο· δι' ὃ καὶ ἀπεστάλην ἐγὼ περὶ τὸ μεσονύκτιον πρὸς ἀνεύρεσιν λείας.

Ἄλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτον ἀπλοῦν· αἱ ὁδοὶ ἦσαν

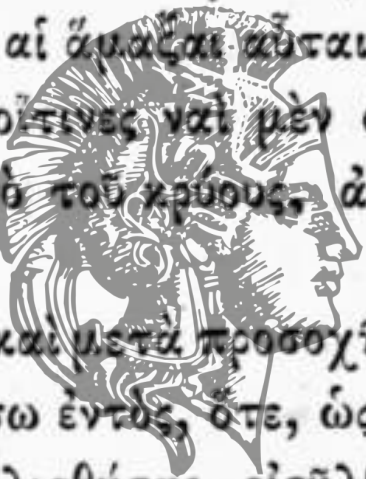

πλήρεις άμαξών, και σχεδόν αδύνατον να διέλθω·
τά παντοπωλεία ήσαν κλειστά, και αδύνατον να
τ' ανοίξω· και όσα άλλοι είχαν ανοίξει ήσαν προ-
διηρπαγμένα, και αδύνατον να εύρεθῆ εκεί οὐδὲ τε-
μάχιον άρτου. Μετά ματαίας λοιπόν προσπαθείας επέ-
στρεφον οίκαδε άπρακτος, και αναλογιζόμενος ότι
και ή φύσις αὐτῆ όφείλει να υποχωρῆ ενώπιον τοῦ ΠΟΠ
POSSUMUS, ότε με περιέμενεν εύτυχῆς ανακάλυψις.

Ό δρόμος δν διέτρεχον ήτον στενός, και μοι έ-
κλείετο υπό φορτηγοῦ άμάξης, ίσταμένης εις τὸ μέ-
σον αὐτοῦ. Άλλην δίοδον δέν ειχεν, ειμή υπέρ αυ-
τήν, και ταύτην άπεφάσισα, και τοι μετά βαρείας
τῆς καρδιάς, διότι πολλάκις αὐτάματα περι-
ειχον Γάλλους τραυματίας, οἵτινες ναί μὲν ως επί
τὸ πολὺ ειχον έκπνεύσει υπό τοῦ κρούου, άλλ' ὦν
τινες και άκρόμη ανέπνεον.

Άνέβην λοιπόν εις αὐτήν, και μετά προσοχῆς βαί-
νων έπροσπάθουν να μῆ πατήσω εντός, ότε, ως συνή-
θως συμβαίνει, ό ποῦς μου όλισθήσας, εισῆλθεν εις
αὐτήν. Άλλ' άντι μαλακοῦ άντικειμένου, ως έφοβού-
μην, επάτησέ τι σκληρόν. Έκ περιεργείας, και ίσως
και τινος άμυδρᾶς έλπίδος, έκυψα να ιδῶ τί ήτον,
και τοι πάντοτε φοβούμενος μήπως ήτον ή κεφαλή
δυστυχοῦς τινός, και εύρον ότι ήτον άντικείμενον
ήττον τραγικόν, ήτον... ό,τι έζήτουν. Ήτον κιβώ-
τιον μετάλλινον, δ λαβών εις χειρας και ανοίξας,
είδα πλήρες τροφῶν τεταριχευμένων και διατηρουμέ-
νων εις άλμην.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Ὅλη ἡ ἄμαξα ἦτον πλήρης τοιούτων κιβωτίων. Ἡ ἀποστολή μου ἐξεπληρώθη. Ὁ ἵππος ἦτον ἐζευγμένος· ἤρκει λοιπὸν νὰ τὸν θέσω εἰς κίνησιν ἵνα φέρω εἰς τὴν κατοικίαν ἡμῶν τὴν ἄμαξαν καὶ τὸ πολύτιμον αὐτὸ φορτίον, μεθ' ὃ δὲν εἶχον ἢ νὰ βοηθήσω τοὺς ὑπερχαρέντας συντρόφους μου εἰς τὴν κατανάλωσιν αὐτοῦ.

ΚΣΤ΄.

Ὀλίγας μόνον ἡμέρας ἐμείναμεν εἰς Le Mans ἵνα ἀναπνεύσωμεν ἐκ τῶν τελευταίων κόπων καὶ κακοπαθειῶν, καὶ θέσωμεν πάλιν εἰς τάξιν ὅσα ὁ ἔσχατος ἐναγώνιος ἡμῶν βῆος εἶχε συνταράξει. Ἐπειτα δ' ἀνεζεύξαμεν πάλιν πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ Γαλλικοῦ στρατοῦ, ὃν ἡ ἰσχυρὰ καὶ ἀσφαλὴς χεὶρ τοῦ στρατηγοῦ αὐτοῦ Chanzy εἶχε προφυλάξει ἀπὸ παντελοῦς ὀλέθρου, καὶ ἤρχιζε νὰ ἐπαναφέρῃ πάλιν εἰς τὰς πρώτας δυνάμεις του.

Κατ' ἀρχὰς εἶχομεν φαντασθῆ ὅτι δὲν θὰ εἶχομεν πλέον ἀνάγκην νὰ ἐξέλθωμεν τοῦ Le Mans, φρονοῦντες ὅτι ὁ Γαλλικὸς στρατὸς ἦτον ὅλως κατεστραμμένος. Ἀλλ' ἀφ' οὗ εἶδομεν τὴν ἀπάτην μας, καὶ ἐξεστρατεύομεν πάλιν, ἢ ἐλπίς ἡμῶν ἦτον νὰ καταδιώξωμεν τὸ στράτευμα ἐκεῖνο μέχρι τοῦ Ὀκεανοῦ, καὶ ἐκεῖ νὰ τὸ συλλάβωμεν. Ὡς ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ἀνυπόμονοι ἡμεθα καὶ ἡμεῖς νὰ φθάσωμεν εἰς τὸν Ὀκεανὸν, ὡς τελευταῖον τέρμα τῶν ἔργων μας.

Ἄλλ' ἀντὶ τῶν ὀνείρων τούτων, μετὰ τινῶν ἡμερῶν ταχυτάτας ὁδοιπορίας ἐπὶ κακῶν δρόμων καὶ εἰς τὴν χιόνα ἕως τὰ γόνατα, ἐφθάσαμεν εἰς πολίτην καλούμενον Joué en Charmie, εἰς ὃ πρὸ δύο μόλις ἡμερῶν εἶχε σταθμεύσει ὁ Chanzy μετὰ τοῦ πιτελείου του, καὶ ἐκεῖ διετάχθημεν νὰ μείνωμεν μέχρι οὗ λάβωμεν νεωτέρας διαταγάς. Ἄλλ' αἱ διαταγαὶ αὗται ἐπὶ ὅλον μῆνα δὲν ἤρχοντο, καὶ ἡμεῖς ἄλλο ἔργον καὶ ἄλλην διασκέδασιν ἐνταῦθα δὲν εἶχομεν, εἰμὴ νὰ πίνωμεν τὸν μελίτην (cidre) τῆς Νορμανδίας, οἶνον ἐκ μήλων κατεσκευασμένον.

Ἐν μόνον ἀνέκδοτον θ' ἀναφέρω τῆς ἐνταῦθα διαμονῆς μου. Πρὸς πλείονα ἄνεσιν δὲν εἰμίναμεν οἱ ἀξιωματικοὶ ὡς μέχρι τοῦδε ὅλοι ὁμοῦ διαιτώμενοι, ἀλλ' εἶχομεν διανεμηθῆ εἰς τὰς οἰκίας τῶν πολιτῶν. Εἰς ἐμὴν ἔλαχεν, ὀλίγον κατ' ἐκλογὴν μου, μία τῶν εὐπρεπεστέρων, ἧς ὁ ἰδιοκτήτης, νέος εὐγενῆς τοὺς τρόπους, τὸν βραχίονα δ' ἔχων περιδεδεμένον, μὲ ὑπεδέχθη λίαν φιλοφρόνως, καὶ μοὶ παρέθετε καλὴν τράπεζαν εἰς ἣν καὶ ὁ ἴδιος παρεκάθητο. Μετὰ δύο δὲ ἡ τριῶν ἡμερῶν συμβίωσιν, ἐφ' ἧς φιλικώτεραι συνεδέθησαν αἱ σχέσεις μεταξὺ ἡμῶν, ἐξέφρασα, ἐν ᾧ ἐκαθήμεθα εἰς τὴν τράπεζαν, εἰς τὸν οἰκοδεσπότην μου τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ γνωρίσω ἀκριβέστερον τίς ἦτο καὶ πῶς ἐκαλεῖτο. — «Ἐπιθυμεῖτε νὰ μὲ γνωρίσητε; ἠρώτησεν αὐτός. Ἔχετε τὸ δικαίωμα. Περιμείνατε, παρακαλῶ, μίαν στιγμὴν.» Καὶ ἐξῆλθε.

Μετ' ὀλίγον ἐπανῆλθεν ἔχων γυμνὸν ξίφος εἰς τὰς

χειρας και φορών στολήν λοχαγοῦ. «Εἰμι, εἶπεν, ὁ λοχαγὸς R. Διαφυγὼν εἰς τὴν ἄλωσιν τοῦ Le Mans, ἤλθα και ἐκρυπτόμην ἐνταῦθα εἰς τὴν οἰκίαν μου. Ἦδη μ' ἐγνωρίσατε. Λάβετε τὸ ξίφος μου. Εἰμι αἰχμάλωτός σας κατὰ τοῦ πολέμου τοὺς νόμους, και καταγγείλατέ με εἰς τὸν ἀρχηγὸν σας.»—«Φίλτατε Κύριε, τῷ ἀπεκρίθην, αἰχμαλώτους ἔχομεν τόσους, ὥστε δὲν ἠξεύρω τί θὰ τοὺς κάμωμεν. Δὲν πιστεύω εἰς περισσότερος νὰ χρησιμεύη εἰς τίποτε. Δὲν εἶμαι ἐπιτετραμμένος τὴν ἐκτέλεσιν τῶν νόμων τοῦ πολέμου, οὐδ' ἔχω ἐντολήν νὰ καταγγείλω τινά. Μοὶ εἶπατε τὸ ὄνομά σας· σᾶς εὐχαριστῶ. Δὲν ἔχω ἀνάγκη νὰ γνωρίζω τὴν θέσιν σας.» Ἐκτοτε ἀληθοῦς φιλία μᾶς συνέδεσεν.

Αἱ διαταγαὶ φθάσασαι τέλος μᾶς ἐπεμψαν ὀπίσω εἰς τὸ Le Mans, ὅπου διετρίψαμεν τινὰς ἡμέρας. Καὶ ἐδῶ εὖρον καλὸν οἰκοδεσπότην, και χαίρων παρεκαθήμην εἰς τὴν τράπεζαν αὐτοῦ μετὰ τῆς οἰκογενείας του. Τὴν πρώτην ἐσπέραν ὁ ὑπηρέτης, συνειθισμένος εἰς τῆς ξενίας τὴν φιλόφρονα ἐθιμοταξίαν, ἤλθε πρὸς ἐμὲ, ὡς τὸν ξένον, νὰ προσφέρῃ τὸ φαγητὸν κατὰ πρῶτον. Ὁ Ἀμφιτρύων μου ὁμως τὸν ἀνεκάλεσε, και ἔλαβε πρῶτος αὐτὸς, και ἤρχισεν ἀμέσως νὰ τρώγῃ, ὅπερ μοὶ ἐφάνη λίαν ἀγροῖκον, και ἡ ἀνυπόμονον λαιμαργίαν, ἡ σκοπὸν προσβολῆς ἐνδεικνύον· ἀλλ' ἐσιώπησα. Ἰδὼν ὁμως ὅτι τὸ αὐτὸ ἐξηκολούθει πράττων μετὰ συστηματικῆς ἐπιμονῆς, τῷ ἀπηύθυνα δι' ἀστεῖσμοῦ τινος μίαν παρατήρησιν. Ἄλλ' ἐκεῖνος —

Μὴ ἀποδώσητε, μοὶ εἶπε, τοῦτο οὔτε εἰς ἀδδηφαι-
άν μου οὔτε εἰς βαρβαρότητα. Θέλω νὰ σᾶς ἐξα-
φαλίσω κατὰ πάσης ὑπονοίας ὅτι σᾶς προσφέρομεν
σως φαρμακευθεῖσαν τροφήν.»

Ἄπο τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἐπέμεινα ἀνευδότης εἰς
τὸ δικαίωμα τοῦ ξένου, τὸ νὰ λαμβάνω πρῶτος πάν-
των τὴν τροφήν ἀπὸ τῆς παροψίδος· καὶ ὅταν ἐχω-
ρίσθην ἀπὸ τῆς ξενιζούσης με ἀγαθῆς ταύτης οἰκο-
γενείας, εἰμὶ βέβαιος ὅτι προθυμώτεροι θὰ ᾔσαν ν' ἀ-
ποθάνωσιν ὑπερασπιζόμενοί με, παρὰ νὰ μὲ φαρμα-
κεύσωσι. Τοσαύτην κλίσιν εἶχον τὴν καλωσύνην νὰ
λάβωσι πρὸς ἐμέ.

KZ.

Τέλος ἦλθεν ἡ μεγάλη ἀγγελία ὅτι τὰ Παρίσια
παρεδόθησαν, καὶ ὅτι γενικὴ ἀνακωχὴ ἤρχιζεν ἀπὸ
τῆς ἡμέρας ἐκείνης. Ἄλλ' ἡμεῖς δὲν περιλαμβανό-
μεθα εἰσέτι εἰς αὐτὴν ἐπὶ δύο ἡμέρας, μέχρις οὗ
κανονισθῶσιν οἱ ὅροι αὐτῆς μεταξὺ ἡμῶν καὶ τοῦ
στρατηγοῦ Chanzy.

Τὸ τί συνέβη μετὰ τὴν ἀνακωχὴν ἀνήκει μᾶλλον
εἰς τὴν διπλωματικὴν ἢ εἰς τὴν στρατιωτικὴν ἱστο-
ρίαν, διότι κατόπιν αὐτῆς ἐπῆλθεν ἡ εἰρήνη. Ὀλί-
γας ὅμως ἔτι λέξεις περὶ ἡμῶν, ἵνα κλείσω τὴν πα-
ροῦσαν ἀφήγησιν.

Τὸ τάγμα ἡμῶν ὠρίσθη νὰ διαμείνη κατὰ τὸν
καιρὸν τῆς ἀνακωχῆς ἐν Tours, ἥτις εἶναι πόλις ὠ-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ραιοτάτη, χαριέστατα κειμένη ἐπὶ τοῦ Λείγηνος. Μᾶς ἐφαίνετο δ' ἡ ἐνταῦθα διαμονὴ ἔτι μᾶλλον εὐάρεστος, καθ' ὅσον ἡ κακοκαιρία εἶχε παρέλθει, καὶ τὸ ἔαρ ἤρχιζε νὰ διαγελαῖ, καὶ ἡ φύσις γὰ περιβάλλεται τὸν πράσινόν της μανδύαν, εἰ καὶ ἡμεθα εἰσέτι μόλις εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Φεβρουαρίου.

Ὁ καιρὸς τῆς ἀνακωχῆς ὅμως δὲν ἦτον καιρὸς ἀργίας δι' ἡμᾶς, διότι πολλὴν εἶχομεν ἐργασίαν πρὸς ἀνάκτησιν τῶν κατὰ μέγα μέρος ἐξηντλημένων φυσικῶν καὶ ὑλικῶν δυνάμεων τοῦ στρατοῦ, καὶ ἐπανόρθωσιν αὐτῶν, ὅπως ὦμεν εἰς κατάστασιν νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὸν πόλεμον καθ' ἣν περίστασιν ἡ ἀνακωχὴ δὲν ἀπέληγεν εἰς ὑπογραφὴν τῆς εἰρήνης. Ὅφείλω δὲ νὰ προσθέσω ὅτι τῷ ὄντι κατὰ τὴν ἐκπνευσιν τῆς ἀνακωχῆς εἶχομεν ἀναλάβει ἐντελῶς τὰς αὐτὰς δυνάμεις, ὡς ὅτε τὸ πρῶτον κατήλθομεν εἰς τὸν πόλεμον, καὶ ἐδυνάμεθα, ἂν ἦτον ἀνάγκη, νὰ διέλθωμεν ἀκόμη ἓνα χειμῶνα πολεμοῦντες.

Τὸ μόνον ὅμως ὃ δὲν ἐδυνάμεθα νὰ ἐπαναφέρωμεν εἰς τὴν πρώτην ἰσορροπίαν τοῦ ἦτον τὸ πνεῦμα ἡμῶν, καὶ ἡ φαιδρὰ διάθεσις καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς μεθ' οὗ κατ' ἀρχὰς αἱ μυριάδες ἐρρίπτοντο εἰς τὸν πόλεμον, ἐν ᾧ ἤδη πάντες περιπαθῶς ἐπεθύμουν τὴν ἐπάνοδον εἰς τὰ ἴδια καὶ τὸ τέλος τῶν κακουχιῶν.

Ἄλλ' οὐδεὶς οὐδὲ λέξιν περὶ τούτου ποτὲ ἐπρόφερε· διεφαίνετο δὲ τὸ αἶσθημα τοῦτο εἰς τὸν ἐρεθισμὸν μεθ' οὗ πάντες ἐδέχοντο καὶ τὴν ἀπλῆν ὑπόθεσιν ὅτι ἐδύνατο πάλιν ν' ἀρχίσῃ ὁ πόλεμος, καὶ εἰς

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

τὸ στόμα πλείστων ἤκουσα τὴν λυπηρὰν φράσιν· « Ἄν
οἱ Γάλλοι ἐπαναλάβωσι τὰς ἐχθροπραξίας, ἀνόητος
ἔξ ἡμῶν ἐντὸς δεκαπέντε ἡμερῶν δὲν γίνῃ πλού-
σιος. » Ὁ ἀπαίσιος οὗτος λόγος δίδει, νομίζω, τὸ μέ-
τρον τοῦ τί θὰ συνέβαινεν ἂν δὲν ἐπῆρχετο ἡ εἰρήνη.

Μετὰ μηνιαίαν δ'εὐαρεστοτάτην διαμονὴν εἰς Tours,
τὴν ὀγδόην Μαρτίου ἐπανήλθομεν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁ-
δοῦ ἣν εἶχομεν διατρέξει μαχόμενοι ἄλλοτε, καὶ ἐ-
σταθμεύσαμεν εἰς Blois. Ὁ καιρὸς ἐγένετο πάλιν
κακὸς, καὶ ἄφθονος ἔπιπτεν ἡ χιών· ἀλλ' ἤδη τὸ κα-
κὸν ἦτον φορητὸν, καὶ τὸ Blois, ὁ σκοπὸς τῆς ὁδοι-
πορίας μας, προὔκειτο ὡς παρηγορία διὰ τὰς ὁδοι-
πορικὰς ταύτας ταλαιπωρίας.

Φθὰς εἰς τὴν πόλιν ταύτην δὲν εἶχαν λησμονή-
σει οὔτε τὴν ὁδὸν εἰς ἣν κατώκουν ἄλλοτε, οὔτε τὴν
οἰκίαν ἣτις ἔκειτο εἰς αὐτὴν τὴν ὁδόν, οὔτε ἀκόμη
τὴν νέαν ἣτις ἐστόλιζεν αὐτὴν τὴν οἰκίαν.

Ἄσυγχώρητον ἦτον εἰς τὸν οἶον τῆς Ἀφροδίτης
ὅτι μὴ σεβασθεὶς τὰς συνθήκας εἰρήνης ἣτις ἄρτι ὑπε-
γράφη μετὰ τῶν Γάλλων, ἤρξατο αὐτὸς, ὅταν ἀνε-
παύοντο τὰ λοιπὰ ὅπλα, νὰ τοξεύῃ τὰ βέλη του
καὶ κατὰ τῶν μὲν καὶ κατὰ τῶν δὲ, γνωρίζων ὁ πο-
νηρὸς ὅτι οἱ καταπεπονημένοι ὑπὸ τοῦ πολέμου ἦσαν
εὐαλωτότεροι· ὥστε καὶ πολλὰ συνοικέσια ἐτελέσθη-
σαν τότε μετὰ τῶν ἀνδρείων νικητῶν καὶ τῶν ὠ-
ραίων Γαλλίδων. Ἐγὼ ὅμως ἐγκαυχώμενος ἐπὶ με-
γαλητέρῃ ἀνδρίᾳ, ἀντέστην καὶ δὲν παρεδόθην.

ΚΗ'.

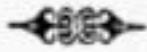
Μετ' ὀλίγας δ' ἡμέρας, ἀπεχαιρετήσαμεν πάλιν τὴν φιλόξενον πόλιν, καὶ ἐπορεύθημεν πρὸς τὴν κώμην Chateau Villain, τὸ ἀρχαῖον τῶν Ῥωμαίων Castra Villana, καὶ ἐκεῖ παρεμείνομεν ὡς μέρος τοῦ στρατοῦ τῆς κατοχῆς μέχρι τῆς ἐξοφλήσεως τῆς ἐπιβληθείσης εἰς τὴν Γαλλίαν πολεμικῆς ἀποζημιώσεως. Μετὰ ταῦτα δὲ μετέβημεν ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἰδιότητα εἰς Bar sur l'Aube, ὡραίαν καὶ εὐάρεστον πόλιν, καὶ τέλος ἐν Ἰουνίῳ τοῦ 1871, ἐν ἔτος σχεδὸν μετὰ τὴν εἰσοδὸν μου εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐπέστρεψα εἰς τὴν Γερμανίαν.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἐστερήθην μὲν τοῦ σχολείου δι' οὗ ἐπὶ ἓν ἔτος διέρχονταί οἱ Πρώσοι ἀνθυπασπισταί, τοῦ εἰδικῶς καλουμένου πολεμικοῦ σχολείου (Kriegsschule), ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐφοίτησα εἰς ἄλλο σχολεῖον ἀληθῶς πολεμικόν, πολὺ ἐκείνου πρακτικώτερον καὶ διδακτικώτερον.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ φοβεροῦ τούτου καὶ φονικωτάτου πολέμου μία ἰδέα πρὸ πάντων μ' ἐκυρίευεν. Ἄν καὶ ἡ ψυχὴ μου ἐπεθύμει ἐκθύμως τὴν ἡσυχίαν, καὶ τόσῳ μᾶλλον καθ' ὅσον μετὰ ταῦτα ἐφάνη ὅτι αἱ κακουχίαι τῆς ἐκστρατείας εἶχον βλάβει κατὰ τι καὶ τὴν ὑγείαν μου, οὐδόλως ὅμως ἐδίσταζον νὰ εὐχωμαι πάντοτε· «Εἶθε ἔλθοι ὁ καιρὸς ὅτε καὶ ἡ πατρίς μου θέλει ἄρει τὴν σημαίαν τῆς δόξης καὶ τῆς

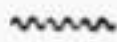

Ἄφ' ὅταν ἐπερπάτησα μόνος ἔς τὴν ξένην χώρα,
 μαύρη χαράχθηκε γραμμὴ
 εἰς τὴν καρδιά μου, κ' ἀφορμὴ
 μ' ἔμεινε λύπης τώρα.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

ποιηματίου μὴ περατωθέντος, ὃ ἔγραψεν ἐν Καίρῳ.

Α

Μὲ τὴν δρόσο σὲ φύλλα κρυμμένη
 κρυφοπαίζου χρυσαῖς αἰ ἀκτῖνες.
 Τοῦ χειμῶνος παρῆλθαν οἱ μήνες·
 ταῖς καρδιαῖς γλυκὺς ἥλιος ζεσταίνει.

Ὄταν πνέῃ γλυκὰ τὸ ἀγέρι,
 ἔς τὸ κλουβὶ ποιὸς κλεισμένος θά μείνη;
 Ποιὰ ψυχὴ ποῦ τὸ σῶμα βαρύνει
 ἔλαφρά τὰ δεινά της δὲν φέρει;

Ἐκεῖ κάτω παρθένας χορεύουν,
 τὰ μαλλιά των λυμένα ἔς τὴν ῥάχη.
 Πλὴν ἢ κόρη τοῦ Σταύρου μονάχη
 τί ζητεῖ; Ποιὸν τὰ μάτια γυρεύουν;

Δεκαεὶς εἶδ' ἢ κόρη μαίους
 νὰ στολίζουν τὴν γῆ με λουλούδια.
 Δὲν ἀρμόζουσαν νομίζει τραγούδια
 παρὰ μόνον εἰς χρόνους νηπίους;

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Κοκκινίζει; "Αχ! νὰ ἡ ἀλήθεια!
 Ἄλλὰ τί μέσ' ἔς τοὺς βάτους κυττάζει;
 Μιὰ ματιὰ ὅπου δάγκαμα μοιάζει
 τοῦ φιδιοῦ, καὶ δαγκάνει τὰ στήθια.

Πάγ' ἡ κόρη ἔς τὸ βάτο νὰ κόψη
 λευκὸν ἄνθος, κ' ἄς ἔχη ἀγκάθι,
 κ' ἀπ' τοὺς βάτους κοντά της ἐστάθη
 ἕνας νῆος μ' ἠλιόκαυστην ὄψι.

Ἄπ' τὸ χέρι τὸν πιάνει καὶ λείει
 « Ἦλθες, ἦλθες τὸν πόνο νὰ σβύσης
 » ἔς τὴν καρδιά μου, ποῦ εἶναι ἡ βρύσις
 » τῶν δακρύων, καὶ ἄπαυστα κλαίει.»

Φλογερά τὸς ὁ νῆος τὴν ἐφίλει.
 « Ὅσῃν ὥρα κοντά σου δὲν μένω,
 » τῆς ζωῆς τὸ φῶς μ' εἶναι σβυσμένο.
 » Μιὰ ματιὰ σου τὸ φῶς θὰ μὲ στείλῃ.

» Μόλις μόλις τὰ χεῖλη σου ἀγγίζω,
 » πυρκαϊὰ τὸ κεφάλι μου πιάνει
 » ποῦ μ' ὠθεῖ, ἂν κ' αὐτὸ τὴν αὐξάνει,
 » ταῖς ψυχαῖς μας εἰς μίαν νὰ σμιζῶ.

» Ἄν τὸν φίλον σου θέλῃς νὰ σώσης,
 » πείσου, κ' ἔλα τὸ βράδυ μονάχη
 » εἰς τοῦ Λύκου τὴν ἔρημη ράχη,
 » παραδείσου χαραῖς νὰ μὲ δώσης.»

Ἦτροπαλὴ κοκκινίζει ἐκείνη
 ἔς τὴν ἀνδρεία του τρέμει ἀγκάλη.

Πλὴν αὐτὸς φλογερά παρεκάλει,
καὶ ἡ κόρη ὑπόσχεσι δίνει.

Νυκτερίδα ποῦ ὄπου κατέβη
συμφοραῖς, δυστυχίαις προλέγει,
νὰ 'ς τοῦ Σταύρου καθίζει τὴ στέγη.
Νυκτερίδα κακὰ προμαντεύει.

Γιὰτὶ κύττα, 'ς τὰ δένδρα κρυμμένοι,
τρὶ ἀδέλφια σου πῶς σὲ κυττάζουν.
«Εἰς τοῦ Λύκου τὸ βράχο, φωνάζουν
»κακὴ μοῖρα τὸν Κλέφτη προσμένει.»

B

Τῆς θαλάσσης ταραττοῦν τὰ βάθη
τριχυμίαις πολλαῖς ποῦ περνοῦν.
Ταῖς χαραῖς τῶν ἀνθρώπων χαλνοῦν
τῶν ἀνθρώπων τὰ πάθη.

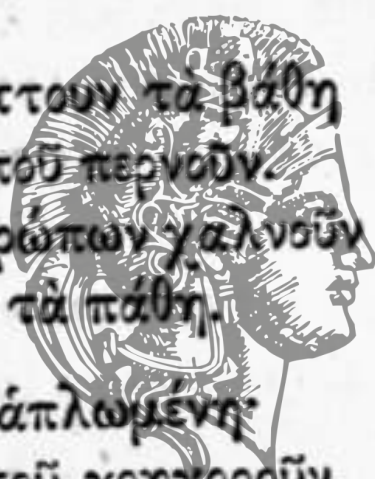
Νύκτ' ἀσέληνος εἶν' ἀπλωμένη
μόνον τ' ἄστρα παντοῦ γρηγοροῦν.
Δείχν' ἡ Ἄρκτος τοῦ χρόνου τὸν ῥοῦν
ἐρ' αὐτῆς στρεφομένη.

Καὶ τὸν Λύκον σκεπάζει σκοτάδι·
τοῦ ἀνέμου σιγαῖ ἡ πνοή·
ἐρημιὰ εἶν' ἐδῶ τὸ πρωτὶ,
ἐρημιὰ καὶ τὸ βράδυ.

Κ' ὅμως ὄχι. Σταθῆτε κομμάτι.
Δυὼ μορφαῖς προχωροῦν σιγανά.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Τώρα κρύβονται 'ς τὰ σκοτεινά,
καὶ ταῖς χάνει τὸ μάτι.

Τώρα νά... Τί ἐστὶν ἄς ἰδοῦμε.
Εἶσαι σὺ, δυστυχῆς Μαριγώ.
'Αφ' οὗ βγαίνεις μ' αὐτὸν ὁδηγὸ,
δι' ἐσένα φοβοῦμαι.

ΤΗΙ ΝΕΑΙ Κ"

Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του δι' Αἴγυπτον.

Σκοτεινιάζ' ἡ καρδιά λίγο λίγο
ἀπὸ λύπην καὶ πόνους 'ς τὰ ξένα.
Δι' αὐτὸ εὐσπλαγγνίσου κ' ἐμένα
ὡς ποῦ νὰ λθῆ ἢ ὡρα νὰ φύγω.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΕΠΙ ΤΟΥ ΑΤΜΟΠΛΟΙΟΥ

Ἐπανερχόμενος εἰς τὴν Ἑλλάδα

Ἰ. Κυρία**

Τί σημαίνει, καρδιά μου τὸ δάκρυ;
Παῦσαι πλέον νὰ κλαῖς. Ἀπαυδῶ.
Τῆς πατρίδος δὲν βλέπεις τὴν ἄκρη;
Δὲν γελάς, δὲν εὐφραίνεσ' ἐδώ;

Μὴ φοβῆσαι. Ἐν δάκρυ ἂν χύνω
τῆς χαρᾶς εἶμαι ὅλη μεστή.
Νὰ δεχθῆ ὅμως τώρα ἐκεῖνο
καρδιά φίλη μὲ λείπει, πιστή.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ

μέρους τῆς προσευχῆς τῆς Μαργαρίτας
ἐκ τοῦ Φάουστ τοῦ Γαίτου

Ἄχ! ρίψον
σὺ, πικροπονεμένη
ἴλεων βλέμμα κ' ἐπ' ἐμοῦ.
Ἐν τῇ καρδίᾳ ξίφος,
καὶ μ' ἔνδακρυ τὸ ὕφος,
τὸν θάνατον ὄρας υἱοῦ.
Πρὸς τὸν πατέρα βλέπεις,
κ' ἐν στεναγμοῖς προτρέπεις
αὐτὸν νὰ σώσῃ μετὰ σοῦ.

Τίς μαντεύει
πῶς σαλεύει

ὁ πόνος τὰ ὀστέα μου;

Πῶς τὸ πτωχόν μου στῆθος τρέμει,
κρυφίῳ τίνι πόθῳ γέμει,
σὺ μόν' ἠξεύρεις, δέσποινά μου.

Ἄχ! μόλις μείνω μόνη,
τί πόνοι, πόνοι, πόνοι
σπαράττουν τὰ ἐντός μου.

Ὅταν σταθῶ, πῶς καίω,
πῶς κλαίω, κλαίω, κλαίω!
Δὲν παύει ὁ λυγμός μου.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΑΦΟΝ ΤΟΥ

Γραφέν ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ.

Βουνοῦ πεύκην φυτεύσατε, φίλοι,
εἰς τὴν γῆν ἣτις θὰ μὲ σκεπάζη.
Ἡ ψυχὴ εὐτυχῆς νὰ ρεμβάζη
ὑπ' αὐτὴν ἀγρυπνοῦσα ἐφίλει.
Θὰ τῇ ἦτο γλυκὺ, ὑποκάτω
τῆς σκιᾶς ἣν αὐτὴ θὰ τῇ στείλῃ
χωρὶς ὄναρ ἐὰν ἐκοιμᾶτο.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

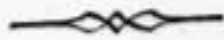

ΑΘΗΝΩΝ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

1

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ

Ἄριθ. 1134.

Ἐν Ἀθήναις, τῆ 23 Φεβρουρίου 1867.

Πρὸς τὸν Κύριον Αἰμύλιον Α. Ρ. Ραγκαβῆν.

Φέρομεν εἰς γνῶσιν ὑμῶν ὅτι διὰ τοῦ ἀπὸ 19 Φεβρουαρίου ἐνεστῶτος ἔτους Βασιλικοῦ Διατάγματος ἐπετράπη ὑμῖν γὰ εἰσέλθητε εἰς τὴν ἐν Βερολίῳ στρατιωτικὴν σχολὴν, ἀναλαμβάνοντες ἐπὶ τούτῳ καὶ στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν ἐν Πρωσσίᾳ.

Ὁ ὑπουργὸς
ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΤΡΙΚΟΓΠΗΣ

2

(Μετάφρασις)

Ἡ Διεύθυνσις τῆς Στρατιωτικῆς Σχολῆς.

Ἄριθ. 546. (7.)

Ἐν Βερολίῳ, τῆ 17 Μαρτίου 1870.

Ὁ ἀπόφοιτος Αἰμύλιος ΡΑΓΚΑΒΗΣ ἀνακαλεῖται εἰς τὴν ἐν Βερολίῳ Στρατιωτικὴν σχολὴν, ἵνα καταταχθῆ εἰς τὴν τάξιν τῶν Ἐκλεκτῶν (Selecta) (*), καὶ ὀφείλει γὰ παρουσιασθῆ ἐνταῦθα εἰς

(*) Ἐκ τῶν ἀποφοίτων τῶν διαφόρων στρατιωτικῶν σχολείων τοῦ κράτους διὰ διαγωνισμοῦ εἰσέρχονται ὀλίγοι

τὸν ἀρχηγὸν τοῦ λόχου του τὴν 24ην Μαρτίου τὸ
ἑσπέρας.

DES BARRES

Ἀντισυνταγματάρχης καὶ ταξιάρχης.

Πρὸς τὸν ἀπόφοιτον τῆς Βασ.
στρατιωτικῆς σχολῆς

Εὐγ. Κ. Αἰμύλιον Ῥαγκαβῆν.

Εἰς Παρισίους.

3

(Μετάφρασις)

Ἐν Βερολίῳ, τῆ 8 Αὐγούστου 1870.

Καθ' ὑψηλὴν ἀνακτορικὴν διαταγὴν τῆς 2 Αὐ-
γούστου ἐ. ἔ. ὁ ὑπαξιωματικὸς ΡΑΓΚΑΒΗΣ τοῦ
3ου λόχου τῆς ἐν Βερολίῳ στρατιωτικῆς σχολῆς
ἐπροβιάσθη εἰς Ἀρνοβασπιστὴν ἐκ τῆς 10ῆς μοίρας
(Brigade) τοῦ πυροβολικοῦ, καὶ διατάσσεται νὰ
παρουσιασθῇ ἀνυπερθέτως εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ
ἐν Ἀρνοβέρῳ σταθμισθέντος τμήματος τῆς μοί-
ρας ταύτης.

Ἡ διεύθυνσις τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς

(κατ' ἐντολήν)

(Τ. Σ.)

BOITTSTER

Ἵπολοχαγὸς ἐν τῇ στρατιωτικῇ σχολῇ.

(Ἐν τῷ αὐτῷ ἐγγράφῳ ἐγκλείεται καὶ τὸ δίπλωμα, φέ-
ρων τὴν Αὐτοκρατορικὴν σφραγίδα).

τινὲς εἰς τὴν σχολὴν ταύτην τῶν Ἐκλεκτῶν πρὸς περαιτέρω
τελειοποίησιν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐξέρχονται ὡς ὑπαξιωματικοὶ
εἰς τὸν στρατόν.

4

(Μετάφρασις)

Γ. Β.

Σὺν Θεῷ, ὑπὲρ Αὐτοκράτορος καὶ πατρίδος.

Διαταγὴ τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ Βασιλέως, ἀπεδόθη ὑπὸ τοῦ ὑπογεγραμμένου τὸ ὑπὸ τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος νομοθετηθὲν στρατιωτικὸν παράσημον, τὸ κατασκευασθὲν ἐκ τοῦ ὀρειχάλκου τῶν κατακτηθέντων πυροβόλων, εἰς τὸν Ἄνθυπασπιστὴν ΑΙΜΥΛΙΟΝ ΡΑΓΚΑΒΗΝ τοῦ ἐν Ἀννοβέρῳ 10ου συντάγματος τοῦ πεδινοῦ πυροβολικοῦ, εἰς ἀμοιβὴν τῆς πιστῆς ἐκτελέσεως τοῦ καθήκοντος αὐτοῦ, συμμετασχόντος τῆς θριαμβευτικῆς ἐκστρατείας τοῦ ἔτους 1870—1871.

Ἐν Tours, τῆ 2 Μαρτίου 1871.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

VIONVILLE

BANNE LOIX

AMIENS

GRAVELOTTE

Συνταγματάρχης, διοικητῆς
τοῦ συντάγματος.

ORLEANS

BEAUMONT

LEMANS

SEDAN

MONTBELIARD

STRASSBURG

QUENTIN

METZ

PARIS

PONTARLIER

5

(Μετάφρασις)

Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ βιβλίου τῶν ἡμερησίων διαταγῶν τῆς βαρείας κανονοστοιχίας τοῦ ἐν Ἀννοβέρῳ σταθμεύοντος 10ου συντάγματος τοῦ πεδινοῦ πυροβολικοῦ.

Ἐν Ἀννοβέρῳ, τῆ 23 Ἰουνίου 1871.

Δι' ἐψηλοτάτης ἀρακτορικῆς διαταγῆς τῆς 10ης

ἐνεστῶτος μηνὸς ἐπροβιάσθη ὁ ἀνθυπασπιστὴς
ΡΑΓΚΑΒΗΣ εἰς Ἀνθυπολοχαγόν.

Ὑπογρ. v. **HIRSCHFELD.**

Διὰ τὸ ἀκριβὲς τοῦ ἀποσπάσματος

Ἐν Ἀννοβέρφ, τῆ 5 Ἰουλίου 1871.

BERENDT

Λοχαγὸς καὶ διοικητὴς τῆς 5ης ἐλαφρᾶς
κανονοστοιχίας τοῦ ἐν Ἀννοβέρφ σταθ-
μεύοντος 10ου συντάγματος τοῦ πεδινοῦ
πυροβολικοῦ.

(Ἐν τῷ αὐτῷ ἐγγράφῳ ἐγκλείεται καὶ τὸ δίπλωμα, ἐκ-
δοθὲν τὴν 10ην Ἰουνίου καὶ φέρον τὴν Αὐτοκρατορικὴν
σφραγίδα).

6

(Μετάφρασις)

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ
Τὸ ἐν Ἀννοβέρφ 10ον σύνταγμα τοῦ πεδινοῦ πυρο-
βολικοῦ.

Ἐν Ἀννοβέρφ, τὴν 17 Ἰουνίου 1872.

ΛΗΘΕΙΟΤΙΚΟΝ ΔΙΑΓΩΓΗΣ

Ὁ Ἀνθυπολοχαγὸς **ΑΙΜΥΛΙΟΣ ΡΑΓΚΑΒΗΣ**,
ὅστις κατετάχθη εἰς τὸ σύνταγμα τοῦτο ἀπὸ τοῦ
Σεπτεμβρίου 1870, κατ' ἀρχὰς μὲν ὡς ἀνθυπασπι-
στής, ἔπειτα δὲ ὡς ἀξιωματικὸς, ἔδειξε κατὰ πάντα
τοῦτον τὸν χρόνον, ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς ὑπηρεσίας,
ἀρίστην διαγωγὴν, καὶ προσεκτήσατο διὰ
τοῦ ζήλου αὐτοῦ καὶ διὰ τῆς πιστῆς τῶν καθη-
κόντων του ἐκπληρώσεως τὴν πλήρη εὐαρέσκειαν
τῶν προϊσταμένων του.

G. BANER

(Τ. Σ.) Συνταγματάρχης καὶ διοικητὴς τοῦ συντάγματος.

Γενική ἐπιθεώρησις τοῦ πυροβολικοῦ.

Τμήμα Γ', ἀρ. 3441 (73).

Ἐν Βερολίῳ, τὴν 40 Ἰουλίου 1873.

Πρὸς τὸν Εὐγενέστατον Κ. Αἰμ. Ραγκαβῆν,
Ἀνθυπολοχαγὸν τοῦ ἐν Ἀννοβέρῳ 10ου συντάγ-
ματος τοῦ πεδινοῦ πυροβολικοῦ.

Ὁ Μεγαλειότατος Αὐτοκράτωρ καὶ Βασιλεὺς
εὐηρεστήθη νὰ διατάξῃ τὰ ἐπόμενα διὰ τῆς ἀπὸ
8 ἐ. μηνὸς ὑψηλῆς ἀνακτορικῆς ἀποφάσεως.

«*Συνεπεία τῶν Ἡμετέρων ἀποφάσεων ἐπὶ τῶν
ῥαϊτήσεων τοῦ πυροβολικοῦ, κατὰ τὸν μῆνα Μάρ-
τιον, διατάττομεν, ὡς πρὸς τὸ ἐν Ἀννοβέρῳ 10ου
σύνταγμα τοῦ πεδινοῦ πυροβολικοῦ τὴν ἐγκριεῖν
τῆς ἀπὸ τῆς ὑπηρεσίας ἀφέσεως τοῦ Ἀνθυπολο-
χαγοῦ Ραγκαβῆ, ἐπὶ τοῖς ὠρισμένοις.*»

Ἡ γενική ἐπιθεώρησις λαμβάνει τὴν τιμὴν νὰ
φέρῃ τοῦτο εἰς γνῶσιν ὑμῶν.

Ἡ Γενική ἐπιθεώρησις

Διὰ τὸν ἀπουσιάζοντα ἀρχηγὸν τῶν Γενικῶν
ἐπιτελῶν

BEINSDORFF
Ταγματάρχης.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Ἀννόβερον, τῆς 8 Ἰουνίου 1874.

Πρὸς τὸν Κύριον Α. Ρ. Ραγκαβῆν.

Κύριε,

Δι' ἐγγράφου τοῦ Β. Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν ἐκοινοποιήθη τῷ συντάγματι τούτῳ ὁ θάνατος τοῦ υἱοῦ Ὑμῶν.

Ἐπιτραπήτω μοι γὰρ διαβεβαιώσω Ὑμᾶς ὅτι τὸ σῶμα τῶν Ἀξιωματικῶν τοῦ ὀποίου ἔχω τὴν τιμὴν γὰρ προΐσταμαι, εἰλικρινῶς συμμερίζεται καὶ ἐγκαρδίως συναισθάνεται τὴν μεγίστην θλίψιν Σας ἐπὶ τῇ βαρείᾳ ἀπωλείᾳ ἣν ὑπέστητε. Πᾶς ὁ γνωρίσας τὸν μακαρίτην, ἠγάπα αὐτὸν διὰ τὸν εἰλικρινῆ καὶ ἀξίεραστον χαρακτήρα του, οἱ δὲ προἰστάμενοί του ἐτίμων ἐν αὐτῷ τὸν ἄοκτον περὶ τὴν ὑπηρεσίαν ζῆλόν του, τὸ πᾶσαν ἐμπιστοσύνην ἐμπνέον ἦθος αὐτοῦ καὶ τὰ μεγάλα του διανοητικὰ προτερήματα ἅτινα ἐδικαίουν τὰς ὠραιοτέρας ἐλπίδας. — Πάντες ἡμεῖς μετὰ λύπης εἶδομεν αὐτὸν ἀπερχόμενον πρὸς δύο ἐτῶν, ἠλπίζομεν ὅμως ὅτι εὐκραέστερον κλίμα ἤθελε δώσει αὐτῷ ὑγείαν καὶ τὸν ἐπαραφέρει μεταξὺ ἡμῶν. Αἱ βουλαὶ τοῦ Ὑψίστου ὅμως ἄλλως ὤρισαν, καὶ ἡμεῖς οἱ πρόην συναδελφοὶ του βαθέως θρηνοῦμεν τὴν στέρησιν προσφιλοῦς καὶ λαμπρῶς πεπροικισμένου συναδέλφου.

Καίτοι ἄγνωστος Ὑμῖν αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκην γὰρ φέρω εἰς γνῶσιν Ὑμῶν τὰ αἰσθήματα τῆς ὑπολήψεως καὶ ἀγάπης ἅτινα ἡμεῖς πάντες ἐτρέφομεν πρὸς τὸν μακαρίτην, καὶ γὰρ διαβεβαιώσω Ὑμᾶς ὅτι ἡ ἐνθύμησις τοῦ τόσο προῶρως τεθνεῶ-

τος θὰ διατηρῆται ἐσαεὶ ἐν τιμῇ παρὰ τῷ συντάγματι, μέλλοιτι πάντοτε ἠναμιμνήσκηται αὐτοῦ εὐγνωμόνως.

Μετ' ἐξαιρέτου ὑπολήψεως μένω εὐπειθέστατος

ΒΑΟΥΕΡ

Συνταγματάρχης καὶ Διοικητῆς τοῦ 10^{ου} συντάγματος τοῦ πεδινοῦ πυροβολικοῦ.

Ἐκ τῆς «Γενικῆς Ἐφημερίδος τῆς Βορείου Γερμανίας».

Ἐν Καίρω ἀπέθανε κατὰ συνέπειαν τῶν κακουχιῶν τοῦ Πρωσσογαλλικοῦ πολέμου ὁ ἀπόστρατος ἀνθυπολοχαγός Ῥαγκαβῆς. Μέχρι πρό ὀλίγον εἰς τὸ σύνταγμα τοῦτο ἀνήκων, ἠναγκάσθη γὰρ τὸ ἐγκαταλείψῃ ὅπως ἐπιμεληθῆ τὴν ἀκροσφαλῆ αὐτοῦ ὑγίαν. Τὸ σῶμα τῶν Ἀξιωματικῶν θέλει διατηρήσῃ αὐτῷ πιστὴν ἀνάμνησιν· θρηνεῖ δ' ἐν αὐτῷ συνάδελφον προσφιλῆ καὶ σεβαστὸν τοῖς πᾶσι, καὶ ὅστις διὰ τῆς πιστῆς ἐκτελέσεως τοῦ καθήκοντος καὶ διὰ τῆς μεγάλης ἰκάρότητός του ἐδικαίου τὰς ὠραιοτέρας ἐλπίδας.

Ἀννόβερον, τῆ 13 Ἰουνίου 1874.

Ἐν ὀνόματι τοῦ σώματος τῶν Ἀξιωματικῶν τοῦ 10^{ου} Συντάγματος τοῦ πεδινοῦ πυροβολικοῦ

ΒΑΟΥΕΡ

Συνταγματάρχης καὶ Διοικητῆς τοῦ Συντάγματος.

ΤΥΠΟΙΣ «ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ»

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Τιμᾶται Δρ. 1,50

καὶ πωλεῖται

πρὸς ὄφελος τοῦ Πτωχοκομείου
ἀφαιρῆσαι τῶν τοπογραφικῶν ἐξόδων

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

003376

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

